

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

સત્યજિત કુમાર તથા અન્ય.

વિ

ઝારખંડ રાજ્ય વિ. અન્ય.

(નાગરિક અપીલ નં. ૪૦૩૮ ની ૨૦૨૨)

ઓગસ્ટ ૦૨, ૨૦૨૨

[એમ. આર. શાહ અને બી. વી. નાગરત્ના, ન્યાયાધીશો]

ભારતનું સંવિધાન – પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧); અનુચ્છેદો ૧૪, ૧૩(૨), ૧૫, ૧૬(૨), (૩), ૩૫(અ-ઈ) – શું સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં રાજ્યપાલ અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓમાં ૧૦૦% અનામત અંગે જોગવાઈ કરી શકે – ઠરાવ્યું: ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) માં સમાવાયેલ અપ્રતિબંધક જોગવાઈનું પાંચમી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૪ અને ૨૪૫ હોવા છતાં સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદાને સ્થગિત કરવા અને/અથવા સુધારવા બાબતે રાજ્યપાલની સત્તાના સંદર્ભમાં કરવાનું રહેશે – તેને એવો અર્થ આપી શકાય નહીં કે તે સંવિધાનના ભાગ ૩ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓની પરવા કર્યા વિના રાજ્યપાલને નિરપવાદ સત્તા અને/અથવા અનિયંત્રિત સત્તા અર્પે છે – વર્તમાન પ્રકરણમાં, સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત આપતો વિવાદિત આદેશ/અધિસૂચના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલને અપાયેલ સત્તાની વ્યાપ્તિ અને પરિસીમાથી પર છે – ૧૦૦% અનામત, ભારતના

સંવિધાનના ભાગ ૩ હેઠળ ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના અન્ય ઉમેદવારો/નાગરિકોને પ્રદાન થયેલા અધિકારોને અસર કરતાં અનુચ્છેદ ૧૬(૨) નો ભંગ કરે છે – વિવાદિત અધિસૂચનાને અસંવિધાનિક અને પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) તથા અનુચ્છેદો ૧૪, ૧૩(૨), ૧૫ અને ૧૬(૨) ની સીમા બહાર ગણવામાં વડી અદાલતે કોઈ ભૂલ કરી નથી – તે અનુચ્છેદ ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-ઇ) નો પણ ભંગ કરે છે – તેમ છતાં, તથ્યોના આધારે, અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરીને નવી/ડે નોવો ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવાના બદલે, રાજ્ય સમગ્ર રાજ્યના સંદર્ભમાં સંબંધિત વર્ગો સામે દરેક ટી.જી.ટી. વિષયમાં અંતિમપણે પસંદ થયેલા ઉમેદવારોએ પ્રાપ્ત કરેલા પહેલેથી પ્રસિદ્ધ કટ ઓફના આધારે મેરિટ યાદીનું પુનરીક્ષણ કરશે – ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારો અને અનુસૂચિત વિસ્તારો (જિલ્લાઓ) ના સંબંધિત ઉમેદવારોને ઉમેદવારોની વ્યક્તિગત પ્રતિભા મુજબ અનુકૂળ રીતે સમાયોજિત કરવામાં આવશે – ઝારખંડ સરકાર (માધ્યમિક શાળાઓમાં શિક્ષકો અને બિન-શૈક્ષણિક સ્ટાફની ભરતી તથા તેમની સેવા અને શરતો) નિયમો, ૨૦૧૫ – સેવા કાયદો – ભારતનું સંવિધાન – અનુચ્છેદ ૧૪૨.

ભારતનું સંવિધાન – પાંચમી અનુસૂચિનો પરિચ્છેદ ૫(૧); અનુચ્છેદ ૩૦૯ – ઝારખંડ સરકાર (માધ્યમિક શાળાઓમાં શિક્ષકો અને બિન-શૈક્ષણિક સ્ટાફની ભરતી તથા તેમની સેવા અને શરતો) નિયમો, ૨૦૧૫ – શું સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે રાજ્યપાલને અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડાયેલા સંબંધિત ભરતી નિયમોમાં ફેરફાર

કરવાની સત્તા છે કે નહીં – ઠરાવ્યું: ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલ દ્વારા ભરતી નિયમો, ૨૦૧૫ માં કરવામાં આવેલો એવો ફેરફાર, જે અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડાયેલા છે અને જેને ગૌણ વિધાન કહી શકાય, અને જેને સંસદ તથા/અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અધિનિયમ અથવા કાનૂન કહી શકાય નહીં, તે ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તાના વ્યાપ અને પરિધિની બહાર છે.

ભારતનું બંધારણ – પાંચમી અનુસૂચિનો પેરા ૫(૧) – રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ – તેનો ઉપયોગ – તેનો વ્યાપ અને પરિધિ – ચર્ચા કરવામાં આવી.

ભારતનું બંધારણ – પાંચમી અનુસૂચિનો પરિચ્છેદ ૫, એક અપવાદ— ઠરાવાયું: સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાનૂન સર્વોચ્ચ છે અને પ્રાબલ્ય પામશે અને દરેક રાજ્ય/રાજ્ય વિધાનમંડળ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાનૂનથી બંધાયેલ છે – તેમ છતાં, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિનો પરિચ્છેદ ૫ એક અપવાદ છે – ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ હોવા છતાં, જે સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાનૂનને સર્વોચ્ચતા આપે છે, રાજ્યપાલ આ પ્રકારનો નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળનો કોઈ અધિનિયમ રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં લાગુ નહીં પડે અથવા રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં એવી અપવાદો અને ફેરફારોને આધીન રહીને લાગુ પડશે, જે તે જાહેરનામામાં નિર્ધારિત

કરે – તેથી, “આ બંધારણમાં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં” એવો પ્રયોગ સંસદ અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાનૂનની સર્વોચ્ચતા સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે.

સેવા કાયદો— ગેરકાયદેસર અને અનિયમિત નિમણૂકો— બંને વચ્ચેનો ભેદ— ઠરાવાયું: ગેરકાયદેસર અને અનિયમિત નિમણૂક વચ્ચે ભેદ છે અને પૂર્વવર્તીને નિયમિત કરી શકાતી નથી.

અપીલોને ભાગરૂપે મંજૂર કરતાં, અદાલત

ઠરાવાયું: ૧.૧ કલમ ૨૪૬(૧) મુજબ, ઉપકલમો (૨) અને (૩) માં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ (સંઘ યાદી) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિષય સંબંધે કાયદા બનાવવા માટે સંસદને વિશિષ્ટ સત્તા રહેશે. કલમ ૨૪૬(૨) મુજબ, ઉપકલમ (૩) માં આવેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સંસદને, અને ઉપકલમ (૧) ને આધીન રહીને, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને પણ સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૩ (સંયુક્ત યાદી) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિષય સંબંધે કાયદા બનાવવાની સત્તા રહેશે. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૫૪ મુજબ, જે કોઈ રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ, સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ એવા કાયદાની કોઈ જોગવાઈ સાથે, જે સંસદને બનાવવાની સક્ષમતા છે, અથવા સંયુક્ત યાદીમાં ઉલ્લેખિત વિષયોમાંના એક વિષય સંબંધિત પ્રવર્તમાન કાયદાની કોઈ જોગવાઈ સાથે, અસંગત હોય, તો ઉપકલમ (૨) ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદો, ભલે તે આવા રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવાયેલા કાયદા પહેલાં પસાર

થયેલો હોય કે પછી, અથવા પરિસ્થિતિ મુજબ, પ્રવર્તમાન કાયદો, પ્રબળ રહેશે અને રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવાયેલ કાયદો અસંગતતાની હદ સુધી અમાન્ય રહેશે. આથી, ઉપરોક્ત બંધારણીય જોગવાઈઓ મુજબ, સંસદ દ્વારા બનાવાયેલ કાયદો સર્વોચ્ચ છે અને તે જ પ્રબળ રહેશે તથા દરેક રાજ્ય/રાજ્ય વિધાનસભા તે કાયદાથી બંધાયેલી રહેશે. જોકે, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિનો પરિછેદ ૫ એ એક અપવાદ છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ હોવા છતાં, જે સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદાને સર્વોચ્ચતા આપે છે, રાજ્યપાલ નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો અથવા રાજ્યની વિધાનસભાનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં લાગુ નહીં પડે, અથવા તે રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં, તેઓ સૂચનામાં નિર્ધારિત કરે તેવી અપવાદો અને ફેરફારોને આધીન રહીને, લાગુ પડશે. તેથી, “આ બંધારણમાં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં” શબ્દપ્રયોગનો સંબંધ સંસદ અથવા રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની સર્વોચ્ચતા સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ સાથે છે. [પરિછેદ ૧૭.૨][૮૨૨-ડી-એચ; ૮૨૩-એ-ડી]

૧.૨ ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિછેદ ૫(૧) માં સમાવાયેલ અપ્રતિબંધક જોગવાઈને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૪ અને ૨૪૫ હોવા છતાં, સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદાને સ્થગિત કરવા અને/અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની રાજ્યપાલની સત્તાના સંદર્ભમાં વાંચવી જોઈએ. તેને બંધારણના ભાગ ૩ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓ હોવા છતાં, રાજ્યપાલને સંપૂર્ણ સત્તા અને/અથવા અંકુશરહિત સત્તા પ્રદાન કરતી રીતે વાંચી શકાય નહીં.

રક્ષણાત્મક પદ્ધતિથી જે અનામત મંજૂર છે, તેને ૧૦૦ ટકા બનાવવાથી તે ભેદભાવપૂર્ણ અને અમાન્ય બની જાય. જાહેર રોજગારની તક હોદ્દેદારોને અન્યાયપૂર્વક નકારી શકાય નહીં, અને તે થોડા લોકોનો વિશેષ અધિકાર નથી. નાગરિકોને સમાન અધિકારો છે, અને એક વર્ગ માટે તક ઊભી કરીને અન્ય સૌનું સંપૂર્ણ બહિષ્કરણ કરવું ભારતના બંધારણના રચયિતાઓએ કલ્પેલું નથી.

[પરિછેદો ૧૮.૫ અને ૧૯][૮૨૬-ડી-એફ, જી-એચ]

ઈન્દ્રા સાહ્ની અને અન્ય વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય ૧૯૯૨ સપ્લિમેન્ટ (૩)

એસસીસી ૨૧૭ : [૧૯૯૨] ૨ સપ્લિમેન્ટ એસસીઆર ૪૫૪ –

અનુસરવામાં આવ્યો.

૧. ૩ આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવના કેસમાં પ્રતિપાદિત કાનૂનને હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ કરતાં, વિવાદિત આદેશ/અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯, જેમાં સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના ફક્ત સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તેના અંગે એવું કહી શકાય કે

(૧) તે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિછેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલને પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓની વ્યાપ્તિ અને પરિધિ બહારનું છે;

(૨) સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના ફક્ત સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે આપવામાં આવેલ ૧૦૦% અનામત ભારતના બંધારણના

અનુચ્છેદ ૧૬(૨)નું ઉદ્ધંધનકારી થશે અને ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના અન્ય ઉમેદવારો/નાગરિકોને ખાતરી આપવામાં આવેલ હકોને અસર કરશે;

(૩) ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષ્તેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલ દ્વારા ભરતી નિયમો, ૨૦૧૫માં કરાયેલ ફેરફારની સત્તાનો ઉપયોગ, જે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ રચવામાં આવ્યા છે અને જેને અધિનસ્ત કાનૂનરચના કહી શકાય અને જેને સંસદ તથા/અથવા રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અધિનિયમ અથવા કાયદો કહી શકાય નહીં, તે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષ્તેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તાની વ્યાપ્તિ અને પરિધિ બહારનો છે.

[પરિષ્તેદ ૨૦][૯૨૮-ડી-એચ; ૯૨૯-એ]

ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ અને અન્ય વિ. એ.પી. રાજ્ય અને અન્ય

(૨૦૨૧) ૧૧ એસીસી ૪૦૧ – અનુસરવામાં આવ્યું.

૧.૪ જે બાબત પર વિચાર કરવો જરૂરી છે તે આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત અનુપાત નિર્ધારક સિદ્ધાંત અને સ્થાપિત કાયદો છે. આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠ દ્વારા સ્પષ્ટ કાયદો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠનો જે નિર્ણય સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ અને આ અદાલતના અનેક નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને આપવામાં આવ્યો છે, તે સ્વાભાવિક રીતે આ અદાલત પર બંધનકારક છે. એવું કહી શકાય નહીં કે સંબંધિત બંધારણીય

જોગવાઈઓ અને/અથવા આ અદાલતના બંધનકારક નિર્ણયો અંગે આ અદાલતે વિચારણા કરી નથી અને/અથવા તેમને ધ્યાનમાં લીધા નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠનો નિર્ણય પણ આ અદાલતના કોઈપણ બંધનકારક નિર્ણયને અવગણીને અને/અથવા તેના વિરુદ્ધ અભિપ્રાય સ્વીકારીને પર ઈન્ક્યુરિયમ હોવાનું કહી શકાય નહીં. આ અદાલત આ અદાલતે નિર્ધારિત કાયદાથી, વિશેષ કરીને આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠના નિર્ણયથી, બંધાયેલ છે. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવના કેસમાં આ અદાલતની બંધનકારક બંધારણીય ખંડપીઠના નિર્ણયનું અનુસરણ ન કરવા માટે કોઈ કારણ નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે જે દૃષ્ટિકોણ અપનાવ્યો છે તેનાથી ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે પણ કોઈ કારણ નથી. [ફકરો ૨૧][૯૨૯-સી-એફ]

૧.૫ એ સાચું હોઈ શકે છે કે જ્યાં સુધી મૂળભૂત શિક્ષણ (પ્રાથમિક વિભાગના સ્તરે) નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી વિદ્યાર્થીઓને તેમની પોતાની આદિવાસી ભાષામાં ભણાવવામાં આવે તો પ્રાથમિક સ્તરે (મૂળભૂત શિક્ષણ આપતી વખતે) તેમને મદદરૂપ થઈ શકે. પરંતુ એ જ સિદ્ધાંત ઉચ્ચ સ્તરે, અર્થાત્ પમી કક્ષા ઉપરના સ્તરે શિક્ષણ આપવાના પ્રશ્નમાં લાગુ પડી શકે તેમ નથી. તેથી, જો અન્ય વિસ્તારોના (બિન-અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના) ઉમેદવારોને શિક્ષણ આપવા માટે તક આપવામાં આવે (જે અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના ઉમેદવારો કરતાં વધુ ગુણવત્તાસભર હોઈ શકે), તો તે અનુસૂચિત વિસ્તારોના વિદ્યાર્થીઓ માટે વધુ

હિતાવહ બનશે અને તેમની શિક્ષણની ગુણવત્તામાં નિશ્ચિતપણે સુધારો થશે. સમાન/કેટલાક જિલ્લાઓના શિક્ષકોના હિતમાં ૧૦૦% અનામત આપી અને વધુ ગુણવત્તાસભર શિક્ષકોની નિમણૂક પર પ્રતિબંધ મૂકી શાળાએ જતા બાળકોના શિક્ષણની ગુણવત્તા સાથે સમજૂતી કરી શકાય નહીં. આ તબક્કે એ નોંધવું જરૂરી છે કે સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત આપતો વિવાદિત આદેશ/અધિસૂચના તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ તથા જાહેરાત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩નું ઉલ્લંઘન કરતી હોવાનું પણ કહેવાય શકે. ૧૦૦% કરતો વિવાદિત આદેશ/અધિસૂચના

સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટેનું આરક્ષણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૨)નું ઉલ્લંઘન કરનારું છે, કારણ કે તે ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારોને આવરી લેવાતા ઉમેદવારને પ્રદાન કરાયેલા મૂળભૂત અધિકારોને અસર કરે છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩ અનુસાર, રાજ્ય એવો કોઈ કાયદો બનાવશે નહીં કે જે આ ભાગ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલા અધિકારોને કમી કરે અથવા સીમિત કરે, અને અનુચ્છેદ ૧૩(૨)ના ભંગમાં બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદો, ભંગ જેટલી હદ સુધી, શૂન્ય ગણાશે. તેથી, સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% આરક્ષણ કરનાર વિવાદિત જાહેરનામું/આદેશ/જાહેરાત પણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩ની સત્તાની બહારનું ઠરશે અને શૂન્ય ગણાશે.

[પરિચ્છેદો ૨૨.૧ અને ૨૩][૯૩૦-એચ; ૯૩૧-એ-સી]

૧.૬ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) હેઠળ પણ, રાજ્ય અથવા

કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની સરકાર હેઠળની, અથવા તે રાજ્ય કે કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની અંદરની કોઈ સ્થાનિક અથવા અન્ય સત્તા હેઠળની, કોઈ પદ પરની રોજગારી અથવા નિમણૂકના કોઈ વર્ગ અથવા વર્ગો અંગે, આવી રોજગારી અથવા નિમણૂક પહેલાં તે રાજ્ય અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની અંદર નિવાસ સંબંધિત કોઈ આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરતો કાયદો બનાવવાનો અધિકાર માત્ર સંસદને જ સોંપાયેલો છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૫ અનુસાર, બંધારણમાં સમાવાયેલ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં, અનુચ્છેદ ૧૬ની કલમ (૩) હેઠળ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાથી જે બાબતો માટે જોગવાઈ થઈ શકે છે, તે બાબતો અંગે કાયદા બનાવવાની સત્તા સંસદને રહેશે અને રાજ્યની વિધાનસભાને તેવી સત્તા રહેશે નહીં. તેથી, સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તાર/જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત રાખતી વાંધાજનક અધિસૂચના/આદેશ (નિવાસના આધારે અનામત) ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૫ વાચે અનુચ્છેદ ૧૬(૩)થી પર સત્તાવિહીન છે.

[પરા ૨૪][૮૩૧-એફ-એચ; ૮૩૨-એ-બી]

૧.૭ ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવના મામલામાં આ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાનૂન લાગુ કરતાં અને ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં તથા ઉપર દર્શાવેલ કારણોસર, વડી અદાલતે આ નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં અને એવો ઠરાવ રાખવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ સૂચના ક્રમાંક ૫૮૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૮૩૯, તા. ૧૪.૭.૨૦૧૬, જેના દ્વારા સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, તે

અસંવિધાનિક છે અને અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૩(૨), ૧૫ અને ૧૬(૨)થી અધિક્રમિત છે

ભારતના સંવિધાનની. યોગ્ય રીતે અવલોકન કરી અને નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે ઉક્ત સૂચના અને આદેશ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-ઇ) નો પણ ભંગ કરશે. વડી અદાલતે પણ યોગ્ય રીતે અવલોકન કરી અને નિર્ધારિત કર્યું છે કે ઉપરોક્ત સૂચના અને આદેશ ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) ના અતિરિક્ત સત્તાવાળા છે. આ અદાલત વડી અદાલતે અપનાવેલા અભિપ્રાય સાથે સંપૂર્ણ સહમત છે. એકવાર તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ની સૂચના/આદેશ અતિરિક્ત સત્તાવાળા ગણાય, ત્યારે આવશ્યક પરિણામરૂપે, આવી અસંવિધાનિક સૂચના/આદેશના અનુસરણમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદ કરવી પડશે અને આવી નિમણૂકોને તે રીતે નિયમિત કરી શકાય નહીં. ગેરકાયદેસર અને અનિયમિત નિમણૂક વચ્ચે ભેદ છે અને પહેલીને નિયમિત કરી શકાય નહીં. [પરા ૨૫][૮૩૨-બી-ડી]

૧. ૮ વર્તમાન મામલામાં, આક્ષેપિત અધિસૂચના / આદેશ વર્ષ ૨૦૧૬નો છે. ટી.જી.ટી. ભરતી પ્રક્રિયા તારીખ ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ની જાહેરાત દ્વારા, જે તારીખ ૦૪.૦૨.૨૦૧૭ના રોજ સુધારવામાં આવી હતી, આરંભવામાં આવી હતી અને તે જ ભરતી પ્રક્રિયા પડતર હોવા દરમિયાન વર્ષ ૨૦૧૭માં જ પડકારવામાં આવી હતી. એ નોંધવું પણ આવશ્યક છે કે તારીખ ૨૧.૨.૨૦૧૮ના આદેશ દ્વારા વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે વ્યાપક પ્રસાર ધરાવતા

દૈનિક સમાચારપત્રોમાં રિટ અરજીની સંસ્થાપના અંગે નોટિસ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે જેથી રસ ધરાવતી વ્યક્તિ રિટ અરજીમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે. આવી નોટિસના અનુસંધાને, અનેક વચગાળાની અરજીઓ/હસ્તક્ષેપકાર અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી, જેને વડી અદાલતે મંજૂર કરી હતી. ત્યારબાદ, તારીખ ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ના આદેશ દ્વારા, મામલાઓમાં સંકળાયેલ બંધારણીય મહત્વના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લઈ, વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે મામલો વિશાળ ખંડપીઠ દ્વારા નિર્ણય માટે સોંપ્યો હતો. તે જ તારીખ ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ના આદેશથી, વડી અદાલતે તારીખ ૧૪.૭.૨૦૧૬ની આક્ષેપિત અધિસૂચના ક્રમાંક પ૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક પ૯૩૯ના વધુ અમલીકરણ અને અમલને, જો કોઈ નિમણૂકો પહેલેથી કરવામાં આવી હોય તો તેનાં આધીન રહી, સ્થગિત રાખ્યા હતા. આથી, ઉપરોક્ત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂળ રિટ અરજદારો હંમેશાં સતર્ક અને પરિશ્રમી રહ્યા છે અને ઉપલબ્ધ થયેલી પ્રથમ તક પર વડી અદાલતનો સંપર્ક કર્યો હતો. અનુસૂચિત જિલ્લાઓ / વિસ્તારોમાં નિમણૂક માટે તેમના કેસોની વિચારણા થવાનો તેમનો મૂલ્યવાન હક છીનવી લેવાયો છે. તેઓ વડી અદાલત સમક્ષ સફળ રહ્યા છે. તેથી, કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશને વડી અદાલતે ભાવિ અસરથી લાગુ પડે તેવો બનાવવા અપીલકર્તાઓની તરફેણી જે નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, અહીંના અપીલકર્તાઓ તરફેણી વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશને ભાવિ અસરથી લાગુ પાડવાની પ્રાર્થના

નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે મુજબ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.[પરિચ્છેદ ૨૬.૩]

[૯૩૩-એફ-એચ; ૯૩૪-એ-સી]

કૈલાશ ચંદ શર્મા વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન અને અન્યો.

(૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. પડર : [૨૦૦૨ ૧ સપ્લી. એસ.સી.આર.

૩૧૭ – લાગુ પડતો નથી એમ ઠરાવવામાં આવ્યું.

૧.૯ જોકે, તે જ સમયે અને કેસના તથ્યો તથા પરિસ્થિતિઓમાં અને વિશેષ કરીને, પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરીને વધુ જટિલતાઓ ઊભી થવાની શક્યતા છે, જે વિશાળ જાહેર હિતમાં નહીં હોય. તેથી, રાહતને યોગ્ય રીતે આકાર આપવાનો આ યોગ્ય કેસ છે. અહીંના અપીલકર્તાઓ – પસંદ થયેલા ઉમેદવારો, જે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના છે – છેલ્લા અંદાજે ત્રણ વર્ષથી પહેલેથી જ કાર્યરત છે, અને જો પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનું સંરક્ષણ ન કરવામાં આવે, તો ઝારખંડ રાજ્યની હજારો શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહી જશે અને તેનો અંતિમ ભોગ આદિવાસી વિસ્તારોના બાળકો બનશે. વડી અદાલતે આપેલા આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશને ધ્યાનમાં લેતાં, જેના દ્વારા વડી અદાલતે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં કરવામાં આવેલી બધી નિમણૂકોને ગેરકાયદેસર ગણાવી છે અને વધુમાં નવી ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવા આદેશ આપ્યો છે, રાજ્યને નવી ભરતી પ્રક્રિયા કરવી પડશે, જેમાં નોંધપાત્ર સમય લાગી શકે છે અને ત્યાં સુધી ખાલી જગ્યાઓ રહેશે તથા આદિવાસી વિસ્તારોની અનેક શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહેશે. તેથી, અદાલતે મૂળ રિટ અરજદારોના હકો તેમજ પહેલેથી નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓ/શિક્ષકો (જેઓની નિમણૂકો ગેરકાયદેસર ઠરાવવામાં આવી છે) ના હકો

અને જાહેર હિત વચ્ચે સંતુલન સ્થાપવું આવશ્યક છે. તેથી, રાહતને આકાર આપતી વખતે, નવી ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ કરવાની બદલે, સુધારેલી મેરીટના આધાર પર અને દરેક ટીજીટી વિષયમાં સંબંધિત વર્ગો સામે છેલ્લે પસંદ થયેલા ઉમેદવારે મેળવેલા પહેલેથી પ્રકાશિત કટ ઓફના આધારે નવી પસંદગી યાદી તૈયાર કરવા માટે દિશાનિર્દેશો આપવામાં આવે, તો ન્યાયના હેતુઓ સિદ્ધ થશે અને સ્પર્ધાત્મક હકો વચ્ચે સંતુલન સ્થાપિત થશે, જેથી પહેલેથી નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓને તેમની રોજગારી/નોકરી ગુમાવવી ન પડે અને તે જ સમયે અનુસૂચિત ન હોય તેવા જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના ઉમેદવારોને પણ અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં મેરીટના આધારે શિક્ષક તરીકે નિમણૂક મેળવવાની તક મળે. વડી અદાલતે આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશમાં જે રીતે નવી/નવેસરથી ભરતી પ્રક્રિયા કરવા સૂચના આપી છે, તે મુજબ જવામાં કોઈ ઉપયોગી હેતુ સિદ્ધ થવાનો નથી. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને ઉપર જણાવેલ કારણોને ધ્યાનમાં લેતાં, વડી અદાલતે આપેલો સામાન્ય આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ, જેમાં તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની આક્ષેપિત સૂચના/આદેશને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬(૨), ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-ઈ) ના વિરુદ્ધ અને સત્તાવ્યાપથી પર ગણાવીને અસંવિધાનિક જાહેર કરવામાં આવ્યો છે, તેને યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. આ અદાલત વડી અદાલતે અપનાવેલા દૃષ્ટિકોણ સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છે. જોકે, તે જ સમયે, વડી અદાલતે આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશમાં તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચના/આદેશ અને તા. ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ની જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧/૨૦૧૬, જે તા. ૦૪.૧૨.૨૦૧૭ના રોજ સુધારવામાં આવી હતી, તેના અનુસંધાને કરવામાં આવેલી બધી નિમણૂકોને રદ કરતાં અને અનુસૂચિત

વિસ્તારો/જિલ્લાઓ માટે નવી/નવેસરથી ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવા અંગે આપેલા દિશાનિર્દેશોમાં હમણાં ફેરફાર કરવામાં આવે છે. હવે આ રીતે આદેશ આપવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરીને નવી/નવેસરથી ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવા બદલે, રાજ્ય સમગ્ર રાજ્યના સંદર્ભમાં દરેક ટીજીટી વિષયમાં સંબંધિત વર્ગો સામે છેલ્લા પસંદ થયેલા ઉમેદવારો દ્વારા પ્રાપ્ત પહેલેથી પ્રકાશિત કટ ઓફના આધારે મેરીટ ચાલીનું પુનરીક્ષણ કરશે અને અનુસૂચિત ન હોય તેવા વિસ્તારો તથા અનુસૂચિત વિસ્તારો (જિલ્લાઓ) ના સંબંધિત ઉમેદવારોને ઉમેદવારોની વ્યક્તિગત મેરીટના આધારે અનુરૂપ રીતે સમાયોજિત કરવામાં આવશે. આ દિશાનિર્દેશો કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને ખાસ કરીને રાજ્યમાં (અનુસૂચિત તથા અનનુસૂચિત બંને વિસ્તારોમાં) શિક્ષકોની ખાલી જગ્યાઓ પહેલેથી જ ઉપલબ્ધ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને આપવામાં આવે છે. જો પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદ કરવામાં આવે અને આવી જગ્યાઓ માટે નવી નવેસરથી ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવે, તો અનુસૂચિત વિસ્તારોની ઘણી શાળાઓ કોઈપણ શિક્ષક વિના રહી જશે, જે અંતે વિશાળ જાહેર હિત અને અનુસૂચિત વિસ્તારોના સંબંધિત બાળકોના શિક્ષણને અસર પહોંચાડી શકે છે. હાલનો આદેશ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના વિશાળ જાહેર હિતમાં આપવામાં આવે છે.

[પરિચ્છેદ ૨૭ અને ૨૮][૯૩૪-ડી-એચ; ૯૩૫-અ-એચ; ૯૩૬-અ]

સચિવ, કાર્પાટક રાજ્ય તથા અન્ય વિ. ઉમાદેવી (૩) તથા અન્ય
(૨૦૦૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧ : [૨૦૦૬] ૩ એસ.સી.આર. ૯૫૩ – પર
આધાર રાખવામાં આવ્યો.

એ.વી.એસ નરસિંહા રાવા અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય
(૧૯૬૯) ૧ એસસીસી ૮૩૯ : [૧૯૭૦] ૧ એસસીઆર ૧૧૫;

ડૉ. પ્રદીપ જૈન અને અન્ય વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય (૧૯૮૪) ૩
એસસીસી ૬૫૪ : [૧૯૮૪] ૩ એસસીઆર ૯૪૨;

રાજેશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૫)
૫ એસસીસી ૧૭૨ : [૨૦૦૫] ૩ એસસીઆર ૧૧૭૧;

ઓડિશા રાજ્ય અને અન્ય વિ. સુધીર કુમાર બિશ્વાલ અને અન્ય (૧૯૯૪)
સપ્લ. ૩ એસસીસી ૨૪૫ : [૧૯૯૪] ૨ સપ્લ. એસસીઆર ૬૬૫;

એ.વી.એસ નરસિંહા રાવા અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય

[૧૯૭૦] ૧ એસસીઆર ૧૧૫;

કૃપાલ ભગત વિ. બિહાર રાજ્ય [૧૯૭૦] ૩ એસસીઆર ૨૩૩

પુરણલાલ લખનપાલ વિ. ભારતના રાષ્ટ્રપતિ

એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસસી ૧૫૧૯ : [૧૯૬૨] ૧ એસસીઆર ૬૮૮;

કેસવાનંદ ભારતી વિ. કેરળ રાજ્ય

(૧૯૭૩) ૪ એસસીસી ૨૨૫ : [૧૯૭૩] સપ્લ. એસસીઆર ૧;

ડૉ. જયશ્રી લક્ષ્મણરાવ પાટીલ વિ. મુખ્ય પ્રધાન

૨૦૨૧ એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૩૬૨

પી. રાજેન્દ્રન વિ. મદ્રાસ રાજ્ય [૧૯૬૮] ૨ એસસીઆર ૭૮૬;

એન. વસુંધરા વિ. મૈસૂર રાજ્ય (૧૯૭૧) ૨ એસસીસી ૨૨;

જયશ્રી વિ. કેરળ રાજ્ય (૧૯૭૬) ૩ એસસીસી ૭૩૦ :

[૧૯૭૭] ૧ એસસીઆર ૧૯૪;

હનુમાન દત્ત શુક્લા વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૮) ૧૬ એસસીસી ૪૪૭;

કે. માધવ રેડ્ડી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૪) ૬ એસસીસી ૫૩૭ :

[૨૦૧૪] ૭ એસસીઆર ૩૪૮;

આર.કે. સભરવાલ વિ. પંજાબ રાજ્ય (૧૯૯૫) ૨ એસસીસી ૭૪૫ :

[૧૯૯૫] ૨ એસસીઆર ૩૫;

બાબુરામ વિ. સી.સી. જેકબ (૧૯૯૯) ૩ એસસીસી ૩૬૨;

ભારત સંઘ અને અન્ય વિ. તુલસીરામ પટેલ (૧૯૮૫) ૩ એસસીસી ૩૯૮

: [૧૯૮૫] ૨ સપ્લ. એસસીઆર ૧૩૧; જે. કે. સ્પિનિંગ એન્ડ વીવિંગ

મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧

એસસી ૧૧૭૦ : [૧૯૬૧] ૩ એસસીઆર ૧૮૫; અનુપાલ સિંહ વિ. ઉત્તર

પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૨૦) ૨ એસસીસી ૧૭૩ : [૨૦૧૯] ૧૨ એસસીઆર

૧૦૭૧; ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિ. આનંદ કુમાર યાદવ અને અન્ય

(૨૦૧૮) ૧૩ એસસીસી ૫૬૦ : [૨૦૧૭] ૧૦ એસસીઆર ૪૨૮; રેણુ

વિ. જિલ્લા અને સેશન્સ જજ (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી ૭૩૧; મધ્ય પ્રદેશ

રાજ્ય વિ. ધર્મબીર (૧૯૯૮) ૬ એસસીસી ૧૬૫ : [૧૯૯૮] ૩

એસસીઆર ૫૧૧; સૈયદ ખાલિદ રિઝવી અને અન્ય વિ. ભારત સંઘ અને

અન્ય ૧૯૯૩ સપ્લ. (૩) એસસીસી ૫૭૫ : [૧૯૯૨] ૩ સપ્લ.

એસસીઆર ૧૮૦;

સુરજપ્રકાશ ગુપ્તા અને અન્ય વિ. જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય અને અન્ય
(૨૦૦૦) ૭ એસ.સી.સી. ૫૬૧ : [૨૦૦૦] ૩ એસ.સી.આર. ૮૦૭;
આર.એસ. ગર્ગ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી.
૪૩૦ : [૨૦૦૬] ૪ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૨૦; રાજેશ કુમાર વિ. બિહાર
રાજ્ય (૨૦૧૩) ૪ એસ.સી.સી. ૬૯૦ : [૨૦૧૩] ૪ એસ.સી.આર. ૭૫૩;
રણ વિજય સિંહ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૧૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૭ :
[૨૦૧૭] ૧૨ એસ.સી.આર. ૯૫; વામન રાવ વિ. ભારત સંઘ (૧૯૮૧) ૨
એસ.સી.સી. ૩૬૨ : [૧૯૮૧] ૨ એસ.સી.આર. ૧; આઈ.આર. કોએલ્હો
(મૃત) તેના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય
(૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૧ : [૨૦૦૭] ૧ એસ.સી.આર. ૭૦૬; એસ.
આર. ચૌધરી વિ. પંજાબ રાજ્ય (૨૦૦૧) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૬ : [૨૦૦૧]
૧ સપ્લિ.એસ.સી.આર. ૬૨૧; અજય હાસિયા વિ. ખાલિદ મુજુબ સેહરાવદી
(૧૯૮૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨ : [૧૯૮૧] ૨ એસ.સી.આર. ૭૯; ઈ. પી.
રોયાપ્પા વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (૧૯૭૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩ : [૧૯૭૪] ૨
એસ.સી.આર. ૩૪૮; મણેકા ગાંધી વિ. ભારત સંઘ (૧૯૭૮) ૧ એસ.સી.સી.
૨૪૮ : [૧૯૭૮] ૨ એસ.સી.આર. ૬૨૧; રમણા દયારામ શેટ્ટી વિ. ભારતના
આંતરરાષ્ટ્રીય વિમાનમથક પ્રાધિકરણ અને અન્ય (૧૯૭૯) ૩ એસ.સી.સી.
૪૮૯ : [૧૯૭૯] ૩ એસ.સી.આર. ૧૦૧૪; નીલિમા મિશ્રા વિ. હરિન્દર કૌર

પેન્ટલ (૧૯૯૦) ર એસ.સી.સી. ૭૪૬ : [૧૯૯૦] ર એસ.સી.આર. ૮૪;
પીયરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કો. લિ. વિ. ભારતીય રિઝર્વ
બેંક (૧૯૯૨) ર એસ.સી.સી. ૩૪૩ : [૧૯૯૨] ૧ એસ.સી.આર. ૪૦૬ –
ઉલ્લેખિત.

પ્રકરણ કાનૂન સંદર્ભ

[૨૦૦૨] ૧ સપ્લ્. એસ.સી.આર. ૩૧૭ લાગુ પડતો નથી એવો ઠરાવ પરા
૩.૮[૧૯૭૦] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૫ નો પરા ૩.૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો[૧૯૮૪] ૩ એસ.સી.આર. ૯૪૨ નો પરા ૩.૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો[૨૦૦૫] ૩ એસ.સી.આર. ૧૧૭૧ નો પરા ૩.૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો[૧૯૯૪] ૨ સપ્લ્. એસ.સી.આર. ૬૬૫ નો પરા ૩.૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો[૧૯૯૨] ૨ સપ્લ્. એસ.સી.આર. ૪૫૪ અનુસરવામાં આવ્યો પરા ૩.૮
(૨૦૨૧) ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૦૧ અનુસરવામાં આવ્યો પરા ૩.૮[૧૯૭૦] ૧
એસ.સી.આર. ૧૧૫ નો પરા ૭.૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૧૯૭૦] ૩
એસ.સી.આર. ૨૩૩ નો પરા ૭.૯ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૧૯૬૨] ૧
એસ.સી.આર. ૬૮૮ નો પરા ૭.૯ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૧૯૭૩] સપ્લિ.
એસ.સી.આર. ૧ નો પરા ૭.૧૩ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૧૯૬૮] ૨ એસ.સી.આર. ૭૮૬ નો પેરા ૮.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

(૧૯૭૧) ૨ એસસીસી ૨૨ ફકરા ૮.૩માં ઉલ્લેખિત

[૧૯૭૭] ૧ એસ.સી.આર. ૧૯૪નો પેરા ૮.૩ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

(૨૦૧૮) ૧૬ એસ.સી.સી. ૪૪૭ નો પેરા ૧૦ માં સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો

[૨૦૧૪] ૭ એસ.સી.આર. ૩૪૮ નો પરિચ્છેદ ૧૧.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૩૫૦ નો પરિચ્છેદ ૧૧.૧માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
(૧૯૯૯) ૩ એસ.સી.સી. ૩૬૨ નો પરિચ્છેદ ૧૧.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૧૯૮૫] ૨ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૩૧નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૨.૩ માં કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૬૧] ૩ એસ.સી.આર. ૧૮૫ નો પરિચ્છેદ ૧૨.૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૪] ૨ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૬૬૫ નો પેરા ૧૩.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

[૧૯૭૦] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૫ નો પેરા ૧૩.૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૨૦૦૫] ૩ એસ.સી.આર. ૧૧૭૧ નો પરિચ્છેદ ૧૩.૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો।

[૧૯૮૪] ૩ એસ.સી.આર. ૯૪૨ નો પેરા ૧૩.૭માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

[૨૦૧૯] ૧૨ એસ.સી.આર. ૧૦૭૧ નો પરિચ્છેદ ૧૩.૯ (૧) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે [૨૦૧૭] ૧૦ એસ.સી.આર. ૪૨૮ નો પરિચ્છેદ ૧૩.૯ (૨) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

(૨૦૧૪) ૧૫ એસ.સી.સી. ૭૩૧ નો પેરા ૧૩.૯(૩) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૧૯૯૮] ૩ એસ.સી.આર. ૫૧૧ નો પેરા ૧૩.૯ (૪) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૧૯૯૨] ૩ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૮૦ નો પેરા ૧૩.૯ (૫)

માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૨૦૦૦] ૩ એસ.સી.આર. ૮૦૭ નો પરા ૧૩.૯ (૬) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૨૦૦૬] ૪ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧૨૦ નો પરા ૧૩.૯ (૭) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૨૦૦૬] ૩ એસ.સી.આર. ૯૫૩ પર પરા ૧૩.૯ (૮) માટે આધાર રાખવામાં આવ્યો [૨૦૧૩] ૪ એસ.સી.આર. ૭૫૩ નો પરા ૧૩.૯ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૨૦૧૭] ૧૨ એસ.સી.આર. ૯૫ નો પરિચ્છેદ ૧૩.૧૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૭૩] સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

[૧૯૮૧] ૨ એસ.સી.આર. ૧ નો પરા ૧૮.૪માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

[૨૦૦૭] ૧ એસ.સી.આર. ૭૦૬ નો પેરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

[૨૦૦૧] ૧ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૬૨૧નો પરિચ્છેદ ૧૮.૪માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

[૧૯૮૧] ૨ એસ.સી.આર. ૭૯ નો પરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

[૧૯૭૪] ૨ એસ.સી.આર. ૩૪૮નો પેરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૭૮] ૨ એસ.સી.આર. ૬૨૧ નો પેરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૧૯૭૯] ૩ એસ.સી.આર. ૧૦૧૪ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૦] ૨ એસ.સી.આર. ૮૪ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૨] ૧ એસ.સી.આર. ૪૦૬ નો પરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

નાગરિક અપિલીય અધિકારક્ષેત્ર: નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૪૦૩૮ ઓફ ૨૦૨૨.

રાંચી ખાતે ઝારખંડની વડી અદાલતના તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૨૦ના રિટ અરજી (સી) ક્રમાંક ૧૩૮૭/૨૦૧૭ માં આપેલ ચુકાદો અને આદેશમાંથી.

સાથે

દિવાની અપીલ ક્રમાંક ૪૦૩૯, ૪૦૪૦, ૪૦૪૧, ૪૦૪૨, ૪૦૪૩, ૪૦૪૪, ૪૦૪૫, ૪૦૪૬, ૪૦૪૭, ૪૦૪૮, ૪૦૪૯, ૪૦૫૦ અને ૪૦૭૯ સન ૨૦૨૨ની.

વિકાસ સિંહ, રાજીવ ધવન, આર. વેંકટરમણી, પી.એસ. પટવાલિયા, સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજા, કપિલ સિબ્બલ, સુનીલ કુમાર, અરુણાલ ચૌધરી, ગોપાલ શંકરનારાયણન, અજિત કુમાર સિંહા, શ્રીમતી વી. મોહના, કોલિન ગોન્સાલ્વેસ, પદ્મવ શિશોદિયા, રણજીત કુમાર, પરિષ્ઠ વકીલો, પ્રશાંત શુક્લા, સુયશ શ્રીવાસ્તવ, સુશ્રી શ્રેયા મિશ્રા, પ્રવીણ ગૌર, કરણ મામગેઈન, પ્રખર શ્રીવાસ્તવ, ચિતવન સિંઘલ, પ્રવીણ વિવનેશ, સુશ્રી પ્રતિભા શુક્લા, સત્યજીત કુમાર, સુશ્રી પ્રજ્ઞા બઘેલ, વિષ્ણુ શર્મા, કુમાર અનુરાગ સિંહ, કુમાર અભિષેખ, શશાંક, સુશ્રી પદ્મવી લાંગર, મિથિલેશ કુમાર સિંહ, શ્રીમતી મંજુ સિંહ, તરુણ વર્મા, રાજ મણિ મિશ્રા, કબીર દિક્ષિત, અમિત અગ્રવાલ, વિજ્ઞાન શાહ, સુશ્રી રાધિકા યાદવ, અક્ષિત ગુપ્તા, હરિન્દર નીલ, સુશ્રી રોહિણી પ્રસાદ, પુનીત જૈન, વિજ્ઞાન શાહ, સુશ્રી ક્રિસ્ટી જૈન, સુશ્રી શ્રુતિ સિંહ, અક્ષિત ગુપ્તા, ઉમંગ મહેતા, યોગિત કામત, કમલેશ શર્મા, હરેન્દર નીલ, પુખરાજ ચાવલા, મન્ન અરોરા, યશ જોશી, સુશ્રી સારા શર્મા, સુશ્રી પ્રજ્ઞા સેઠી, મનોજ સ્વરૂપ એન્ડ કો. માટે અનુભવ કુમાર,

વિક્રમ સિંહ કુશવાહા, રૂપેન્દ્ર પ્રતાપ સિંહ, વિકાસ ગોઠવાલ, સુરજીત સિંહ, વિશ્વ પાલ સિંહ, ડી.ડી. શર્મા, સુનીલ કુમાર પાંડે, મોહન લાલ શર્મા, કે. પરમેશ્વર, પ્રિયંક ઉપાધ્યાય, કૃષ્ણ કુમાર સિંહ, સાહિલ ભલાઈક, સુશ્રી શોમિલા બક્ષી, ગોવિંદ જી, ઓમનાકુટ્ટન કે. કે., પ્રશાંત ભૂષણ, સુશ્રી એલિસ રાજ, બ્રજેશ પાંડે, અનિલેન્દ્ર પાંડે, ચેતન જોશી, સિદ્ધાર્થ સીમ, સંદીપ કુમાર દ્વિવેદી, સુશ્રી સાવિત્રી વર્મા, રાકેશ મિશ્રા, રવિ ચંદ્ર પ્રકાશ, પુરુષોત્તમ શર્મા ત્રિપાઠી, લલિત કૃ. સિંહ, વિજ્ઞાન શાહ, મુકેશ કુમાર સિંહ, સુશ્રી વાણી વ્યાસ, રવિ ચંદ્ર પ્રકાશ એન્ડ કો. માટે, હિતેશ કુમાર શર્મા, એસ.કે. રાજોરા, અખિલેશ્વર ઝા, ઈ. વિનય કુમાર, હાજર રહેલ પક્ષકારો માટે વકીલો.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો

એમ. આર. શાહ, ન્યાયાધીશ.

૧.૦. ઝારખંડ રાજ્ય દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ તથા રાજ્ય સરકારના કર્મચારી, વહીવટી સુધારણા અને રાજભાષા વિભાગ દ્વારા સરકારના માધ્યમિક શાળાઓમાં તાલીમપ્રાપ્ત સ્નાતક શિક્ષકના પદો પર નિમણૂક માટે અરજીઓ મંગાવતા તા. ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ની જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧ ઓફ ૨૦૧૬, જે તા. ૦૪.૧૨.૨૦૧૭ના પ્રકાશિત જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧ ઓફ ૨૦૧૬ દ્વારા સુધારવામાં આવી હતી, તેમાં ઝારખંડ રાજ્યના તેર અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક ઉમેદવારો/નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત કરવાની હદ સુધી તેને ગેરકાયદેસર, અધિકારપાર અને અસંવિધાનિક ગણાવી, તથા પરિણામે ઉપરોક્ત જાહેરાતના અનુસંધાને તે

જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં કરવામાં આવેલી તાલીમપ્રાપ્ત સ્નાતક શિક્ષકોની નિમણૂકો રદ કરી, તેવી નોંધ અને ઠરાવ સાથે વડી અદાલતે રિટ અરજી ક્રમાંક ૧૩૮૭ ઓફ ૨૦૧૭ તથા અન્ય સંલગ્ન રિટ અરજીઓ અને જોડાયેલ અરજીઓમાં તા. ૨૧.૦૮.૨૦૨૦નો આપેલ વિવાદિત સંયુક્ત ચુકાદો અને આદેશથી પોતાને પીડિત અને અસંતુષ્ટ માની, તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓના મૂળ પ્રતિવાદીઓ – ઉમેદવારોએ હાલની અપીલો દાખલ કરી છે.

૨.૦. વડી અદાલત સમક્ષ પક્ષકાર ન રહેલા અરજદારોએ તેમની નિમણૂક ન કરવાના રાજ્ય સરકારના કૃત્યને પડકારતાં સન ૨૦૨૨ ની સિવિલ અપીલ નં. ૪૦૪૩ રજૂ કરી છે. અરજદારોની તરફથી એવો કેસ છે કે રાજ્ય સરકારે સન ૨૦૧૭ ની રિટ અરજી નં. ૧૩૮૭ માં વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશનો ખોટો અર્થઘટન કર્યો છે. તેમનો કેસ એવો છે કે વડી અદાલત સમક્ષનો વિવાદ તાલીમપ્રાપ્ત સ્નાતક શિક્ષકોની નિમણૂક અને સન ૨૦૧૬ ની જાહેરાત અધિસૂચના નં. ૨૧ અંગે હતો. તેમ છતાં, જ્યાં સુધી અરજદારોનો પ્રશ્ન છે, તેમના મુજબ તેઓ લોઅર ડિવિઝનલ ક્લાર્ક્સ (કલેક્ટોરેટ કેડર) – જિલ્લા સ્તરની જગ્યાઓ પંચાયત સચિવ – જિલ્લા સ્તરની જગ્યાઓ અને લોઅર ડિવિઝનલ ક્લાર્ક્સ – રાજ્ય સ્તરની જગ્યા, રાજ્ય સ્ટેનોગ્રાફર – રાજ્ય સ્તરની જગ્યા માટે સન ૨૦૧૭ ની જાહેરાત નં. ૧ અને ૨ ના પાત્ર અરજદારો છે અને વડી અદાલત સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલ મુદ્દા સાથે તેમનો કોઈ રીતે સંબંધ નથી. અરજદારોની તરફથી એવો કેસ છે કે ઉપરોક્ત જગ્યાઓ સંબંધે તેઓ અંતિમ પરિણામોની રાહ જોઈ રહ્યા

છે અને વર્ષ ૨૦૧૯ માં ઝારખંડ સ્ટાફ સિલેક્શન કમિટી દ્વારા હાથ ધરાયેલ દસ્તાવેજ ચકાસણી પ્રક્રિયામાંથી પણ પસાર થયા છે.૨.૧. સન ૨૦૨૨ ની સિવિલ અપીલ નં. ૪૦૪૮ ઝારખંડ રાજ્ય દ્વારા વડી અદાલતે અવમાનના કેસ નં. ૧૦૯ સન ૨૦૨૧ માં તા. ૪.૩.૨૦૨૨ ના રોજ આપેલા આદેશને પડકારતાં રજૂ કરવામાં આવી છે. નોંધવા યોગ્ય છે કે સન ૨૦૨૨ ની સિવિલ અપીલ નં. ૪૦૪૮ ગેર-અનુસૂચિત જિલ્લાઓના ઉમેદવારો સંબંધે છે, જેઓએ અગાઉ વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી અને વડી અદાલતે ગેર-અનુસૂચિત જિલ્લાઓના ઉમેદવારોને નિમણૂકના આદેશો જારી કરવાની દિશા આપી હતી. નોંધવું જરૂરી છે કે વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા વચગાળાના આદેશથી વડી અદાલત સમક્ષની આગળની અવમાનના કાર્યવાહી સ્થગિત કરવામાં આવી છે.૨.૨. સન ૨૦૨૨ ની સિવિલ અપીલ નં. ૪૦૫૦ અનુસૂચિત જિલ્લાઓના એવા ઉમેદવારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી છે, જેમણે ઉપરોક્ત જાહેરાતના અનુસંધાને તાલીમપ્રાપ્ત શિક્ષક તરીકે અરજી કરી હતી અને વડી અદાલતે તા. ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ ના રોજ આપેલા વચગાળાના આદેશ બાદ તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી નથી.

૩.૦. વર્તમાન અપીલો સુધી દોરી આવનાર તથ્યો સંક્ષેપમાં નીચે મુજબ છે:૩.૧. રાષ્ટ્રપતિની તા. ૧૧.૦૪.૨૦૦૭ ની સૂચના અનુસરે, ઝારખંડ રાજ્યના ૧૩ જિલ્લાઓને અનુસૂચિત વિસ્તારો તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. ઉક્ત સૂચના ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૬ ના ઉપપરિચ્છેદ (૨) દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને જારી કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત સૂચના અનુસાર, ઝારખંડ રાજ્યના નીચેના જિલ્લાઓને અનુસૂચિત વિસ્તારો /

જિલ્લાઓ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

૧. રાંચી જિલ્લો.

૨. લોહાર્ડગ્ગા જિલ્લો.

૩. ગુમલા જિલ્લો.

૪. સિમડેગા જિલ્લો.

૫. લાતેહાર જિલ્લો.

૬. પૂર્વ-સિંહભૂમ જિલ્લો.

૭. પશ્ચિમ-સિંહભૂમ જિલ્લો.

૮. સરાઈકેલા- ખરસાવાં જિલ્લો.

સાહેબગંજ જિલ્લો.

દુમકા જિલ્લો.

૧૧. પાકુડ જિલ્લો.

૧૨. જામતારા જિલ્લો.

૧૩. પાલામુ જિલ્લો- સતબરવા બ્લોકના રબડા અને બકોરિયા પંચાયતો.

૧૪. ગોહા જિલ્લો- સુન્દરપહાડી અને બોઆરીજોર બ્લોક્સ.

(આગામી રીતે “અનુસૂચિત વિસ્તારો” તરીકે ઉલ્લેખિત).

૩.૨. કે રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧.૩.૨૦૧૬ની જાહેરનામા દ્વારા “ઝારખંડ સરકાર (માધ્યમિક શાળાઓમાં શિક્ષકો અને બિન-શૈક્ષણિક સ્ટાફની ભરતી તથા તેમની સેવા અને શરતો) નિયમો, ૨૦૧૫” જારી કર્યા હતા, જેના દ્વારા શિક્ષકોની નિમણૂક માટેની શરતો/લાયકાતો નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી.

કે વડી અદાલતે રિટ પિટિશનમાં પસાર કરેલા આદેશ અનુસાર
(પી.આઈ.એલ.) ક્રમાંક ૪૮૦૬ સન ૨૦૧૬માં, તા. ૧૮.૦૪.૨૦૧૬ના પરિપત્ર
દ્વારા રાજ્ય સરકારે “ઝારખંડના સ્થાનિક નિવાસી” ની વ્યાખ્યા નિર્ધારિત કરી
હતી. ઉક્ત પરિપત્ર અનુસાર, ઝારખંડનો સ્થાનિક નિવાસી એવા ભારતીય
નાગરિકોને માનવામાં આવશે, જેઓ નીચે દર્શાવેલમાંથી કોઈ એક શરત પૂર્ણ
કરતા હોય

“(૧) .તે ઝારખંડ રાજ્યની ભૌગોલિક સીમાઓની અંદર નિવાસ કરતો હોત
અને તો તેના પોતાના નામે અથવા તેના પૂર્વજના નામે સર્વે ખાતામાં નોંધ
અસ્તિત્વમાં હોત. જમીનવિહોણા વ્યક્તિના કિસ્સામાં, તેની ઓળખ
સંબંધિત ગ્રામસભા દ્વારા કરવામાં આવતી, જે ઝારખંડ રાજ્યમાં પ્રચલિત
ભાષા, સંસ્કૃતિ અને પરંપરાઓના આધારે હોત.

(૨) વેપાર, રોજગાર તથા અન્ય કોઈપણ કારણસર છેલ્લા ૩૦ વર્ષ અથવા
તેથી વધુ સમયથી ઝારખંડ રાજ્યની ભૌગોલિક સીમાઓની અંદર નિવાસ
કરતા હોત અને અચલ મિલકત પ્રાપ્ત કરી હોત અથવા એવા વ્યક્તિને
પત્ની/પતિ/સંતાન હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતા
દર્શાવે.

(૩) ઝારખંડ રાજ્યની સરકાર હેઠળ અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા ચલાવવામાં
આવતી/માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓ, નિગમ વગેરેમાં અધિકારી/કર્મચારી
તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હોત અને કાર્યરત હોત, અથવા
પત્ની/પતિ/સંતાન ધરાવે છે અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતા

દર્શાવે છે.

(૪) ભારત સરકારના અધિકારી/કર્મચારી, જે ઝારખંડ રાજ્યમાં કાર્યરત હોય અથવા જેના પત્ની/પતિ/સંતાન ૧૮૮ હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતા વ્યક્ત કરે.

(૫) ઝારખંડ રાજ્યમાં કોઈપણ બંધારણીય અથવા કાયદાકીય પદ પર નિમણૂક કરાયેલ વ્યક્તિ, અથવા જેની પત્ની/પતિ/સંતાન હોય, અને જે ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતા અંગે પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક ખાતરી આપે.

(૬) એવો વ્યક્તિ, જેનો જન્મ ઝારખંડ રાજ્યમાં થયો હોય અને જેમણે પોતાની સમગ્ર શિક્ષા મેટ્રિક્યુલેશન અથવા તેના સમકક્ષ સ્તર સુધી ઝારખંડ રાજ્યમાં સ્થાપિત માન્ય સંસ્થાઓમાંથી પૂર્ણ કરી હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતાની પુષ્ટિ કરે. ”

૩.૩. તે પછી રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૪.૭.૨૦૧૬ના નોટિફિકેશન ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ બહાર પાડ્યા, જેમાં રાજ્યના તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં સંબંધિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ (તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓ) જ નોટિફિકેશનના પ્રકાશનની તારીખથી દસ (૧૦) વર્ષના ગાળામાં જિલ્લા કેડરના વર્ગ ૩ અને વર્ગ ૪ના પદો પર નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે, એવી દિશા આપવામાં આવી હતી. એવું જણાય છે કે ઉક્ત આદેશ ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ પના ઉપપરિચ્છેદ (૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ઝારખંડના રાજ્યપાલ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ના આદેશમાં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું છે:

“ અને જ્યારે, રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારો નીચા માનવ વિકાસ સૂચકાંકો, પછાતપણું, દૂરવર્તિત્વ અને ગરીબીથી લક્ષણિત છે, તથા જ્યારે અસમાન ભૂઆકૃતિ, જળસંસાધનોના અભાવ, જંગલોના આવરણમાં ઘટાડો અને અનિયંત્રિત ઝડપી ઔદ્યોગિકીકરણને કારણે અનુસૂચિત વિસ્તારોના સામાજિક સૂચકાંકો સરેરાશ રાજ્યના સામાજિક સૂચકાંકોની સરેરાશ કરતાં નીચા છે;

અને જ્યારે, ઉપર ઓળખાયેલા પરિબલોને ધ્યાનમાં રાખીને, ઝારખંડની જનજાતિ સલાહકાર પરિષદે સંબંધિત જિલ્લાના સ્થાનિક રહેવાસીઓ દ્વારા જિલ્લા સ્તરે વર્ગ ૩ અને વર્ગ ૪ના પદોની શત-પ્રતિશત નિમણૂક માટે ૧૩ જિલ્લાઓ, અર્થાત્- સાહેબગંજ, પાકુર, (દુમકા, જામતારા, લાતેહાર, રાંચી, ખુન્ટી, ગુમલા, લોહરદગ્ગા, સિમડેગા, પૂર્વ સિંહભૂમ, પશ્ચિમ સિંહભૂમ અને સરાઈકેલા-ખરસાવામાં જિલ્લા સ્તરના વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ના પદોની નિમણૂક માટે વિવિધ નિમણૂક નિયમોમાં સમાયેલ પાત્રતાની શરતોને ૧૦ વર્ષના ગાળાની અવધિ માટે સ્થગિત કરવા બાબત રાજ્યપાલ દ્વારા અધિસૂચના જારી કરવાની ભલામણ કરી છે;

અને જ્યારે, ઝારખંડના રાજ્યપાલે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં રહેનાર લોકોના જીવનની ગુણવત્તામાં સુધારો લાવવા માટે, રોજગારની વધારાની તકો ઉપલબ્ધ કરાવી, અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓના હિતમાં .”

૩.૪. ત્યારબાદ, વધુમાં ૧૧.૧૧.૨૦૧૬ના રોજ વધુ એક આદેશ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો, જેમાં વિશેષરૂપે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ના પાલનાર્થે, રાજ્યના ૨૪

જિલ્લાઓમાંથી અધિસૂચિત ૧૩ જિલ્લાઓમાં જિલ્લા-સ્તર વર્ગ ૩ અને વર્ગ ૪ની ખાલી જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટે સંબંધિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ જ પાત્ર માનવામાં આવશે અને અન્ય જિલ્લાઓના/ અન્ય રાજ્યોના વ્યક્તિઓની આ જિલ્લાઓમાં નિમણૂક માન્ય નથી. અર્થાત્, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે બિન-અનુસૂચિત જિલ્લાઓના ઉમેદવાર અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં પસંદગીની પ્રક્રિયામાં ભાગ લઈ શકતા નથી.

૩.૫. કે ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ના રોજ પ્રકાશિત જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧ ઓફ ૨૦૧૬ મુજબ, જે ૪.૨.૨૦૧૭ની તારીખની જાહેરાતથી સંશોધિત કરવામાં આવી હતી અને જે ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની તારીખની સૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ના અનુસંધાને જાહેર કરવામાં આવી હતી, તે મુજબ ૧૭,૭૮૪ પ્રશિક્ષિત સ્નાતક શિક્ષકોની જગ્યાઓ ભરવા માટે અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી, જેમાંથી ૧૩,૩૯૮ જગ્યાઓ (જાહેર કરાયેલ કુલ જગ્યાઓમાંથી ૭૫% જગ્યાઓ) સીધી ભરતી દ્વારા ભરવાની હતી અને બાકી રહેલી ૨૫% જગ્યાઓ, એટલે કે ૪૩૮૬ જગ્યાઓ, પ્રાથમિક શિક્ષકો માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી. ઉક્ત **ઉક્ત** જાહેરાત ઝારખંડ રાજ્ય કર્મચારી પસંદગી આયોગ (આગળથી “જેએસએસસી” તરીકે ઓળખવામાં આવશે) દ્વારા બહાર પાડવામાં આવી હતી. જાહેરાતના પરિચ્છેદ ૫(૩) માં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ અને રાજ્યની ખાલી જગ્યાઓના સંદર્ભમાં, માત્ર તે અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓને જ અરજી કરવાની હકદારી રહેશે. જાહેરાતના પરિચ્છેદ ૫(૧) મુજબ, ઉમેદવાર પોતાની પસંદગીના માત્ર એક જ જિલ્લાના ખાલી પડેલા પદ સામે અરજી કરી શકતો હતો. આ તબક્કે નોંધવું જરૂરી છે કે રાજ્યના તેર

અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે કુલ ૮૪૨૩ જગ્યાઓ જાહેર કરવામાં આવી હતી, જ્યારે રાજ્યના બાકીના અનુસૂચિત જિલ્લાઓ માટે ૯૧૪૯ જગ્યાઓ જાહેર કરવામાં આવી હતી.

૩.૬. વિવિધ પદો માટે અનેક ઉમેદવારોએ અરજી કરી અને પસંદગી પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધો. પરિણામો પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમણૂકો કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવી. અનુસૂચિત ન હોય તેવા જિલ્લાઓના એવા ઉમેદવારો, જેઓને અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ માટે અરજી કરવામાં અવરોધવામાં આવ્યા હતા, તેમણે હાલની રિટ અરજી દ્વારા વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજી દાખલ કરી, જેમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવામાં આવી હતી; અને જેના દ્વારા સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓના માત્ર સ્થાનિક રહેવાસીઓને ૧૦ વર્ષના ગાળાના માટે જિલ્લા કેડરના વર્ગ ૩ અને વર્ગ ૪ ના પદો પર નિમણૂક માટે પાત્ર ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. મૂળ રિટ અરજદારોએ — જે અનુસૂચિત ન હોય તેવા ઉમેદવારોમાં આવતા હતા — અનુવર્તી જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧/૨૦૧૬ ને પણ પડકારેલી હતી, જે જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧/૨૦૧૬ દ્વારા સંશોધિત કરવામાં આવી હતી, અને જેમાં સરકારી માધ્યમિક શાળાઓમાં પ્રશિક્ષિત સ્નાતક શિક્ષકના પદો પર નિમણૂક માટે અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી; ખાસ કરીને ઉક્ત જાહેરાતના પરિચ્છેદ ૫(૩) ને, જેના દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે રાજ્યના અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ બાબતે માત્ર તે અનુસૂચિત જિલ્લાઓના

સ્થાનિક રહેવાસીઓ જ અરજી કરવા પાત્ર રહેશે.

૩.૭. તા. ૨૧.૨.૨૦૧૯ના આદેશ દ્વારા વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે નિર્દેશ કર્યો કે રિટ અરજીઓની સંસ્થાપના વિશે વ્યાપક પ્રસાર ધરાવતા દૈનિક અખબારમાં નોટિસો પ્રકાશિત કરવામાં આવે જેથી રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓ રિટ અરજીઓમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે. આવી નોટિસોના અનુસંધાને, અનેક અંતરિમ અરજીઓ / હસ્તક્ષેપકર્તા અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી, જેને વડી અદાલતે મંજૂર કરી.

આ બાબતોમાં સંકળાયેલા બંધારણીય મહત્વના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં રાખીને, વડી અદાલતની વિભાગીય પીઠે તા. ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ ના આદેશ દ્વારા મામલો વિશાળ પીઠ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તે માટે સંદર્ભિત કર્યો હતો. એ જ તા. ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ ના આદેશ દ્વારા, વડી અદાલતે તા. ૧૪.૭.૨૦૧૬ ની પડકારિત અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ ના વધુ અમલીકરણ અને પ્રવર્તન પર, જો હોય તો, પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને આધીન રહીને, સ્થગન આપ્યું હતું.

૩. ૮ મૂળ રિટ અરજદારો – અનુસૂચિત ન હોય તેવા જિલ્લાઓના ઉમેદવારો – તરફથી એવો કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના ઉપયોગમાં બહાર પાડવામાં આવેલ ઉપરોક્ત સૂચના ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬નું ઉલ્લંઘન કરતી છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩(૨)નો પણ આશ્રય લેવાયો હતો. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૨) પર ભારે નિર્ભરતા

મૂકવામાં આવી હતી. મૂળ રિટ અરજદારો તરફથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧)માં રહેલા અપ્રતિબંધક ઉપબંધના આડશમાં રાજ્યપાલ બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ખાતરી આપેલ મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરી શકતા નથી અને/અથવા તેમને અસર પહોંચાડી શકતા નથી, તેમજ એવી કોઈ ૧૦૦% અનામત હોઈ શકતી નથી કે જેના પરિણામે માત્ર કોઈ વિશિષ્ટ વિસ્તારના રહેવાસીઓ જ જાહેર પદ પર નિમણૂંક માટે પાત્ર બને. આ અદાલતના કૈલાશ ચંદ શર્મા વિ. સ્ટેટ ઑફ રાજસ્થાન અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬૨; એ.વી.એસ. નરસિંહા રાવ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઑફ આંધ્ર પ્રદેશ અને અન્ય એક, (૧૯૬૯) ૧ એસ.સી.સી. ૮૩૯; ડૉ. પ્રદીપ જૈન અને અન્ય વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૧૯૮૪) ૩ એસ.સી.સી. ૬૫૪; રાજેશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઑફ યુ.પી. અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૧૭૨; સ્ટેટ ઑફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. સુધીર કુમાર બિશ્વાલ અને અન્ય, ૧૯૯૪ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૪૫; અને ઇન્દ્રા સહાની અને અન્ય વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, ૧૯૯૨ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૧૭ ના અહેવાલિત નિર્ણયોમાં ભારે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી, તેમના આ નિવેદનોના સમર્થનમાં કે સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત હોઈ શકતી નથી અને સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે આવી ૧૦૦% અનામત અને/અથવા રહેઠાણના આધારે અનામત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩)થી પ્રહરિત થશે. ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫ હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગમાં સ્થાનિક

રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત કરતી સૂચનાની બંધારણીય માન્યતા અંગે, આ અદાલતના ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. અને અન્ય, (૨૦૨૧) ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૦૧ ના અહેવાલિત તાજેતરના બંધારણીય ખંડપીઠના નિર્ણય પર ભારે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી.

૪.૦. બીજી તરફ, રાજ્ય તરફથી તેમજ અનુસૂચિત જિલ્લાઓને સંબંધિત સફળ ઉમેદવારો તરફથી એવો કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત કરતું જાહેરનામું, ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિની પેરા ૫ નો ઉપયોગ કરતાં રાજ્યપાલના ક્ષેત્ર, વ્યાપ અને સત્તાઓની અંદર સંપૂર્ણપણે આવે છે / હતું.

૪.૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અનુસૂચિત વિસ્તારોઓ / જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓના ઉન્નતિ હેતુ માટે આવું આરક્ષણ અનુમત્ય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિ હેઠળ અનુસૂચિત જિલ્લાઓ / વિસ્તારો જાહેર કરવાનો હેતુ અને ઉદ્દેશ અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓનું ઉન્નતીકરણ કરવાનું અને તેમના કલ્યાણ માટે છે. રાજ્ય તથા અનુસૂચિત વિસ્તારો / જિલ્લાઓના સફળ ઉમેદવારોની તરફથી વધુમાં એવો પણ તર્ક કરવામાં આવ્યો હતો કે ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિ હેઠળની વિશેષ સત્તાઓ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬ હેઠળની મર્યાદાઓને આધીન નથી. અપ્રતિબંધ ઉપબંધ પર ભારે નિર્ભરતા મુકવામાં આવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) ની શરૂઆત “આ સંવિધાનમાં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં”

એવા શબ્દોથી થાય છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રાજ્યપાલ જાહેર સૂચના દ્વારા એવું પણ નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ અનુસૂચિત વિસ્તારમાં લાગુ નહીં પડે; અનુસૂચિત વિસ્તારો સંબંધે રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ વિશેષ સત્તાઓ છે અને તેથી, આવી સત્તાઓ અનુચ્છેદ ૧૬ અને / અથવા ભારતના સંવિધાનની અન્ય કોઈ જોગવાઈઓમાં સમાવાયેલ મર્યાદાઓને આધીન નથી.

૫.૦. પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તથા આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણયને અનુસરીને, વડી અદાલતે ઉપરોક્ત સૂચના અને ઉપરોક્ત જાહેરાતને અસંવિધાનીય અને/અથવા અધિકારક્ષેત્રથી પર ગણાવી જાહેર કરી છે, એટલી હદ સુધી કે જેમાં અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત રાખવામાં આવ્યું હતું. પડકારાયેલ ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, વડી અદાલતે એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે સૂચના અને આદેશ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) અને ૩૫(એ) નું ઉલ્લંઘન કરે છે, કારણ કે આવી સત્તાઓ માત્ર સંસદમાં જ નિહિત છે અને રાજ્ય વિધાનમંડળમાં નથી. પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, વડી અદાલતે ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ના રોજ પ્રકાશિત જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧ ઓફ ૨૦૧૬ ના પરિચ્છેદ ૫(૩) ને પણ, તા. ૪.૨.૨૦૧૭ની જાહેરાત દ્વારા થયેલા સુધારા મુજબ, એટલી હદ સુધી રદ કર્યો છે કે જેમાં એવું જોગવાયું હતું કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં ટ્રેઈન્ડ ગ્રેજ્યુએટ ટીચરનાં ખાલી પડેલ પદો સામે માત્ર તે અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ જ અરજી કરી શકે. પરિણામે, વડી અદાલતે ઉપરોક્ત

જાહેરાતના અનુસંધાનમાં અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં માત્ર તે જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ સંબંધિત કરવામાં આવેલી ટ્રેઇન્ડ ગ્રેજ્યુએટ ટીચરોની બધી નિમણૂકો રદ કરી છે. વડી અદાલતે વધુમાં નિર્દેશ આપ્યો છે કે ઝારખંડ રાજ્યના અનુસૂચિત જિલ્લાઓની સરકારી માધ્યમિક શાળાઓમાં ટ્રેઇન્ડ ગ્રેજ્યુએટ ટીચરના તમામ ૮૪૨૩ પદોની નવી જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે અને કાયદા અનુસાર નવી પસંદગી પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવે. વડી અદાલતે વધુમાં સ્પષ્ટતા કરી છે કે જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧ ઓફ ૨૦૧૬ ના પ્રતિસાદમાં અરજી કરવા પાત્ર એવા તમામ ઉમેદવારો, તેમની ઉંમર અંગે કોઈ અવરોધ હોય તો તેની પરવા કર્યા વગર, નવી પસંદગી પ્રક્રિયામાં અરજી કરવા હકદાર રહેશે. વડી અદાલતે આ બાબત પણ સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરી છે કે તા. ૧૮.૦૯.૨૦૧૯ના એડ-ઇન્ટરિમ આદેશ દ્વારા બિન-અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં પસંદગી પ્રક્રિયા ક્યારેય અદાલત દ્વારા સ્થગિત કરવામાં આવી નહોતી અને બિન-અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં કોઈપણ પદ પર નિમણૂક માટે કોઈ સ્થગન આદેશ નહોતો. વડી અદાલતના મુજબ, પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તમામ રિટ અરજીઓ તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૫.૧. ઝારખંડ વડી અદાલતે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬(૨), ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-૧)ના વિરુદ્ધ તથા અધિકારાતીત ગણાવી સૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ને અસંવિધાનિક જાહેર કરીને આપેલ આક્ષેપિત સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત અને અસંતોષિત થઈ, તથા પરિણામે ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ના પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત ક્રમાંક ૨૦૧૬ની ૨૧ના પરિચ્છેદ ૫(૩)ને, તા. ૪.૨.૨૦૧૭ની જાહેરાત દ્વારા કરાયેલા

સુધારા મુજબ, ફક્ત તે હદ સુધી કે જેમાં માત્ર તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, રદ કરતાં, અનુસૂચિત વિસ્તારોના પસંદગી પામેલ ઉમેદવારો – અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓએ આ હાલની અપીલો દાખલ કરી છે.

૬.૦. અનુસૂચિત વિસ્તારોને સંબંધિત સફળ ઉમેદવારોની તરફેથી ડૉ. રાજીવ ધવન, શ્રી વિકાસ સિંહ, શ્રી આર. વેંકટરમણી, સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલો હાજર રહ્યા છે. અમે ઝારખંડ રાજ્યની તરફેથી હાજર રહેલા શ્રી કપિલ સિબલ અને શ્રી સુનીલ કુમાર, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલોને સાંભળ્યા છે. અમે વિવાદકારી પ્રતિવાદીઓ – મૂળ અરજદારો – અનુસૂચિત ન હોય તેવા વિસ્તારો / જિલ્લાઓને સંબંધિત ઉમેદવારોની તરફેથી હાજર રહેલા શ્રી રણજીત કુમાર અને શ્રી ગોપાલ સાંકરનારાયણન, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલોને સાંભળ્યા છે. અમે અન્ય સંબંધિત પક્ષકારો / હસ્તક્ષેપકારોની તરફેથી હાજર રહેલા શ્રી અજિત કુમાર સિંહા, શ્રી કોલિન ગોન્સાલ્વિસ અને શ્રી પદ્મવ શિશોદિયા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલોને પણ સાંભળ્યા છે.

૭.૦. અનુસૂચિત જિલ્લાઓ / વિસ્તારોને સંબંધિત કેટલાક સફળ ઉમેદવારોના તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર. વેંકટરમણીએ જોરદાર રજૂઆત કરી છે કે પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરતી વખતે વડી અદાલતે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના અમલમાં અનુસૂચિત વિસ્તારોની જાહેરાતના હેતુ અને ઉદ્દેશ્યનું તેમજ ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫ હેઠળ રાજ્યપાલને વિશેષ

સત્તાઓ પ્રદાન કરવાની મનશા અને ઉદ્દેશ્યનું યોગ્ય રીતે મૂલવણ અને વિચારણા કરી નથી.

૭.૧. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વડી અદાલતે રાજ્યના ગવર્નરે શા માટે સૂચના અને તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો આદેશ બહાર પાડ્યો હતો તેના કારણોની પણ યોગ્ય રીતે મૂલવણી અને વિચારણા કરી નથી.

૭.૨. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ તારીખની અધિસૂચના અને આદેશથી દર્શાય છે કે ઝારખંડ રાજ્યના અનુસૂચિત જિલ્લાઓ નીચા માનવ વિકાસ સૂચકાંકો, પછાતપણું, દૂરવર્તિત્વ, ગરીબીથી ચિહ્નિત છે અને અસમાન ભૂપ્રકૃતિ, જળસ્રોતોની અછત, જંગલના છત્ર વિસ્તારની સરેરાશમાં ઘટાડો અને અનિયંત્રિત ઝડપી ઔદ્યોગિકીકરણના કારણે તેઓ રાજ્યના સામાજિક સૂચકાંકોની સરેરાશની તુલનામાં નીચા સ્તરે છે. ઉપરોક્ત આધાર અને કારણોને લીધે અનુસૂચિત જિલ્લાઓના રહેવાસીઓના હિતોના સંરક્ષણ માટે રાજ્યપાલ દ્વારા અધિસૂચના બહાર પાડવી આવશ્યક હતી.

૭.૩. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૯, ૩૮ અને ૪૬ તરફ અમારું ધ્યાન દોરતા અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૪, જે અનુસૂચિત વિસ્તારો અને આદિવાસી વિસ્તારોના વહીવટ સાથે સંબંધિત છે, જેના ઉપર બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિ લાગુ પડે છે, તેના પર આધાર મુકતા, જોરશોરથી રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત વહીવટે અલ્પસંખ્યકોના હિતો તથા અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અને સમાજના નબળા વર્ગોના લોકોને વિશેષ કાળજીપૂર્વક સંરક્ષણ આપવું અને તેમને સામાજિક અન્યાય તથા તમામ પ્રકારના શોષણથી બચાવવું

આવશ્યક છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષેદ ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન થયેલી સત્તાઓના પ્રયોગમાં રાજ્યપાલ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચના / આદેશ, જે અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓના હિતોના રક્ષણ અને તેમના ઉત્થાન માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો, તેને વડી અદાલતે અધિકારક્ષેત્રથી પર અને / અથવા અસંવિધાનિક ગણાવવો જોઈએ નહોતો. રજૂ કરવામાં આવે છે કે વડી અદાલત દ્વારા અપાયેલ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશનો પરિણામ એવો થાય છે કે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષેદ ૫ હેઠળ રાજ્યપાલને પ્રદાન કરવામાં આવેલા વિશેષ અધિકારો છીનવાઈ જાય છે.

૭.૪. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ભારતના સંવિધાનની કલમ ૧૬(૨) ધર્મ, જાતિ, વર્ણ, લિંગ, વંશપરંપરા, જન્મસ્થળ, નિવાસસ્થાન જેવા આધાર પર “માત્ર” ભેદભાવને પ્રતિબંધિત કરે છે અને આ અભિવ્યક્તિઓ પહેલાં “માત્ર” શબ્દ આવેલો છે તથા પછી “અથવા તેમમાંથી કોઈ એક” એવી અભિવ્યક્તિ આવેલેલી છે, જે અત્યંત મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર. વેંકટરમણી દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સફળ ઉમેદવારો અનુસૂચિત વિસ્તારમાંથી સંબંધિત હતા, જોકે મૂળ અરજદારો તરફથી એવો વિવાદ કરવામાં આવ્યો હતો કે કલમ ૧૬(૨) અને ૧૬(૩) માં ઉલ્લેખિત આધાર પર ભેદભાવ પ્રતિબંધિત છે અને જો ભારતના સંવિધાનની કલમો ૨૯, ૩૮ અને ૪૬ હેઠળ કોઈ રક્ષાત્મક પગલું લેવાવાનું જરૂરી હોય, તો તે આવા એક અથવા વધુ આધાર પર, અન્ય પરિબળો સાથે સંયોજનમાં

લેવામાં આવે છે અને તેવા સંજોગોમાં ભારતના સંવિધાનની કલમ ૧૬(૨) આકર્ષિત થતી નથી, ભલે તેના પરિણામે નાગરિકોના બીજા વર્ગ સામે કંઈક અંશે ભેદભાવ ઊભો થતો હોય.

૭. ૫ શ્રી આર. વેંકટરમણી, અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર થયેલ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યના રાજ્યપાલને સૂચનામાં દર્શાવેલ પરિસ્થિતિઓની પૃષ્ઠભૂમિમાં વિવિધ રીતે પીડાતા અનુસૂચિત જિલ્લાઓના રહેવાસીઓને ન્યાયિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય ન્યાય સુરક્ષિત કરવા હિતે તેમના પક્ષમાં અનામત આપતી જાહેરનામું બહાર પાડવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે. એમ જોરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૫(૪) હેઠળ રાજ્યને નાગરિકોના કોઈપણ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોના ઉન્નતિ માટે અથવા અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓ માટે વિશેષ જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા પ્રાપ્ત છે, તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬નું કોઈ ઉલ્લંઘન થતું નથી. શ્રી આર. વેંકટરમણી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારને અનનુસૂચિત વિસ્તારો સાથે સમકક્ષ ગણાવી શકાય નહીં. રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વિવિધ પરિબલોને ધ્યાનમાં લેતાં અનુસૂચિત જિલ્લાઓના રહેવાસીઓના હિતોનું સંરક્ષણ કરવું આવશ્યક હોવાનું જણાયું હતું.

૭.૬. એમ રજૂ કરવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં શાળાએ જતા

બાળકોને, સ્થાનિક ભાષામાં પૂરતા પરિચિત ન હોઈ શકે એવા બહારગામના શિક્ષકો કરતાં સ્થાનિક શિક્ષકો દ્વારા તેમની પોતાની આદિવાસી ભાષામાં ભણાવવામાં આવે તો તેમને અત્યંત લાભ થશે. એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે વડી અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવેલા આદેશો એવા કોઈ સમાન અવસરના ઇનકારથી પીડિત નહોતા અને/અથવા ભેદભાવપૂર્ણ પણ નહોતા. વધુમાં, વડી અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવેલો આદેશ રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારોની અનુભૂત જરૂરિયાતોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં માત્ર સમાન અવસરનું વિતરણ કરે છે. તેથી, અનુસૂચિત વિસ્તારો અંગે વાજબી જોગવાઈઓ કરવામાં આવે તે બાબતે કોઈ વાંધો હોઈ શકે નહીં. એમ રજૂ કરવામાં આવે છે કે બંધારણ, ભલે વાજબી આધારો પર હોય, તોય ભેદભાવને અનુમતિ આપે છે.

૭.૭. વધુમાં એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અનુચ્છેદ ૧૬(૩) નો વ્યાપ આંતર-રાજ્ય સીમાઓ સુધી મર્યાદિત છે અને રાજ્યની અંદરના વિસ્તારો પર તેનો કોઈ અમલ થતો નથી. આ સંદર્ભમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતના એ.વી.એસ. નરસિંહા રાવ અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, જેનો ઉલ્લેખ (૧૯૭૦) ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૫ માં થયેલ છે, તે નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવે છે.

૭.૮. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૧ હેઠળ અનુસૂચિત વિસ્તારોના હિતમાં કોઈપણ પગલું ઘડવાની સત્તા રાજ્યપાલને છે. પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૧ અને ૨ હેઠળની સત્તાઓ વચ્ચે કોઈ ક્ષેત્રભાવ સૂચવી શકાય તેમ નથી. તેઓ રાજ્યપાલની સંપૂર્ણ સત્તાઓના માત્ર ભિન્ન પાસાઓ છે. એવું

રજૂ કરવામાં આવે છે કે પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) અને (૨) હેઠળ રાજ્યપાલને પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓ સંપૂર્ણ અને વિશિષ્ટ સત્તાઓ છે. તેથી રાજ્યપાલ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદાને પણ સ્થગિત રાખી શકે છે અને તેથી દર્શાવેલ સત્તાઓ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ હેઠળના પ્રતિબંધોને આધીન નથી.

શ્રી આર. વેંકટરામણી, અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે વર્તમાન અદાલતનો ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આપેલ નિર્ણય, હાલ હસ્તગત કેસના તથ્યો પર કોઈપણ રીતે લાગુ પડતો નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં, જ્યાં શાળાઓ આવેલી છે તે આંધ્ર પ્રદેશના સંબંધિત સ્થાનિક વિસ્તારોની અનુસૂચિત જનજાતિઓના હિતમાં માત્ર ૧૦૦% પ્રાધાન્ય / અનામત હતી. રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે વર્તમાન કેસમાં અનુસૂચિત વિસ્તારોની અનુસૂચિત જનજાતિઓના હિતમાં જ એવી કોઈ અનામત નથી. તેણે પોતાના નિવેદનોના સમર્થનમાં નીચે દર્શાવેલ ભિન્ન લક્ષણો દર્શાવ્યા છે કે જેથી ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આ અદાલતનો નિર્ણય વર્તમાન કેસોમાં લાગુ ન કરવામાં આવે.

૧. અનુસૂચિત વિસ્તાર હોય કે અનુસૂચિત ન હોય તેવા વિસ્તારમાંના તમામ ઉમેદવારો અરજી માત્ર જિલ્લામાં જ કરી શકે.

૨. જિલ્લા સ્તરે માત્ર વર્ગ ૩ અને જની જગ્યાઓનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. કર્મચારીઓના બદલીના યોગ્યતાના સંદર્ભમાં, સામાન્ય રીતે આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે વર્ગ ૩ અને વર્ગ જની જગ્યાઓ અલગ પાચે

આવે છે.

૩. જિલ્લાઓની અંદરના તમામ ઉમેદવારો, તેઓ એસસી/એસટી/બીસી અથવા ઓબીસી, સામાન્ય હોય, અરજી કરી શકે છે.

૪. જોગવાઈઓ પ્રાયોગિક હતી, અર્થાત્, તે માત્ર ૧૦ વર્ષ સુધી જ અમલમાં રહેવાની હતી. (સામાજિક-આર્થિક બાબતોમાં વિધાનાત્મક પ્રયોગોને ન્યાયિક આદર પ્રાપ્ત થશે.

૭.૯. બિહાર રાજ્ય વિ. રામ કૃપાલ ભગત, જેનો અહેવાલ (૧૯૭૦) ૩ એસ.સી.આર. ૨૩૩ માં પ્રકાશિત થયો છે, તથા પુરણલાલ લખનપાલ વિ. પ્રેસિડેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા, જેનો અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૫૧૯ માં પ્રકાશિત થયો છે, એવા આ સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (પૂર્વોક્ત) ના મામલામાં આપવામાં આવેલ નિર્ણય પર પુનર્વિચાર કરવાની આવશ્યકતા છે એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે. ૭.૧૦. વધુમાં એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન મામલામાં, વડી અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવેલી રાજ્યપાલ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી અધિસૂચનાઓ ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ થી પ્રભાવિત થતી નથી અને તેથી તે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (પૂર્વોક્ત) ના મામલામાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતી નથી. એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ અધિસૂચનાઓનો સ્ત્રોત બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) તથા પાંચમી અનુસૂચિ બંનેમાં શોધી શકાય છે. વધુમાં એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે પાંચમી અનુસૂચિ હેઠળ રાજ્યપાલને સંસદ અને રાજ્ય વિધાનમંડળની સમકક્ષ સ્થિતિમાં રાખવામાં

આવ્યા છે, અને તે હેઠળ ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તા સંપૂર્ણ વિધાનસત્તા છે, અન્ય કોઈ વિધાનસત્તાને અધિનસ્ત નથી. અનુસૂચિત ક્ષેત્ર પર સંસદીય કાયદો લાગુ ન કરવાનો રાજ્યપાલનો અધિકાર, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) હેઠળ સંસદને ઉપલબ્ધ સત્તાની સમકક્ષ સ્થિતિમાં તેને મૂકે છે.

૭.૧૧. વધુમાં એવો પ્રસ્તાવ કરવામાં આવ્યો છે કે રાજ્યપાલ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) હેઠળ સંસદ જે કરી શકે તે કરી શકે છે અને તેથી અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં આવેલી શાળાઓના હિતોના સંરક્ષણ માટે નિવાસની આવશ્યકતા અંગે કાયદો બનાવી શકે છે. વધુમાં એવો પણ પ્રસ્તાવ કરવામાં આવ્યો છે કે અનુચ્છેદ ૧૬(૩) અનુચ્છેદ ૧૬(૧) માટે અપવાદ હોવાથી, નિવાસની આવશ્યકતા સંબંધિત કોઈપણ વાજબી જોગવાઈ સુરક્ષિત રહેશે. કાયદો સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવ્યો હોય કે રાજ્યપાલ દ્વારા, તે મહત્વનું નથી. રાજ્યપાલને સંસદીય કાયદો અમલમાં ન મૂકવાની સત્તામાં, સંસદ અન્યથા જે કરી શકે તે કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૭.૧૨. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે શિક્ષકવર્ગની નિયુક્તિ સંબંધિત અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઝારખંડ રાજ્ય દ્વારા બનાવાયેલા નિયમોના સુધારક સાધન તરીકે નહીં ગણાતાં, સૂચનાઓને તે રીતે ગણવા માટે ખુલ્લું છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં, તેમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્ન ૨(બી) નો ઉત્તર આપતાં એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હતો કે અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો સંસદીય અથવા રાજ્ય

કાયદો નથી, તેથી પાંચમી અનુસૂચિના પરા ૫ હેઠળ તેમાં સુધારો કરી શકાય નહીં.

૭.૧૩. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પાંચમી અનુસૂચિ એ સંવિધાનની અંદરનું એક સંવિધાન છે, (જુઓ કેસવાનંદ ભારતી વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરલા (૧૯૭૩) ૪ એસ.સી.સી. ૨૨૫) જે સૂચવે છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારોના પરમ હિત અને તે વિસ્તારોને અનુરૂપ રીતે તેમના વિકાસ (ઉદાહરણ તરીકે જમીનો, જંગલો, ખનિજ સંપત્તિ વગેરે, તેમજ શોષણ સામે સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાની જરૂરિયાત) હંમેશા પાંચમી અનુસૂચિ હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગમાં રાજ્યપાલને માર્ગદર્શન આપશે.

૭.૧૪. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે નિમણૂક સંબંધિત નિયમો પોતે જ એવી જોગવાઈ કરે છે કે કોઈપણ ઉમેદવાર એકથી વધુ જિલ્લામાં આવેલી જગ્યાઓ માટે અરજી કરી શકતો નથી, અને કેડરો રાજ્ય સ્તરના નહીં પરંતુ જિલ્લા સ્તરના કેડરો છે. અધિસૂચના માત્ર અનુસૂચિત વિસ્તારોના સર્વ હિતોને ધ્યાનમાં રાખીને, એક જ જિલ્લામાં અરજી કરવાની એવી જ મર્યાદા અનુસૂચિત વિસ્તારો માટે વિસ્તારે છે. અનુસૂચિત વિસ્તારોની અંદર વસવાટ કરતા પાત્ર ઉમેદવારો વચ્ચે પરસ્પર કોઈ ભેદભાવ નથી. ઉમેદવારોની અન્ય શ્રેણીઓ માટેના અનામતના તમામ સિદ્ધાંતો પણ લાગુ પડે છે.

૭.૧૫. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે શિક્ષણમાં પ્રવેશ અને જાહેર રોજગારમાં

પ્રવેશના સંબંધમાં આ અદાલતે નિવાસસ્થાનને એક વાજબી સિદ્ધાંત તરીકે જાળવી રાખ્યો છે. ઉદાહરણરૂપે, અનુચ્છેદ ૩૭૧ ડી માં પ્રણિત સુરક્ષા ઉપાયો તેનો એક નજીકનો દષ્ટાંત છે.

૭.૧૬. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આક્ષેપિત જાહેરનામાંઓ ભેદભાવપૂર્ણ નથી. અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં આવેલી શાળાઓમાં નિયુક્તિ માટે સંબંધિત પરિબળ તરીકે તેઓ માત્ર નિવાસસ્થાનને જ ધ્યાનમાં લેતા નથી. તેઓ નિવાસસ્થાનને અન્ય પરિબળોમાંના એક તરીકે ગણે છે, એટલે કે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં આવેલી શાળાઓના હિતોને પ્રોત્સાહન આપવાનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ એક મુખ્ય અથવા પ્રબળ પાસા તરીકે માને છે. અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં આવેલી શાળાઓના હિતો અને તમામ જિલ્લાઓના તમામ વ્યક્તિઓને શિક્ષક તરીકે નિયુક્તિ માટે વિચારવામાં આવવાનો અધિકાર — આ બંને વચ્ચે હિતોના સમતોલનમાં, જો અનુસૂચિત જિલ્લાના અંદર નિવાસનો પરિબળ શાળાઓના હિતના પક્ષમાં નક્કર અસરકારક સાબિત થાય, તો અનુચ્છેદ ૧૬(૨) માં નિવાસના આધાર પર “માત્ર»’ ભેદભાવ ન કરવાનો જે ભાર મુકાયો છે તે અનુચ્છેદ ૧૬(૩) ને આધીન રહેશે.

૭.૧૭. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ભારતના સંવિધાનનો અનુચ્છેદ ૧૬(૨) ધર્મ, જાતિ, વર્ણ, લિંગ, વંશપરંપરા, જન્મસ્થળ, નિવાસસ્થાનના “માત્ર” આધારે ભેદભાવને પ્રતિબંધિત કરે છે, અને આ અભિવ્યક્તિઓ પહેલાં “માત્ર” શબ્દ આવેલો છે તથા તેના અનુસંધાનમાં “અથવા

તેમનામાંથી કોઈપણ” એવી અભિવ્યક્તિ આવેલ છે, જે મહત્વપૂર્ણ છે. વર્તમાન કેસમાં, અસમાન ભૂઆકૃતિને કારણે રાજ્યમાં માનવ વિકાસના નીચા સૂચકાંકો, પછાતપણું, દૂરવર્તિતા, ગરીબી, સામાજિક સૂચકાંકોમાં નીચાપણું, જળસંસાધનોનો અભાવ, વનોના છત્ર આવરણના સરેરાશમાં ઘટાડો અને અનિયંત્રિત ઝડપી ઔદ્યોગિકીકરણ જેવા સંચિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા છે.

૭.૧૮. વધુમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષેદ ૫(૧) હેઠળ રાજ્યના રાજ્યપાલને, સૂચનામાં ઉલ્લેખિત પરિસ્થિતિઓની પૃષ્ઠભૂમિમાં વિવિધ રીતે પીડાતા રહેવાસીઓને સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવા માટે, અનુસૂચિત જિલ્લાઓના રહેવાસીઓના હિતમાં અનામત પ્રદાન કરતી સૂચના જારી કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે.

૭.૧૯. વૈકલ્પિક રીતે, એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે જો વડી અદાલત સમક્ષ પડકારાયેલું સૂચનાપત્ર/આદેશ અસંવિધાનીય અને/અથવા અધિકારક્ષેત્ર બહારનું ઠરે, તો એવી સ્થિતિમાં, જેમ આ અદાલતે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં કર્યું હતું તેમ, અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને પણ ચથાવત્ રાખવામાં આવે. એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઘણા મામલાઓમાં અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં જેમની નિમણૂક કરવામાં આવી છે તે ઉમેદવારો અથવા તો અનનુસૂચિત વિસ્તારોમાં કાર્યરત હતા અથવા અનનુસૂચિત

વિસ્તારોમાં નિમણૂક મેળવવા માટે તેઓએ પોતાની નોકરીઓ છોડી દીધી હતી, કારણ કે તેમને પોતાના જ જિલ્લામાં નિમણૂક મળી રહી હતી. એવો પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સમતાના પરિબળો પણ તેમના પક્ષે છે. વધુમાં એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારોની નિમણૂક પણ ભંગ કરવામાં ન આવે, કારણ કે ઝારખંડ રાજ્યમાં હજુ પણ મોટી સંખ્યામાં જગ્યાઓ ખાલી પડેલી છે અને શિક્ષણનો અધિકાર અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ વિસ્તારમાં નિવાસ કરતા નાગરિકોને શિક્ષણ સુધી પહોંચવાનો મૂળભૂત અધિકાર ઉપલબ્ધ છે અને વધુમાં શિક્ષણ પૂરું પાડવું રાજ્ય પર નાંખવામાં આવેલ ફરજ છે.

૭.૨૦. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે વડી અદાલતે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આવેલા નિર્ણયનો સંકુચિત રીતે અમલ કરીને, પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનું સંરક્ષણ ન કરીને ભૂલ કરી છે. ખુદ્દી સ્પર્ધા અને ન્યાયસંગત તકના અનુસરણમાં જાહેર સેવાઓમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનું, ભલે તે અન્ય કોઈ કાનૂની પરિબળના વિરુદ્ધ જતી હોય, સંરક્ષણ કરવાના પરિબળોમાંનું એક એ રહેશે કે શું ઉમેદવારી સાથે સંબંધિત છેતરપિંડી અથવા લાભને કારણે તે નિમણૂકો દૂષિત થયેલી છે કે નહીં, અને શું નિમણૂક પામેલાઓને વિવિધ કારણોસર નુકસાન સહન કરવું પડશે કે નહીં. આ નોંધપાત્ર હકીકત છે કે મોટી સંખ્યામાં નિમણૂક પામેલાઓએ પોતાની અગાઉની નોકરીઓ છોડી દીધી છે. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પણ, તાજેતરમાં ૨૦૨૦ માં નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓને સંરક્ષણ આપવામાં આવ્યું છે. પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને અદાલત દ્વારા અપાયેલા સંરક્ષણના આધારરૂપે ડૉ. જયશ્રી

લક્ષ્મણરાવ પાટીલ વિ. ચીફ મિનિસ્ટર ૨૦૨૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી.
૩૬૨ ના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવે છે.

૮.૦. અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોને સંબંધિત કેટલાક અરજીકર્તાઓ-
ઉમેદવારોની તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ ડૉ. રાજીવ ધવનએ
ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૫(૧) અને ૧૬(૨) હેઠળ “માત્ર” શબ્દના
ઉપયોગ અંગે વિશદ રજૂઆત કરી છે. ૮.૧. કેટલાક અરજીકર્તાઓ માટે હાજર રહેલા
વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ ડૉ. રાજીવ ધવન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ભારતના
સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૫(૧) અને ૧૬(૨) માં “માત્ર” શબ્દનો ઉપયોગ એ
સૂચવે છે કે “જાતિ સહિત” પ્રતિબંધિત વર્ગીકરણમાંથી કોઈપણ વર્ગીકરણને, જો
સુધી કોઈ વિશાળ સંવિધાનિક અથવા જાહેર હેતુ ન હોય અને તે વર્ગીકરણનો તે હેતુ
સાથે સંબંધ ન હોય અને તે હેતુને આગળ વધારતું ન હોય, ત્યાં સુધી વર્ગીકરણના
આધાર તરીકે લઈ શકાય નહિ. અનુચ્છેદ ૧૬(૨) માં રહેલા પ્રતિબંધો બાબતે આ
અદાલતના કૈલાશ ચંદ્ર શર્મા (ઉપરોક્ત) (પરિષ્દેદ ૧૪) ના ચુકાદા પર આધાર
મૂકવામાં આવ્યો છે. ઉક્ત નિર્ણયમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે અનુચ્છેદ
૧૬(૨) હેઠળનો પ્રતિબંધાત્મક આદેશ ત્યારે આકર્ષિત થતો નથી, જ્યારે આક્ષેપિત
ભેદભાવ માત્ર નિવાસ સાથે સંબંધિત આધારો પર ન હોય, પરંતુ નિવાસનું તથ્ય
અન્ય સંબંધિત પરિબળો ઉપરાંત માત્ર ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હોય.

૮.૨. પી. રાજેન્દ્રન વિ. સ્ટેટ ઑફ મદ્રાસ, (૧૯૬૮) ૨ એસ.સી.આર. માં
અહેવાલિત, તે મામલામાં આ અદાલતના નિર્ણય પર પણ આધાર મૂકવામાં આવ્યો

છે

૭૮૬. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં આ અદાલતે જે રીતે ઠરાવ્યું છે તે મુજબ જો પ્રશ્નાસ્પદ અનામત માત્ર જાતિના આધારે જ રાખવામાં આવી હોત અને સંબંધિત જાતિના સામાજિક તથા શૈક્ષણિક પછાતપણાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું ન હોત, તો તે અનુચ્છેદ ૧૫(૧) નો ભંગ કરનાર ગણાત, પરંતુ એ ભૂલવું જોઈએ નહીં કે જાતિનો અર્થ નાગરિકોના એક વર્ગ તરીકે પણ થઈ શકે છે અને જો કોઈ જાતિ સમગ્રરૂપે સામાજિક તથા શૈક્ષણિક રીતે પછાત હોય, તો આવી જાતિના હિતમાં આ આધાર પર અનામત આપી શકાય કે આવી જાતિ અનુચ્છેદ ૧૫(૪) ના અર્થમાં સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગ છે. ૮.૩. ડૉ. રાજીવ ધવન, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે પણ પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં આ અદાલતના નિર્ણયો, એન. વસુંધરા વિ. મૈસૂર રાજ્ય, અહેવાલિત (૧૯૭૧) ૨ એસ.સી.સી. ૨૨ તથા જયશ્રી વિ. કેરળ રાજ્ય, અહેવાલિત (૧૯૭૬) ૩ એસ.સી.સી. ૭૩૦, પર આધાર મૂક્યો છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારોને આવરી લેતા સ્થાનિક નિવાસીઓના ઉદ્ધાર માટે રાજ્યપાલ, પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫ હેઠળ પ્રદત્ત સત્તાઓના પ્રયોગમાં, સંસદ દ્વારા અને/અથવા રાજ્ય દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ અધિનિયમના અમલને સ્થગિત રાખી શકે છે અને તેને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદો ૧૬(૨) અને ૧૬(૩) હેઠળ વ્યક્તિના હકોને અસર કરતી બાબત કહેવાઈ શકતી નથી.

૯.૦. મૂળ અરજદારોમાંથી કેટલાકની તરફેણી હાજર થયેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ

વડીલ શ્રી વિકાસ સિંહે આ વધુ રજૂઆત કરી છે કે, પહેલેથી નિયુક્ત થયેલા ઉમેદવારોની સેવાઓનું સંરક્ષણ થાય તે માટે પ્રાર્થિત રાહતને અનુરૂપ રીતે આકાર આપવામાં આવે, કારણ કે તેઓ પસંદગીની નિષ્પક્ષ પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધેલો હતો, જેમાં કોઈ ગેરરીતિ સામેલ નહોતી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે આજે પણ અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં ૪૦૦૦ કરતાં વધુ ખાલી જગ્યાઓ ઉપલબ્ધ છે અને ખાલી પડી છે. ઉપરોક્ત તેમની પ્રાર્થનાના સમર્થનમાં એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે, આ અદાલતે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિયુક્તિઓને યથાવત્ રાખી હતી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેનું કારણ એ હતું કે ઓછામાં ઓછી ૫૦% બેઠકો માત્ર અનુસૂચિત જનજાતિઓ માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી, જેને આ અદાલતે રદ કરી હતી. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન કેસમાં પણ તે જ અવલોકનો લાગુ કરતાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ પ્રદાન થયેલી પોતાની અસાધારણ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલત ઝારખંડ રાજ્યમાં કરવામાં આવેલી નિયુક્તિઓનું સંરક્ષણ કરી શકે, કારણ કે કુલ જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓમાંથી લગભગ ૫૦% નિયુક્તિઓ અત્યાર સુધીમાં કરવામાં આવી છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે જો વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશના અનુસંધાને પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિયુક્તિઓ રદ કરવામાં આવે, તો તેવા કિસ્સામાં શાળામાં જતા લાખો બાળકો શિક્ષકો વિના રહી જશે, જે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧એ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલા શિક્ષણના અધિકારના બંધારણીય આદેશના વિરુદ્ધ થશે.

૯.૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૧૯ વિવાદિત પ્રતિવાદીઓ / દરમિયાનગીરીકર્તાઓની સરખામણીમાં હજારો નિર્દોષ અરજદારો / શિક્ષકો બેરોજગાર બની જશે. સર્વોચ્ચ જાહેર હિતની માંગ એ છે કે પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોમાં ખલેલ ન પહોંચાડવામાં આવે અને પડકારાયેલ ચુકાદો માત્ર ભાવિ અસરથી જ લાગુ કરવામાં આવે.

૯.૨. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે, મૂળ અરજદારો અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓના હિતમાં કરવામાં આવેલા આરક્ષણ વિષે સંપૂર્ણ જાણકારી રાખીને પસંદગી પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધો હતો અને ત્યારબાદ પસંદગી પ્રક્રિયામાં ભાગ લઈને પસંદગી મેળવવામાં નિષ્ફળ ગયા પછી, તેઓ હવે વળી જઈ જાહેરાતમાં નિર્ધારિત શરતોને પડકારી શકતા નથી.

૯.૩. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઓછી ગુણક્રમવાળા ઉમેદવારોને નિમણૂક આપવામાં આવી હતી અને વધુ ગુણક્રમવાળા ઉમેદવારોના અધિકારોને હાનિ પહોંચી હતી, તે વાત સત્ય નથી. હકીકતમાં, લગભગ દરેક વિષયમાં અહીંના મોટાભાગના અપીલકર્તાઓ બિન-અનુસૂચિત જિલ્લાઓના અંતિમ રીતે પસંદ થયેલા / પસંદ ન થયેલા / ઓછી ગુણક્રમવાળા ઉમેદવારો કરતાં ઘણાં વધુ ગુણક્રમવાળા હતા.

ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં, એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે રાહતમાં યોગ્ય ફેરફાર કરવામાં આવે અને વડી અદાલત દ્વારા આપેલ આક્ષેપિત સંયુક્ત ચુકાદો અને આદેશને ભવિષ્યલક્ષી રીતે લાગુ કરવાનો અને/અથવા ઓછામાં ઓછું

પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનું રક્ષણ કરવાનો નિર્દેશ કરવામાં આવે.

૧૦.૦. પહેલેથી જ કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને યથાવત્ રાખવા અને આપવામાં આવનાર રાહતને તે મુજબ આકાર આપવા તેમજ વડી અદાલતે આપેલો વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ ભાવિ અસરથી લાગુ કરવામાં આવે તે માટેનો સમાન પ્રાર્થના-વિનંતિ કેટલાક અપીલકર્તાઓ/ પહેલેથી જ નિમણૂક પામેલા શિક્ષકો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી પી.એસ. પટવાલિયા દ્વારા પણ કરવામાં આવી છે.

વૈકલ્પિક રીતે, એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે ફક્ત તે જ રિટ અરજદારોને, અર્થાત્ અંદાજે ૨૧૯ ઉમેદવારોને, તેઓ કયા જિલ્લાઓમાં નિયુક્ત થવા ઇચ્છે છે તે અંગે વિકલ્પ રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવે, અને તે તેમની પ્રતિભા-ક્રમના સંદર્ભે ખાલી પડેલ પદો સામે કરવામાં આવે; તેમજ બાકી રહેલ ખાલી પદો બાબતે, રાજ્ય કાયદા અનુસાર નવી જાહેરાત બહાર પાડી શકે, જેમાં ૨૦૧૬ની પસંદગી પ્રક્રિયામાં અગાઉથી ભાગ લેનાર ઉમેદવારોને વચમાં છૂટછાટ આપવામાં આવે. તેમના ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં, આ અદાલતના હનુમાન દત્ત શુક્લા વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય પ્રકરણમાં આપેલ અને (૨૦૧૮) ૧૬ એસ.સી.સી. ૪૪૭ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવે છે.

૧૦.૧. શ્રી પટવાલિયા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે પણ વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ આક્ષેપિત સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ તથા અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓને આવરી લેતા ઉમેદવારો માટે અનામતની જોગવાઈ કરતી રાજ્યપાલ/રાજ્ય સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ

સૂચના/આદેશોની બંધારણીય માન્યતા પર આક્ષેપ કરી, ગુણદોષના આધાર પર અન્ય વકીલોની તરફથી જે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે તે જ બાબતનો પુનરોચ્ચાર કર્યો છે.

૧૧.૦. સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજા, અહીંના કેટલાક અપીલકર્તાઓની તરફથી, જે અગાઉથી જ નિયુક્ત કરાયેલા ઉમેદવારો છે, હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે, પહેલેથી જ નિયુક્ત થયેલા ઉમેદવારોના હિતમાં રાહતને યોગ્ય રીતે આકાર આપવા માટે તેમની પ્રાર્થનાના સમર્થનમાં નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે.

૧. કે નિમણૂકો ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આ અદાલતના નિર્ણય પહેલાં કરવામાં આવી હતી. તેથી, અહીંના અરજદારોની નિમણૂકના સમયે, ઝારખંડ રાજ્યમાં કાયદાની સ્થિતિ સ્પષ્ટ નહોતી અને તે પરિવર્તનશીલ અવસ્થામાં હતી;

૨. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે પણ અંતિમ આદેશ દ્વારા નિમણૂકો યથાવત રાખી છે; ૩. કે, નિયુક્ત કરાયેલા તમામ ઉમેદવારો-અરજદારોની નિમણૂક ન્યાયસંગત પસંદગી પ્રક્રિયા દ્વારા કરવામાં આવી છે અને તેઓ બધાં જ મેરીટ ધરાવતા ઉમેદવારો છે;

૪. અરજદારોને સેવામાંથી દૂર કરવામાં આવે તો શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહી જશે. એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૧૨૪૮૦/૨૦૨૦ માં આશરે ૧૧૦૮ શાળાઓમાં કોઈ શિક્ષક નહીં રહે અને તેથી, તે વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણ પર પ્રભાવ પાડી શકે છે. અનુસૂચિત વિસ્તારોના રહેવાસીઓને પણ શિક્ષણનો અધિકાર છે, જે ભારતના બંધારણ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ

મૂળભૂત અધિકાર છે. તેથી, જો અરજદારો તથા અન્ય પહેલેથી જ નિમણૂક પામેલા શિક્ષકોને દૂર કરવામાં આવે, તો તે સ્થિતિમાં શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહી જશે અને તેથી, તે ઝારખંડ રાજ્યમાં શિક્ષણને પ્રભાવિત / અવરોધિત કરી શકે છે.

૧૧.૧. સુશ્રી માખીજા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે પણ ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આ અદાલતના નિર્ણયોના આધાર લીધો છે, કૈલાશ ચંદ શર્મા વિ. રાજ્ય ઓફ રાજસ્થાન, જે (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬૨ માં અહેવાલિત છે, કે. માધવ રેડ્ડી વિ. રાજ્ય ઓફ એ.પી., જે (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૫૩૭ માં અહેવાલિત છે, આર.કે. સભરવાલ વિ. રાજ્ય ઓફ પંજાબ, જે (૧૯૯૫) ૨ એસ.સી.સી. ૭૪૫ માં અહેવાલિત છે અને બાબુરામ વિ. સી.સી. જેકબ, જે (૧૯૯૯) ૩

એસ.સી.સી. ૩૬૨, વડી અદાલત દ્વારા પારિત કરાયેલ આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશને માત્ર ભાવિ અમલ માટે લાગુ કરવાની દિશા આપવા બાબતે તેણીની પ્રાર્થનાના સમર્થનમાં.

૧૨. વડી અદાલતે આપેલ પડકારિત ચુકાદા અને આદેશને પડકારતા ઝારખંડ રાજ્યની તરફેથી હાજર થયેલ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કપિલ સિબલ તથા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સુનિલ કુમારે જોરશોરથી રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન મામલે અને મામલાની હકીકતો તથા પરિસ્થિતિઓમાં, અનુસૂચિત વિસ્તાર/જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે અનામત જોગવાઈ કરતી રાજ્યપાલ/રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચના/આદેશ અને

જાહેરાતને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬ અને ૩૫ના અસંવિધાનીય તથા તેની સીમા બહારની ઠરાવીને વડી અદાલતે ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૨.૧. રાજ્ય તરફથી એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે મૂળ અરજદારોની આ દલીલમાં મૂળભૂત ભ્રાંતિ છે કે આક્ષેપિત જાહેરનામું વર્ગીકરણના આધાર તરીકે જિલ્લાને સ્વીકારે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આવું વર્ગીકરણ તો બંધારણ દ્વારા જ કરવામાં આવ્યું છે અને તેનો આધાર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૪ ને પાંચમી અનુસૂચિ સાથે વાંચીએ ત્યારે કલ્પાયેલ “અનુસૂચિત વિસ્તાર” છે. અનુસૂચિત વિસ્તારો એવા વિસ્તારો છે કે જે ભારત સંઘનું રચનાકારક વિવિધ રાજ્યોની અંદર મુખ્યત્વે આદિવાસી વસ્તી ધરાવતા વિસ્તારોનો સમાવેશ કરે છે અને ભારતનું બંધારણ તેમના શાસનના પ્રશ્નમાં તેમને વિશિષ્ટ માને છે. ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૬ હેઠળ રાષ્ટ્રપતિ આદેશ દ્વારા આવા કોઈપણ વિસ્તારમાં અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે જાહેરાત કરી શકે છે. પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫ ના ઉપપરિચ્છેદ ૨ હેઠળ રાષ્ટ્રપતિ આદેશ આપી શકે છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારનો સમગ્ર ભાગ અથવા તેનો કોઈ નિર્દિષ્ટ ભાગ અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે રહેવાનું બંધ કરશે અથવા આવા વિસ્તારના ભાગ તરીકે રહેવાનું બંધ કરશે, અથવા રાજ્યમાં અનુસૂચિત વિસ્તારનું ક્ષેત્રફળ વધારી પણ શકે છે. આથી, રાષ્ટ્રપતિ સમગ્ર જિલ્લાને અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકે છે અથવા જિલ્લાના કોઈ ભાગને અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકે છે અથવા તો બે જિલ્લાઓના સંયોજનને પણ અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરી શકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન મામલામાં ઝારખંડ રાજ્યના વિવિધ

જિલ્લાઓની જનસાંખ્યિક રચનાના વિચાર પછી ભારતના રાષ્ટ્રપતિએ ૧૩ જિલ્લાઓમાં આવતાં વિસ્તારોને અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકે જાહેર કરવાની માન્યતા રચી અને અનુસૂચિત વિસ્તારો (ઝારખંડ રાજ્ય) આદેશ, ૨૦૦૭ બહાર પાડ્યો. સમય જતા રાષ્ટ્રપતિ એવું જાહેર કરી શકે છે કે ૧૩ જિલ્લાઓમાંથી કોઈપણ જિલ્લાના કોઈ ભાગનું અનુસૂચિત વિસ્તાર તરીકેનું સ્થાન સમાપ્ત થશે અથવા જાહેર કરાયેલા કોઈપણ અનુસૂચિત વિસ્તારનું ક્ષેત્રફળ બે જિલ્લાઓના ભાગોને જોડીને વધારવામાં આવશે. તેથી આક્ષેપિત જાહેરનામું અને આદેશ જિલ્લાને વર્ગીકરણનો આધાર બનાવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, આ કેસોમાં અનુસૂચિત વિસ્તાર (ઝારખંડ રાજ્ય) આદેશ, ૨૦૦૭ને કોઈ પડકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૧૨.૨. મૂળ રિટ અરજદારોની તરફથી ઉઠાવવામાં આવેલ આ દલીલ અંગે કે વિવાદિત જાહેરનામું અને આદેશ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૮ની જોગવાઈ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમોમાં ફેરફાર કરવાનો આશય દર્શાવે છે, જ્યારે તે નિયમો ન તો સંસદનો અધિનિયમ છે અને ન તો રાજ્ય વિધાનસભાનો અધિનિયમ છે, તે બાબતે રજૂ કરવામાં આવે છે કે, હકીકતમાં, વિવાદિત જાહેરનામું “આ નિયમોમાં અથવા હાલ અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ અધિનિયમ, આદેશ, નિર્દેશ, નિયમો અથવા કાયદામાં રહેલ કોઈપણ બાબત છતાં” એમ કહીને એક અપવાદ નિર્ધારિત કરે છે અને તેથી તેમાં “બાળકોને નિઃશુલ્ક અને ફરજિયાત શિક્ષણનો અધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૮” જેવા સંસદના અધિનિયમનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે

ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧-અ મુજબ બનાવવામાં આવ્યો હતો અને પ્રાથમિક શાળાઓ પર લાગુ પડે છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત ૨૦૦૯ના અધિનિયમની કલમ ૨૩ પ્રાથમિક શાળાઓમાં શિક્ષકોની નિમણૂક માટેની પાત્રતા અંગે જોગવાઈ કરે છે. તેથી, વિવાદિત જાહેરનામું સંસદના અધિનિયમ, એટલે કે ઉક્ત ૨૦૦૯ના અધિનિયમની કલમ ૨૩, માટે એક અપવાદ / ફેરફાર નિર્ધારિત કરે છે એમ વાંચવું પડશે અને તે અંગે કોઈ દોષારોપણ કરી શકાય તેમ નથી.

૧૨.૩. રજૂ કરવામાં આવે છે કે, પડકારવામાં આવેલ સૂચના અને તેની સાથે સંલગ્ન નિયમો, જેમાં અપવાદ / ફેરફાર કરવામાં આવી રહ્યા છે, બંને “ગવર્નરના આદેશથી” કરવામાં આવેલ હોવાનું દર્શાવેલ છે અને ભારતીય સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૬(૨) હેઠળ નિર્ધારિત રીત મુજબ પ્રમાણીકૃત કરવામાં આવેલ છે. પડકારવામાં આવેલ સૂચના જાહેર કરવાની સત્તાનો સ્ત્રોત ભારતીય સંવિધાનની પંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) તેમજ ભારતીય સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ના પ્રાવધાન સુધી અનુસરાવી શકાય છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે, પડકારવામાં આવેલ સૂચનામાં ‘પંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫ના ઉપપરિચ્છેદ (૧) ના પ્રાવધાન દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાના ઉપયોગમાં ...’ પછી “સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ના પ્રાવધાન સાથે વાંચી” એવો ઉદ્દેશ ન કરવામાં આવવાથી, ભારતીય સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ના પ્રાવધાન હેઠળ રચાયેલા નિયમોમાં કરવામાં આવેલ સુધારાને અસર થશે નહીં / તે અમાન્ય નહીં બને. વધુમાં, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. તુલસીરામ પટેલ, જે (૧૯૮૫) ૩ એસ.સી.સી. ૩૯૮ (પરિચ્છેદ ૧૨૬) માં

અહેવાલિત છે, તે કેસમાં નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે કે સત્તાનો સ્ત્રોત બે પ્રાવધાનોને સાથે વાંચવાથી અસ્તિત્વમાં આવે છે, ભલે તે કાયદાકીય હોય કે સંવિધાનિક, અને આદેશમાં તેમાંથી માત્ર એકનો જ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોય, તેમ છતાં તે આદેશની માન્યતા બંને પ્રાવધાનો હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશ તરીકે તેનો અર્થઘટન કરીને જાળવી રાખવી જોઈએ.

૧૨. જ હવે મૂળ રિટ અરજદારો તરફથી કરવામાં આવેલી આ રજૂઆત અંગે કે શું વિવાદિત જાહેરનામું / આદેશ ભારતના બંધારણના કલમ ૧૬નું ઉલ્લંઘન કરે છે કે નહીં, તે સંદર્ભે જોરશોરથી રજૂ કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત જાહેરનામું અને આદેશ “માત્ર” નિવાસના આધાર પર નથી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં સામાજિક સૂચકો રાજ્યના અન્ય વિસ્તારોની સરખામણીએ ઓછા છે તેમજ વિવાદિત જાહેરનામું / આદેશમાં ઉલ્લેખિત અન્ય પરિબળો પણ દર્શાવે છે કે ત્યાં નિવાસ કરતા લોકોની પરિસ્થિતિ ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં નિવાસ કરતા લોકો સમકક્ષ નથી, તેથી તકની સમાનતા અસ્તિત્વમાં નથી. તેથી, રાજ્ય પર આવકમાં રહેલી અસમાનતાઓ ઘટાડવાની અને દરજ્જો, સુવિધાઓ અને તકોમાં રહેલી અસમાનતાઓ દૂર કરવાની કટિબદ્ધતા ફરજરૂપે આવી પડે છે, માત્ર વ્યક્તિઓ વચ્ચે જ નહીં પરંતુ ભિન્ન વિસ્તારોમાં નિવાસ કરતા અથવા ભિન્ન જીવનવ્યવસાયોમાં સંકળાયેલા લોકોના સમૂહો વચ્ચે પણ. રજૂ કરવામાં આવે છે કે ભારતના બંધારણના ભાગ ૪માં સમાવિષ્ટ રાજ્યની નીતિના દિશાસૂચક તત્વો, એટલે કે કલમ ૩૮, ૩૯, ૩૯-એ, ૪૩ અને ૪૬, આ મામલે લાગુ

પડશે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો વિવાદિત આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ આદિવાસી સલાહકાર પરિષદના અહેવાલ તથા અનુસૂચિત વિસ્તારો અને ગેર-અનુસૂચિત વિસ્તારો વચ્ચેની અસમાનતાના વિવિધ પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી જ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો; તેમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં નિવાસ કરતા લોકોને રોજગારીની વધારાની તકો ઉપલબ્ધ કરાવવી જરૂરી હતી. કૈલાશ ચંદ શર્મા (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં (પરિચ્છેદ ૪૮) એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે “અસમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતા લોકોના અવરોધો અને મર્યાદાઓને ધ્યાનમાં લઈને તેમને સમતુલ્ય બનાવવાનો પ્રયાસ, જો તેનો હેતુ સર્વાંગી સમાનતાના લક્ષ્યો હાંસલ કરવાનો હોય, તો બંધારણ હેઠળ અપરવાનગીપાત્ર નથી.” એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન મામલામાં દસ વર્ષના ગાળે માટે વિવાદિત જાહેરનામું અને આદેશ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમોમાં અભિવ્યક્તિ / ફેરફાર કરીને સર્વાંગી સમાનતા પ્રાપ્ત થવાની અપેક્ષા હતી. તેથી, આમ, વિવાદિત જાહેરનામું અને આદેશ ભારતના બંધારણના કલમ ૧૬નું ઉલ્લંઘન કરે છે એવું કહી શકાય નહીં.

૧૨.૫. હવે જ્યાં સુધી મૂળ રિટ અરજદારો તરફથી કરવામાં આવેલી એવી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે આક્ષેપિત અધિસૂચના ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪નો ભંગ કરે છે, ત્યાં સુધી રાજ્ય તરફથી પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા જોરશોરથી રજૂ કરવામાં આવે છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ના ઉલ્લંઘનના આધાર પર કરવામાં આવેલી આવી દલીલ ભ્રાંતિપૂર્ણ છે. એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે, જ્યાં અનુચ્છેદ ૧૪ એ

બાંધધરી આપે છે કે રાજ્ય કોઈપણ વ્યક્તિને કાયદા સમક્ષ સમાનતા અથવા કાયદાઓના સમાન સંરક્ષણથી વંચિત નહીં રાખે, ત્યાં પાંચમી અનુસૂચિના પરિછેદ ૫(૧)ની શરૂઆત અપ્રતિબંધક જોગવાઈથી થાય છે, જે રાજ્યપાલને એવો નિર્દેશ આપવા સક્ષમ બનાવે છે કે કોઈપણ કેન્દ્રીય કાયદો અથવા રાજ્ય કાયદો અનુસૂચિત ક્ષેત્ર અથવા તેના કોઈ ભાગ પર લાગુ નહીં પડે અથવા તેઓ નિર્દેશ કરે તેવી અપવાદો અથવા ફેરફારો સાથે લાગુ પડી શકે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે જો મૂળ અરજદારો તરફથી કરવામાં આવેલી એવી રજૂઆત સ્વીકારી લેવામાં આવે કે આક્ષેપિત અધિસૂચના / આદેશ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે, તો તેવી સ્થિતિમાં તે સંવિધાનની બે જોગવાઈઓ, અર્થાત્ અનુચ્છેદ ૧૪ અને પાંચમી અનુસૂચિના પરિછેદ ૫(૧), વચ્ચે પ્રતિબંધક વિસંગતિ ઊભી કરશે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ વિસંગતિનો ઉકેલ માત્ર સુસ્થાપિત સુસંગત અર્થઘટનના સિદ્ધાંતનું પાલન કરીને જ આવી શકે કે વિશેષ કાયદો સામાન્ય કાયદા પર પ્રાબલ્ય ધરાવશે. આ સંદર્ભે આ અદાલતના જે કે સ્પિનિંગ એન્ડ વીવિંગ મિલ્સ કો. લિ. વિ. સ્ટેટ ઑફ યુપી, જે એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસસી ૧૧૭૦ (પરિછેદ ૯) માં અહેવાલિત છે, તે કેસના નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત ક્ષેત્રો અને તેમાં વસવાટ કરતા આદિવાસીઓના શાસન અને વિકાસ માટેની ઉક્ત જોગવાઈ અનુચ્છેદ ૧૬ હેઠળ બાંધધરાયેલ મૂળભૂત અધિકારોની સામાન્ય જોગવાઈઓને ક્યારેય આધીન રહેશે નહીં.

૧૨.૬. વૈકલ્પિક રીતે, રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા

એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે અગાઉથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોમાં વિક્ષેપ ન કરવામાં આવે અને વડી અદાલતે આપેલો આક્ષેપિત સંયુક્ત ચુકાદો અને આદેશને ભવિષ્યલક્ષી રીતે લાગુ કરવામાં આવે, જેથી અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક નિવાસીઓના શિક્ષણ પર તેની અસર ન થાય. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જો વડી અદાલતે આપેલો આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ અમલમાં મૂકવામાં આવે અને વડી અદાલતે કરેલા અવલોકન અને નિર્ધારણ મુજબ અગાઉથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને પણ રદ કરવામાં આવે, તો તેવી સ્થિતિમાં શિક્ષકોને કાર્યમુક્ત કરવા પડશે અને અનુસૂચિત વિસ્તારોની ઘણી શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહી જશે, અને અંતે તે રાજ્યમાં શિક્ષણને અવરોધી શકે છે, જે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧ એ હેઠળ અનુસૂચિત વિસ્તારના સ્થાનિક નિવાસીઓને પ્રાપ્ત મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન પણ બની શકે છે.

૧૩. હાલની અપીલોનો શ્રી રણજીત કુમાર અને શ્રી ગોપાલ શંકરનારાયણન, જે વિવાદિત પ્રતિવાદીઓ – મૂળ અરજદારો – અનુસૂચિત ન હોય તેવા વિસ્તારો/જિલ્લાઓના ઉમેદવારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલો છે, દ્વારા જોરદાર વિરોધ કરવામાં આવે છે.

૧૩.૧. સોની કુમારી વતી વર્ષ ૨૦૨૨ ની નાગરિક અપીલ ક્રમાંક ૪૦૪૪ માં મૂળ રિટ અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી રણજીત કુમારે રજૂઆત કરી છે કે મૂળ રિટ અરજદારો (વડી અદાલત સમક્ષ ડબલ્યુ.પી. ક્રમાંક ૧૩૮૭ વર્ષ ૨૦૧૭) એ રાજ્ય સરકારની ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ તારીખની સૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ ને પડકારીને વડી અદાલતનો દરવાજો

ખટખટાવ્યો હતો, જેના દ્વારા ઝારખંડના તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં (કુલ ૨૪ જિલ્લાઓમાંથી) ફક્ત તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓને જ વર્ગ ૩ અને ૪ ની જગ્યાઓ ઉપર ૧૦ વર્ષની અવધિ માટે નિમણૂક માટે પાત્ર બનાવવામાં આવ્યા હતા, તેમજ ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ તારીખની જાહેરાત, જે ૪.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ સુધારવામાં આવી હતી, અને કલમ ૫ (૩) ને પણ પડકારવામાં આવી હતી, જેણે ફક્ત સૂચિત/અનુસૂચિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ/નિવાસસ્થાન ધરાવતા વ્યક્તિઓને જ તે જિલ્લાઓ માટે નિર્ધારિત ખાલી જગ્યાઓ સામે અરજી રજૂ કરવાની હકદારી મર્યાદિત કરી હતી. રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આક્ષેપિત સૂચના/આદેશ અને જાહેરાતને કારણે તે અરજીપત્રક પાલામુ જિલ્લામાં માટે — જે અનુસૂચિત ન હોય એવો જિલ્લો છે — રજૂ કરવા માટે મજબૂર બની હતી, જોકે તેના લગ્ન પછી તે રાંચીમાં, જે અનુસૂચિત જિલ્લો છે, રહે છે. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં પોતાની શ્રેણી અને વિષયમાં છેલ્લે પસંદ થયેલા ઉમેદવારે પ્રાપ્ત કરેલા કટ-ઓફ ગુણ કરતાં તેણીએ વધુ ગુણ પ્રાપ્ત કર્યા હતા, તેમ છતાં તેની પસંદગી કરવામાં આવી નહોતી. રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ હકીકતી પરિપ્રેક્ષ્યમાં આક્ષેપિત સૂચના/આદેશ અને જાહેરાત અંગેના પડકારની મૂલવણી કરવાની આવશ્યકતા છે.

૧૩.૨. શ્રી રણજિત કુમાર, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન કેસમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો પ્રશ્ન આ છે:૧. શું પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫ હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તાનો

ઉપયોગ “પૂર્ણ સત્તા” છે કે “સક્ષમકારી સત્તા”, જેને બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ખાતરી અપાયેલ મૂળભૂત લક્ષણો/ પાયાના સિદ્ધાંતો અને મૂળભૂત અધિકારોની કસોટી પૂર્ણ કરવી આવશ્યક છે?

૨. શું રાજ્યપાલને પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ નિવાસના આધારે પાત્રતા નિર્ધારિત કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવી છે (અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત નિર્દિષ્ટ કરતાં)?

૩. શું તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ના જી.ઓ. નં. ૫૯૩૮ અને ૫૯૩૯, જેઓ દ્વારા ઝારખંડના ૧૩ અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં, માત્ર તે જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓને ૧૦ વર્ષના સમયગાળા માટે વર્ગ ૩ અને જની પદો પર નિમણૂક માટે પાત્ર જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬(૨) અને (૩) તેમજ ૩૫(અ-ઇ)ના અતિરેકમાં છે કે નહીં?

૧૩.૩. મૂળ અરજદારોના પક્ષે — બિન-અનુસૂચિત વિસ્તારોને સંબંધિત ઉમેદવારોના પક્ષે — આ રજૂઆતોના સમર્થનમાં કે પડકારાયેલ જાહેરનામું / આદેશ અને તે જાહેરાત, જેમાં અનુસૂચિત વિસ્તારમાં આવેલ ૫૯ માટે માત્ર અનુસૂચિત વિસ્તારના સ્થાનિક નિવાસીઓને જ અરજી કરવાની મર્યાદા મૂકવામાં આવી છે, તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬થી પર છે અને ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ બિન-અનુસૂચિત વિસ્તારને સંબંધિત ઉમેદવારોને ખાતરી આપવામાં આવેલ હકોને અસર કરે છે, નીચે મુજબની રજૂઆતો કરવામાં આવે છે:

૧. બંધારણની કલમ ૨૪૪(૧) ને પાંચમી અનુસૂચિ સાથે વાંચતાં

રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી સત્તા સંપૂર્ણ સત્તા નથી, પરંતુ તેમાં નિર્ધારિત હેતુ, અર્થાત્ “અનુસૂચિત વિસ્તારોનું વહીવટ”, સિદ્ધ કરવા માટેની સક્ષમ બનાવતી સત્તા છે. પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી આ સક્ષમ બનાવતી સત્તાનું એક પાસું છે. આ પરિચ્છેદ મુજબ, સંસદ અથવા રાજ્યનું કયું કાનૂન અનુસૂચિત વિસ્તારમાં લાગુ પડશે તે તે નક્કી કરી શકે છે, તેવી રીતે નિર્ધારિત કાયદાઓ અંગે અપવાદો/ફેરફારો નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે અને આવા કાયદાના પૂર્વલક્ષી લાગુ પડતાપણું પણ નક્કી કરી શકે છે;

૨. પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તા ગૌણ વિધાન સુધી વિસ્તરતી નથી; તે સંસદ અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા સર્વભૌમ કાર્યમાં ઘડાયેલા અધિનિયમ અંગે છે, જેને માત્ર તે જ સંદર્ભમાં હાથ ધરવામાં આવી શકે છે;

૩. પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫ માં આવેલ અપ્રતિબંધક ઉપબંધને એવી રીતે અર્થઘટિત કરી શકાય નહીં કે તે સુધારક સત્તા પરની મર્યાદાઓની બહારની જોગવાઈને દૂર કરી દે, અને તેનો અર્થઘટન બંધારણના આધારભૂત સિદ્ધાંતો તથા મૂળભૂત લક્ષણો સાથે સુસંગત રહે તે રીતે સમન્વયપૂર્ણ રીતે કરવો આવશ્યક છે;

૪. બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તા કેટલીક મર્યાદાઓને આધીન છે, જેઓ કાયદો બનાવતી વખતે સંસદ અથવા રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા પાલન કરવાની રહેશે અને બંધારણના ભાગ ૩

હેઠળ ખાતરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારોને અસર કરશે નહીં;

ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, આ અદાલતના ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (પૂર્વોક્ત) કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર ભારે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે (ફકરા ૧૦૨-૧૦૪, ૧૫૪(૧)(સી)).

૧૩.૪. વધુમાં, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી રણજિત કુમાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે માત્ર સ્થાનિક નિવાસ પોતે જ રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેર રોજગારમાં અનામત માટે કોઈ પ્રાધાન્યપૂર્ણ વર્તન આપવા માટે આધાર બની શકતું નથી, કારણ કે તે જ બાબત સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬(૧) અને (૨) દ્વારા સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત છે. આ અદાલતના સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. સુધીર કુમાર બિશ્વાલ અને અન્ય, જે ૧૯૯૪ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. રજૂપ પરા ૬ અને ૮ માં અહેવાલિત છે, તે કેસના નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે.

૧૩.૫. વધુમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે રાજ્યની અંદર નિવાસ અંગે કોઈપણ આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરવા માટે રાજ્યપાલ પાસે વિષયવસ્તુ સંબંધિત અધિકારક્ષેત્ર નથી, કારણ કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) સાથે વાંચવાના અનુચ્છેદ ૩૫ (અ-૧) મુજબ રોજગાર માટે નિવાસ સંબંધિત લાયકાત સર્જવાની સત્તા માત્ર સંસદને વિશિષ્ટ રીતે સોંપવામાં આવી છે, રાજ્ય વિધાનમંડળને નહીં; જેના આવશ્યક અનુસંગરૂપે રાજ્ય કાર્યપાલિકા (રાજ્યપાલ) પણ તેનો સમાવેશ બહાર રહેશે.

જેની સત્તા રાજ્ય વિધાનસભાની સત્તા સાથે સમાપ્તિ-સમાન છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, રોજગારના એક વર્ગ અથવા વર્ગો સંબંધે, પ્રકરણાનુસાર,

રાજ્ય અથવા સંઘ રાજ્યક્ષેત્રની અંદર નિવાસની આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરતો કાયદો બનાવવાની સત્તા માત્ર સંસદને જ છે. વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તેથી, સંસદીય કાયદાના અભાવે, રાજ્યની અંદર નિવાસ બાબતની આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરવું પણ અસંભવ છે. ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં, આ અદાલતના એ.વી.એસ. નરસિંહા રાવા તથા અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય તથા અન્ય, અહેવાલિત (૧૯૬૯) ૧ એસ.સી.સી. ૮૩૯, કૈલાશ ચંદ શર્મા વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય તથા અન્ય, અહેવાલિત (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૫૬૨ (ફકરો ૧૩- ૧૪) અને રાજેશ કુમાર ગુપ્તા તથા અન્ય વિ. યુ.પી. રાજ્ય તથા અન્ય, અહેવાલિત (૨૦૦૫) ૫ એસ.સી.સી. ૧૭૨ (ફકરો ૧૬ અને ૧૭) ના નિર્ણય ઉપર આધાર મુકવામાં આવે છે.

૧૩.૬. વધુમાં એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અન્યથા પણ, ઝારખંડ રાજ્યના તેર અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં ૧૦૦% અનામત અમલમાં મૂકવા માગતા વિવાદિત આદેશો/અધિસૂચના, જેના દ્વારા માત્ર જણાવાયેલા જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓને જ ૧૦ વર્ષની અવધિ માટે વર્ગ ૩ અને જની જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટે પાત્ર જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, તે આ અદાલતે ઈન્દ્રા સહની (ઉપરોક્ત) કેસમાં (ફકરો ૭૮૮) તેમજ તાજેતરમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે ચેન્નૌ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) કેસમાં (ફકરો ૧૦૪) નિર્ધારિત કરેલા કાનૂનના વિરુદ્ધ છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ની ઉપખંડ (૪) હેઠળ કલ્પાયેલ અનામતોની મહત્તમ મર્યાદા સામાન્ય રીતે ૫૦% ની મર્યાદાથી વધુ ન જવી જોઈએ.

૧૩.૭. હવે રાજ્ય દ્વારા વસવાટસ્થાન અથવા નિવાસના આધારે અનામત અથવા પ્રાથમિકતા નિર્ધારિત કરતી “સોઈલના પુત્રો” નીતિનો આશરો લેવા અંગેના ચુક્તિકરણ બાબતે, જેની નિંદા આ અદાલતે ડૉ. પ્રદીપ જૈન વિ. યુ.ઓ.આઈ. અહેવાલિત (૧૯૮૪) ૩ એસ.સી.સી. ૬૫૪ (ફકરો ૫) ના કેસમાં અગાઉથી જ કરી છે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત નિર્ણયમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે નિવાસના આધારે ભેદભાવ પરના પ્રતિબંધમાંથી અપવાદ ઘડવાનો અધિકાર માત્ર સંસદને જ આપવામાં આવ્યો છે. વિવાદિત સરકારી સૂચનાઓ ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને ૫૯૩૯ તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું પ્રથમદષ્ટ્યે ઉલ્લંઘન કરતી છે, કારણ કે તે કોઈ બોધગમ્ય ભિન્નતા પર આધારિત નથી અને તે હાંસલ કરવા માટે નિર્ધારિત કરાયેલા હેતુ અને ઉદ્દેશ સાથે તેનો કોઈ તર્કસંગત સંબંધ નથી, એટલે કે, રાજ્ય સરકાર દ્વારા સંચાલિત માધ્યમિક અને ઉચ્ચ શાળાઓમાં ગુણવત્તાસભર શિક્ષણ આપવા માટે અત્યંત સક્ષમ શિક્ષકોની પસંદગી તથા રાજ્યની અંદરના રહેવાસીઓના શૈક્ષણિક ધોરણમાં સુધારો. રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ તરીકે જાહેર કરાયેલા ઘણા જિલ્લાઓ, જેમ કે ઈસ્ટ સિંહભૂમ (જમશેદપુર) અને રાંચી, ઝારખંડમાં માનવ વિકાસ સૂચકાંક (એચ.ડી.આઈ.) ના ઉપરના અડધામાં આવે છે, જ્યારે અરજદારનો જિલ્લો પલામુ રાજ્યમાં સૌથી નીચો એચ.ડી.આઈ. ધરાવે છે, તેમ છતાં તેને અનુસૂચિત જિલ્લો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યો છે, જે અનુસૂચિત અને અનુસૂચિત જિલ્લાઓના નિર્ધારણમાં રાજ્ય દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી મનસ્વિતાનો આભાસ કરાવે છે.

૧૩.૮. વધુમાં એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકાર તથા અનુસૂચિત વિસ્તારોને સંબંધિત ઉમેદવારો તરફથી હાજર રહેલા કેટલાક વિંદ્ધાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી આ દલીલ કે આક્ષેપિત અધિસૂચના / આદેશનો આધાર એવો હતો કે સંબંધિત જિલ્લામાં બોલાતી સ્થાનિક આદિવાસી ભાષા જાણતા ઉમેદવારો વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપવા માટે વધુ સક્ષમ સ્થિતિમાં રહેશે, તે સંપૂર્ણપણે ભ્રમપૂર્ણ છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે એવી દલીલને, સ્વતઃ, આ અદાલતે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં મંજૂરી આપી નથી અને / અથવા સ્વીકારી નથી. તે ઉપરાંત પણ, ટી.જી.ટી. ભરતી પ્રક્રિયા માધ્યમિક શાળાઓમાં વિવિધ વિષયો ભણાવવા માટે પ્રશિક્ષિત સ્નાતક શિક્ષકોની પસંદગી માટે હાથ ધરવામાં આવે છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી સ્થાનિક આદિવાસી ભાષાના વિષયને બાદ કરતાં, અન્ય તમામ વિષયો (અર્થાત્, અંગ્રેજી, હિન્દી, ગણિત, વિજ્ઞાન, સામાજિક અભ્યાસ) જે સામાન્ય સ્વરૂપના છે, તે વિદ્યાર્થીઓનો સર્વાંગી વિકાસ થાય તે માટે સર્વોત્તમ ગુણક્રમ ધરાવતા શિક્ષકો દ્વારા જ ભણાવવામાં આવવા જોઈએ; તેના વિરોધમાં નીચસ્તરીય શિક્ષક, જેનો શૈક્ષણિક ક્ષેત્રે જ્ઞાનો નગણ્ય હોય, દ્વારા નહીં.

એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઝારખંડમાં હિન્દી સત્તાવાર ભાષા છે અને રાજ્યમાં ૨૧ કરતાં વધુ ભાષાઓ બોલાતી હોવાથી તે રાજ્યના વિવિધ પ્રદેશોમાં પરસ્પર વ્યવહારનું સામાન્ય માધ્યમ પણ છે. તેથી, રાજ્યમાં બોલાતી તમામ ૨૧ પ્રાદેશિક ભાષાઓનું જ્ઞાન ન ધરાવતી વ્યક્તિઓ તે પ્રદેશોના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપી શકશે નહીં, એવું માનવાનું કોઈ યુક્તિસંગત કારણ નથી. એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે

હિન્દી (દેવનાગરી લિપિ) માં સુપરીચિત કોઈપણ વ્યક્તિ રાજ્યના તમામ જિલ્લાઓમાં વિદ્યાર્થીઓને કોઈપણ અડચણ વિના અસરકારક રીતે શિક્ષણ આપવા માટે પૂરતી કરતાં વધુ સક્ષમ છે.

૧૩.૯. વધુમાં, શ્રી રણજિત કુમાર, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે કે એકવાર વિવાદિત અધિસૂચના / આદેશને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬ અને ૩૫ના વિરુદ્ધ તથા અધિકારબાહ્ય અને અસંવિધાનિક ગણવામાં આવે, ત્યારે તે સ્થિતિમાં મૂળ રિટ અરજદારોના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરવામાં આવેલી કોઈપણ નિમણૂક અને આવી અસંવિધાનિક જોગવાઈઓના અનુસંધાને કરવામાં આવેલી નિમણૂક, તે રદ કરવાની રહે છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેથી, મૂળ રિટ અરજદારની નિમણૂક રદ કરવામાં વડી અદાલતે કોઈ ભૂલ કરી નથી. પોતાના ઉપરોક્ત પ્રતિપાદનના સમર્થનમાં નીચેના તાજેતરના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે:

૧. અનુપલ સિંહ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, જે (૨૦૨૦) ૨ એસસીસી ૧૭૩ માં અહેવાલિત છે.

૨. સ્ટેટ ઓફ યુપી અને અન્ય વિ. આનંદ કુમાર યાદવ અને અન્ય, જે (૨૦૧૮) ૧૩ એસસીસી ૫૬૦ માં અહેવાલિત છે.

૩. રેણુ વિ. ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, જેનો અહેવાલ (૨૦૧૪) ૧૫ એસ.સી.સી. ૭૩૧ માં પ્રકાશિત થયો છે.

૪. સ્ટેટ ઓફ એમપી વિ. ધરમ બીર, જે (૧૯૯૮) ૬ એસસીસી ૧૬૫ માં અહેવાલિત છે.

વિ. સૈયદ ખાલિદ રિઝવી અને અન્ય વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, ૧૯૯૩ સપ્લી. (૩) એસસીસી ૫૭૫ માં અહેવાલિત.

૬. સુરજપ્રકાશ ગુપ્તા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઑફ જે એન્ડ કે અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૭ એસ.સી.સી. ૫૬૧ માં અહેવાલિત.

૭. આર.એસ. ગર્ગ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૬ એસસીસી ૪૩૦ માં અહેવાલિત.

૮. કર્ણાટક રાજ્યના સચિવ અને અન્ય વિ. ઉમાદેવી(૩) અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧ માં અહેવાલિત.

૧૩. ૧૦ શ્રી રણજિત કુમાર, સંબંધિત મૂળ રિટ અરજદારોની તરફેથી, એટલે કે બિન-અનુસૂચિત જિલ્લાઓના ઉમેદવારોની તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ રાહતને આકાર આપી, સંબંધિત વર્ગો સામે દરેક ટીજીટી વિષયમાં છેલ્લે પસંદ થયેલા ઉમેદવારે પ્રાપ્ત કરેલા પહેલેથી પ્રકાશિત કટ ઑફના આધારે સુધારેલી ગુણક્રમ યાદી તૈયાર કરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે તેનાથી એક તરફ જાહેર કરાયેલ જગ્યાઓ અંગે કોઈ નવી અથવા ડી નવો ભરતી પ્રક્રિયા આરંભિત કરવાની જરૂર પડશે નહીં, જ્યારે બીજી તરફ વર્તમાન સમૂહમાંથી જ ઉમેદવારો, જેમાં મૂળ રિટ અરજદાર સોની કુમાર અને સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતા ૨૧૮ ઉમેદવારો, તેમજ હાલના પસંદ થયેલા ઉમેદવારોનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેમને ટીજીટી શિક્ષક તરીકે નિયુક્તિ માટે વિચારવામાં આવવાની તક મળશે. તેમના આ અનુરોધ અને

માગણી અનુસાર રાહતને આકાર આપવા માટે, આ અદાલતના રાજેશ કુમાર વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, જે (૨૦૧૩) ૪ એસસીસી ૬૯૦ માં અહેવાલિત છે, અને રણ વિજય સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુપી, જે (૨૦૧૮) ૨ એસસીસી ૩૫૭ માં અહેવાલિત છે, એવા નિર્ણયોમાં આધાર મુકવામાં આવ્યો છે.

૧૪. શ્રી ગોપાલ શંકરનારાયણન, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે પણ પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશના સમર્થનમાં વિગતવાર રજૂઆતો કરી છે.

૧૫. ઝારખંડ રાજ્યમાં ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૬ના ઉપપરિચ્છેદ (૨) દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના અમલમાં ૧૩ જિલ્લાઓને અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારો તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. રાજ્ય સરકારે શિક્ષકોની નિમણૂક માટેની શરતો/લાયકાતો નિર્ધારિત કરતાં ભરતી નિયમો, ૨૦૧૫ ઘડ્યા છે. ઉક્ત નિયમો ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળની સત્તાઓના અમલમાં ઘડવામાં આવ્યા છે. તા. ૧૮.૦૪.૨૦૧૬ના પરિપત્ર દ્વારા અને વડી અદાલત દ્વારા પારિત આદેશને અનુસરીને રાજ્ય સરકારે “ઝારખંડના સ્થાનિક નિવાસી” ની વ્યાખ્યા નિર્ધારિત કરી છે. ઉક્ત પરિપત્ર મુજબ, નીચેના માપદંડોમાંથી કોઈ એક શરત પૂર્ણ કરતાં ભારતીય નાગરિકોને ઝારખંડના સ્થાનિક નિવાસી ગણવામાં આવશે:—

“(૧). તે ઝારખંડ રાજ્યની ભૌગોલિક મર્યાદાઓની અંદર નિવાસ કરતો હોવો જોઈએ અને તેના પોતાના નામે અથવા તેના પૂર્વજના નામે સર્વે ખાતામાં નોંધ રહેલી હોવી જોઈએ. જમીનવિહોણા વ્યક્તિઓના કિસ્સામાં, સંબંધિત ગ્રામસભા દ્વારા તેમની ઓળખ કરવામાં આવશે, જે ઝારખંડ રાજ્યમાં પ્રચલિત

ભાષા, સંસ્કૃતિ અને પરંપરાઓના આધારે કરવામાં આવશે.

(૨) વેપાર, રોજગાર અને અન્ય કોઈપણ કારણસર છેલ્લા ૩૦ વર્ષ અથવા તેથી વધુ સમયથી ઝારખંડ રાજ્યની ભૌગોલિક સીમાઓની અંદર નિવાસ કરતા હોત અને અચળ મિલકત પ્રાપ્ત કરી હોત અથવા તેવી વ્યક્તિને પત્ની/પતિ/સંતાન હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવા અંગે પ્રતિબદ્ધતા વ્યક્ત કરે.

(૩) ઝારખંડ રાજ્ય સરકાર હેઠળ અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા સંચાલિત/માન્ય સંસ્થાઓ, નિગમ વગેરે હેઠળ કાર્યરત અધિકારી/કર્મચારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હોત. અથવા પત્ની/પતિ/સંતાન હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતાની પુષ્ટિ કરે.

(૪) ભારત સરકારના અધિકારી/કર્મચારી, જે ઝારખંડ રાજ્યમાં કાર્યરત હોય અથવા જેમના પત્ની/પતિ/સંતાન ૧૮૮ હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવા માટેની પ્રતિબદ્ધતાની પુષ્ટિ કરે.

(૫) ઝારખંડ રાજ્યમાં કોઈપણ બંધારણીય અથવા કાયદેસરની પદ પર નિયુક્ત કરાયેલ વ્યક્તિ, અથવા જેની પત્ની/પતિ/સંતાન હોય અને ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવા બાબતે પ્રતિબદ્ધતા પુષ્ટિ કરે.

(૬) એવી વ્યક્તિ, જેનો જન્મ ઝારખંડ રાજ્યમાં થયો હોય અને જેણે ઝારખંડ રાજ્યમાં સ્થાપિત માન્ય સંસ્થાઓમાંથી મેટ્રિક્યુલેશન અથવા તેની સમકક્ષ કક્ષાસુધીનું પોતાનું સમગ્ર શિક્ષણ પૂર્ણ કર્યું હોય તથા ઝારખંડ રાજ્યમાં રહેવાની પ્રતિબદ્ધતાનું પુષ્ટિકરણ કરે.”

૧૬. ત્યારબાદ, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષ્કેદ ૨(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ઝારખંડના રાજ્યપાલ / રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો આદેશ / અધિસૂચના બહાર પાડી, જેમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવું જોગવાઈ કે કોઈપણ નિમણૂક / ભરતીના નિયમો અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ અધિનિયમ, આદેશ, દિશાનિર્દેશ, નિયમો અથવા કાયદામાં કાંઈપણ ધરાવતું હોવા છતાં, રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારોએ / જિલ્લાઓના માત્ર સ્થાનિક નિવાસીઓ જ સંબંધિત જિલ્લાઓના વિવિધ વિભાગોમાં જિલ્લા કેડરના વર્ગ ૩ અને ૪ની પદોમાં ઊભી થતી ખાલી જગ્યાઓ માટે, ઉક્ત અધિસૂચના બહાર પાડ્યાની તારીખથી ૧૦ વર્ષના ગાળામાં, ભરતી માટે પાત્ર ગણાશે. જે આદેશ અને અધિસૂચનાની માન્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, તે નીચે ઉતારવામાં આવે છે:

“ ઝારખંડ સરકાર

કાર્મિક, વહીવટી સુધારા અને રાજભાષા વિભાગ

આદેશ

રાંચી, તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬

ક્રમાંક ૫૯૩૯ / જ્યારે, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના અનુચ્છેદ ૫ ના ઉપપરિચ્છેદ (૧) હેઠળ, રાજ્યપાલ જાહેર અધિસૂચના દ્વારા એવો નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ રાજ્યમાં આવેલી અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં, અધિસૂચનામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલા આવા

અપવાદો અને ફેરફારોને આધિન રહીને, લાગુ પડશે નહીં.

અને જ્યારે, રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારો નીચા માનવ વિકાસ સૂચકાંકો, પછાતપણું, ડબલ્યુ.પી.(સી) ક્રમાંક ૧૩૮૭ નું ૨૦૧૭ તથા સમાન પ્રકારની બાબતો, દૂરસ્થતા અને ગરીબીથી ચિહ્નિત છે અને જ્યારે અસમાન ભૂપ્રકૃતિ, જળસ્રોતોની અછત, જંગલોના આવરણક્ષેત્રમાં થયેલ ઘટાડો અને અનિયંત્રિત ઝડપી ઔદ્યોગિકીકરણને કારણે અનુસૂચિત વિસ્તારોના સામાજિક સૂચકાંકો સરેરાશરૂપે રાજ્યના સામાજિક સૂચકાંકોની સરેરાશ કરતાં નીચા છે;

અને જ્યારે ઉપર ઓળખવામાં આવેલા પરિબલોને માન્ય રાખીને, ઝારખંડની જનજાતિ સલાહકાર પરિષદે ભલામણ કરી છે કે સંબંધિત જિલ્લાનાં સ્થાનિક રહેવાસીઓ દ્વારા જિલ્લાસ્તરે વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ના પદોની સો ટકા નિમણૂક માટે, સાહેબગંજ, પાકુડ, દુમકા, જામતાડા, લાતેહાર, રાંચી, ખુંટી, ગુમલા, લોહાર્દગ્ગા, સિમડેગા, પૂર્વ સિંહભૂમ, પશ્ચિમ સિંહભૂમ અને સરાઈકેલા-ખરસાવાં એમ નામે ૧૩ જિલ્લાઓમાં, જિલ્લાસ્તરના વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ના પદોની નિમણૂક માટે વિવિધ નિમણૂક નિયમોમાં નિર્ધારિત પાત્રતાની શરતોના સ્થગન માટે ૧૦ વર્ષની અવધિ માટે રાજ્યપાલ દ્વારા અધિસૂચના બહાર પાડવામાં આવે;

અને જ્યારે, અનુસૂચિત વિસ્તારોના સ્થાનિક નિવાસીઓના હિતમાં રોજગારીની વધારાની તકો ઉપલબ્ધ કરાવીને અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં લોકોના જીવનસ્તરને સુધારવા માટે ઝારખંડના રાજ્યપાલે;

નીચેની સૂચના તેની સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રકાશનની તારીખથી અમલમાં આવશે.”

“ ઝારખંડ સરકાર

કાર્મિક, વહીવટી સુધારાઓ અને રાજભાષા વિભાગ

અધિસૂચના

રાંચી, તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬

ક્રમાંક ૧૪ / સ્થાનિકતા નોંધ-૧૪-૦૧/૨૦૧૫/૫૯૩૮ ભારતના

સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષ્કેદ ૫ ના ઉપપરિષ્કેદ (૧) ની જોગવાઈઓ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના પ્રયોગમાં, ઝારખંડના રાજ્યપાલ અહીંથી આદેશ આપે છે કે સંલગ્ન યાદી મુજબ વિવિધ નિમણૂક નિયમોમાં ઉદ્દેખિત “નિમણૂક માટેની પાત્રતા” સંબંધિત જોગવાઈઓ, જેને રાજ્ય સરકારે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ જિલ્લાકક્ષાના સંવર્ગના પદો પર નિમણૂક માટે ઘડેલી છે અને જેમાં સરકાર સમયાંતરે સુધારો કરી શકે છે, તે નીચે દર્શાવેલ હદ સુધી સુધારેલી માનવામાં આવશે અને અમલમાં મૂકવામાં આવશે, એટલે કે:- “આ નિયમોમાં અથવા હાલ અમલમાં રહેલ કોઈપણ અન્ય અધિનિયમ, આદેશ, નિર્દેશ, નિયમો અથવા કાયદામાં રહેલ કોઈ બાબત છતાં, માત્ર સાહેબગંજ, પાકુર, દુમકા, જમતારા, લાતેહાર, રાંચી, ખુન્ટી, ગુમલા, લોહાર્ડગ્ગા, સિમડેગા, પૂર્વ સિંહભૂમ, પશ્ચિમ સિંહભૂમ અને ડબલ્યુ.પી.(સી) ક્રમાંક ૧૩૮૭ ઓફ ૨૦૧૭ તથા સમાન પ્રકારના મામલાઓ સેરાઈકૈલા-

ખરસાવાં જિલ્લાના સ્થાનિક નિવાસીઓ જ, સંબંધિત જિલ્લાઓના વિવિધ વિભાગોમાં જિલ્લાકક્ષાના સંવર્ગના વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ ના પદોમાં ઉભી થતી ખાલી જગ્યાઓ માટે, આ સૂચના જારી થયાની તારીખથી ૧૦ વર્ષના ગાળા સુધી ભરતી માટે પાત્ર ગણાશે.”

ઝારખંડના રાજ્યપાલના નામે આદેશથી

હસ્ત/—

નિધિ

ખરે

સરકારના પ્રધાન સચિવ

૧૬.૧. તેથી, ઉપરોક્ત વિવાદિત આદેશ / અધિસૂચના દ્વારા ઝારખંડના રાજ્યપાલે નિર્દેશ કર્યો છે કે જિલ્લા કેડરના પદો પર નિમણૂક માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા વિવિધ નિમણૂક નિયમોમાં ઉલ્લેખિત “નિમણૂક માટેની પાત્રતા” સંબંધિત જોગવાઈઓમાં તે હદ સુધી ફેરફાર થયેલ અને અમલમાં આવેલ માનવામાં આવશે કે ૧૩ અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં વિવિધ વિભાગોની વર્ગ-૩ અને વર્ગ-૪ની સો ટકા જગ્યાઓ માત્ર સંબંધિત જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે જ અનામત રહેશે. આ તબક્કે એ નોંધવું આવશ્યક છે કે ઉક્ત અધિસૂચના દ્વારા માત્ર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ બનાવાયેલા સેવા નિયમોમાં જ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો અને અધિસૂચના સાથે જોડાયેલ ચાદીમાં સંસદના અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળના કોઈ અધિનિયમનો પણ સમાવેશ થતો નથી. વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, આ અદાલતના બંધારણીય પીઠના ચેબ્રોલુ

લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) કેસમાં આપેલ નિર્ણયનું અનુસરણ કરીને અને તેના પર આધાર રાખીને, વડી અદાલતે તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ના ઉપરોક્ત આદેશ / અધિસૂચનાને બંધારણવિરોધી જાહેર કર્યો છે અને પરિણામે ૨૮ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૬ના પ્રકાશિત જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧/૨૦૧૬ તથા તારીખ ૪.૨.૨૦૧૭ની જાહેરાત દ્વારા સુધારાયેલ જાહેરાતને અનુસરીને, અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં માત્ર તે જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ અંગે કરવામાં આવેલી પ્રશિક્ષિત સ્નાતક શિક્ષકોની નિમણૂકો રદ કરી છે. ત્યારબાદ, વડી અદાલતે નિર્દેશ કર્યો છે કે ઝારખંડ રાજ્યના અનુસૂચિત જિલ્લાઓની સરકારી માધ્યમિક શાળાઓમાં પ્રશિક્ષિત સ્નાતક શિક્ષકની બધી ૮૪૨૩ જગ્યાઓ માટે ફરીથી જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવે અને કાયદા અનુસાર નવી પસંદગી પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવે. વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ તથા ઉપરોક્ત નિર્દેશો જ હાલની અપીલોનો વિષય છે.

૧૭. સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ અને વડી અદાલત દ્વારા પારિત કરવામાં આવેલ વિવાદિત સામાન્ય ચુકાદો અને આદેશને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અદાલતના વિચારાર્થે ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નો નીચે મુજબ છે:

૧. ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના પ્રયોગમાં, શું રાજ્યપાલ ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ના વિરોધમાં, વિશેષ કરીને અનુચ્છેદ ૧૬(૧) અને (૨) હેઠળ ખાતરી અપાયેલા અધિકારોના વિરુદ્ધ, ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરી શકે?
૨. શું ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળની

સત્તાઓના ઉપયોગમાં રાજ્યપાલને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડાયેલા સંબંધિત ભરતી નિયમોમાં સુધારો કરવાની સત્તા છે?

૩. કયો આદેશ?

૧૭.૧. ઉપરોક્ત પ્રશ્નો / મુદ્દાઓ પર વિચાર કરતાં તે સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ, જેઓનો સીધો પ્રભાવ પડશે, તેમનો ઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક છે, જે નીચે મુજબ છે: –

“અનુચ્છેદ ૧૩ . મૂળભૂત અધિકારો સાથે અસંગત અથવા તેમનો અપહાસ કરતાં કાયદાઓ (૧) આ સંવિધાનના પ્રારંભ પહેલાં તત્કાળ ભારતના રાજ્યક્ષેત્રમાં અમલમાં રહેલા બધા કાયદાઓ, જેટલા અંશે તેઓ આ ભાગની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત હોય, તે અસંગતતાના તેવા અંશે રદબાતલ રહેશે.

(૨) રાજ્ય એવો કોઈ કાયદો બનાવશે નહીં, જે આ ભાગ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલા અધિકારોને છીનવી લે અથવા સંકુચિત કરે, અને આ ઉપખંડના ઉલ્લંઘનમાં બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદો, તે ઉલ્લંઘન જેટલી હદ સુધી, રદબાતલ ગણાશે.

(૩) આ અનુચ્છેદમાં, જો સંદર્ભથી અન્યથા આવશ્યક ન બને, તો,— (એ) “કાયદો” માં ભારતના પ્રદેશમાં કાયદાનો બળ ધરાવતો કોઈપણ ઓર્ડિનન્સ, આદેશ, ઉપનિયમ, નિયમ, વિનિયમ, અધિસૂચના, રૂઢિ અથવા પ્રચલનનો સમાવેશ થાય છે;

(બી) “અમલમાં રહેલા કાયદાઓ” માં ભારતના પ્રદેશમાં આ બંધારણના પ્રારંભ પહેલાં વિધાનમંડળ અથવા અન્ય સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર

કરાયેલા અથવા બનાવાયેલા અને અગાઉથી રદ ન કરાયેલા કાયદાઓનો સમાવેશ થાય છે, ભલે એવો કોઈ કાયદો અથવા તેનો કોઈ ભાગ તે સમયે સર્વથા અથવા ચોક્કસ વિસ્તારોમાં અમલમાં ન હોય.

(૪) આ અનુચ્છેદમાં આવેલ કશુંપણ, અનુચ્છેદ ૩૬૮ હેઠળ કરવામાં આવેલા આ સંવિધાનના કોઈપણ સુધારા પર લાગુ પડશે નહીં.

એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ બંધારણની કલમ ૧૬. જાહેર રોજગારના વિષયો બાબતે અવસરની સમાનતા – (૧) રાજ્યના અધીન કોઈપણ હોદ્દા પર રોજગાર અથવા નિયુક્તિ સંબંધિત વિષયો બાબતે તમામ નાગરિકો માટે અવસરની સમાનતા રહેશે.

(૨) ધર્મ, જાતિ, વંશ, લિંગ, વંશપરંપરા, જન્મસ્થળ, નિવાસસ્થાન અથવા તેમાંથી કોઈ એકના આધારે માત્ર, રાજ્ય હેઠળની કોઈ નોકરી અથવા પદ માટે કોઈપણ નાગરિકને અયોગ્ય ગણવામાં નહીં આવે અથવા તેની સામે ભેદભાવ કરવામાં નહીં આવે.

(૩) આ અનુચ્છેદમાં રહેલું કંઈપણ, સંસદને, રોજગારના અથવા કોઈ પદ પર નિમણૂકના એક વર્ગ અથવા વર્ગો અંગે, ૧/ રાજ્ય અથવા સંઘ પ્રદેશની સરકાર હેઠળ, અથવા તે રાજ્ય અથવા સંઘ પ્રદેશની અંદર આવેલી કોઈ સ્થાનિક અથવા અન્ય સત્તા હેઠળ, તેવા રોજગાર અથવા નિમણૂક પહેલાં તે રાજ્ય અથવા સંઘ પ્રદેશની અંદર નિવાસ સંબંધિત કોઈ આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરતી કોઈ કાયદો બનાવવાથી] નિવારી શકશે નહીં.

(૪) આ અનુચ્છેદમાં સમાવાયેલ કોઈ પણ જોગવાઈ રાજ્યને, રાજ્યના મત

અનુસાર, રાજ્ય હેઠળની સેવાઓમાં પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ ન ધરાવતા નાગરિકોના કોઈપણ પછાત વર્ગના પક્ષમાં નિમણૂકો અથવા પદોના આરક્ષણ માટે કોઈપણ જોગવાઈ કરવાની બાબતમાં અવરોધિત નહીં કરે.

(જએ) આ અનુચ્છેદમાં આવેલ કોઈ પણ બાબત રાજ્યને રાજ્યની સેવાઓ હેઠળની પદોની કોઈ પણ વર્ગ ૩[બઢતી સંબંધિત બાબતોમાં, અનુસંગિક વરિષ્ઠતા સહિત, કોઈપણ વર્ગ] અથવા વર્ગોના અનામત માટે અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના હિતમાં એવી જોગવાઈ કરવા અટકાવશે નહીં, જે રાજ્યના મત મુજબ રાજ્યની સેવાઓ હેઠળ પૂરતા પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિત્વ પામેલ નથી.

(જબી) આ અનુચ્છેદમાં આવતું કશુંપણ રાજ્યને તેવા વર્ષમાં ભરવામાં આવવાનાં અને ખંડ (જ) અથવા ખંડ (જએ) હેઠળ કરવામાં આવેલી અનામત સંબંધિત કોઈ જોગવાઈ અનુસાર અનામત રાખવામાં આવેલાં, પરંતુ ખાલી રહેલાં, તે વર્ષનાં પદખાલીઓને અનુગામી કોઈ વર્ષ અથવા વર્ષોમાં ભરવામાં આવવાનાં પદખાલીઓના એક અલગ વર્ગ તરીકે ગણવામાંથી અટકાવશે નહીં અને આવા પદખાલીઓના વર્ગને, જે વર્ષમાં તે ભરવામાં આવે છે તે વર્ષનાં પદખાલીઓ સાથે, તે વર્ષનાં પદખાલીઓની કુલ સંખ્યામાં પચાસ ટકા અનામતની ઉચ્ચ મર્યાદા નક્કી કરવા માટે, એકસાથે ગણવામાં આવશે નહીં.

(પ) આ અનુચ્છેદમાં કોઈ વાત એવી કોઈ કાયદાની અમલવારીને અસર કરશે નહીં, જે એવો પ્રબંધ કરે છે કે કોઈ ધાર્મિક અથવા પંથસંબંધિત સંસ્થાના

કારોબાર સાથે સંબંધિત કોઈ પદનો પદધારક અથવા તેની સંચાલક મંડળીનો કોઈ સભ્ય કોઈ વિશિષ્ટ ધર્મ માનનાર વ્યક્તિ અથવા કોઈ વિશિષ્ટ પંથનો સભ્ય હશે.

XXX XXX XXX

અનુચ્છેદ ૪૬. અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અને અન્ય દુર્બળ વર્ગોના શૈક્ષણિક અને આર્થિક હિતોના પ્રોત્સાહન બાબતે – રાજ્ય પ્રજાના દુર્બળ વર્ગોના, અને વિશેષ કરીને અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના, શૈક્ષણિક અને આર્થિક હિતોને વિશેષ કાળજી સાથે પ્રોત્સાહિત કરશે અને તેમને સામાજિક અન્યાય તથા સર્વ પ્રકારના શોષણથી રક્ષણ આપશે.

XXX XXX XXX

અનુચ્છેદ ૨૪૪. અનુસૂચિત વિસ્તારો અને આદિવાસી વિસ્તારોનું વહીવટ – (૧) પાંચમી અનુસૂચિની જોગવાઈઓ કોઈપણ રાજ્યમાં આવેલ અનુસૂચિત વિસ્તારો અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના વહીવટ અને નિયંત્રણ પર લાગુ પડશે ૧*** ૨[આસામ રાજ્યઓ સિવાય ૩[,૪[મેઘાલય, ત્રિપુરા અને મિઝોરમ].

(૨) જનજાતિ વિસ્તારોના વહીવટ માટેની જોગવાઈઓ ૨[અસમ ૩[,૫[મેઘાલય, ત્રિપુરા અને મિઝોરમ] રાજ્યોમાં છઠ્ઠી અનુસૂચિની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે

XXX XXX XXX

અનુચ્છેદ ૨૪૬. સંસદ દ્વારા અને રાજ્યોની વિધાનસભાઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદાઓનો વિષય-વિસ્તાર (૧) ખંડો (૨) અને (૩) માં જે કંઈ હોય તે છતાં, સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ માં ગણાવાયેલા કોઈપણ વિષય અંગે (આ બંધારણમાં જેને “સંઘ યાદી” તરીકે ઉલ્લેખિત કરવામાં આવી છે) કાયદા બનાવવાની વિશિષ્ટ સત્તા સંસદને છે.

(૨) કલમ (૩) માં જે કંઈ પણ નિર્ધારિત હોય તે છતાં, સંસદને અને, કલમ (૧) ના આધિન, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને ૧*** પણ, સાતમી અનુસૂચિમાં સૂચિ ૩ માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિષય અંગે (આ બંધારણમાં જેને “સમવર્તી સૂચિ” તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવી છે) કાયદા બનાવવા સત્તા છે.

(૩) કલમો (૧) અને (૨)ને આધીન રહીને, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને ૧*** સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૨માં દર્શાવાયેલા કોઈપણ વિષય બાબતે (આ સંવિધાનમાં જેને “રાજ્ય યાદી” તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવી છે) તે રાજ્ય અથવા તેના કોઈપણ ભાગ માટે કાયદા બનાવવાની વિશિષ્ટ સત્તા રહેશે.

(૪) રાજ્ય યાદીમાં એવી બાબતનો ઉલ્લેખ થયેલો હોવા છતાં, સંસદને ભારતના પ્રદેશના એવા કોઈપણ ભાગ માટે કે જે ૨[રાજ્યમાં] સમાવેશ પામેલો નથી, કોઈપણ બાબત સંબંધે કાયદા બનાવવાની સત્તા છે.

XXX XXX XXX

અનુચ્છેદ ૨૫૪. સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદાઓ અને રાજ્યોના વિધાનમંડળો દ્વારા બનાવાયેલા કાયદાઓ વચ્ચેની અસંગતતા – (૧) જો

રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવાયેલા કોઈ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ, સંસદ જેને ઘડવા માટે સક્ષમ છે એવા સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કોઈ કાયદાની કોઈ જોગવાઈને વિરુદ્ધ હોય, અથવા સમવર્તી યાદીમાં ઉલ્લેખિત બાબતોમાંથી કોઈ એક બાબત સંબંધિત અસ્તિત્વમાં રહેલા કોઈ કાયદાની કોઈ જોગવાઈને વિરુદ્ધ હોય, તો, ખંડ (૨) ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, સંસદ દ્વારા બનાવાયેલો કાયદો, ભલે તે આવા રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદા પહેલાં કે પછી પસાર થયો હોય, અથવા, જે પ્રસંગે લાગુ પડે તે મુજબ, અસ્તિત્વમાં રહેલો કાયદો, પ્રબળ રહેશે અને રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવાયેલો કાયદો, તે અસંગતતાની હદ સુધી, શૂન્ય ગણાશે.

(૨) જ્યાં સમવર્તી યાદીમાં ઉલ્લેખિત વિષયોમાંના કોઈ એક વિષય સંબંધે રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદામાં સંસદ દ્વારા અગાઉ બનાવવામાં આવેલ કાયદા અથવા તે વિષય સંબંધિત પ્રવર્તમાન કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત એવી કોઈ જોગવાઈ સમાવાયેલી હોય, ત્યારે આવા રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ એવો કાયદો, જો તે રાષ્ટ્રપતિના વિચારાર્થે અનામત રાખવામાં આવ્યો હોય અને તેને તેમની મંજૂરી પ્રાપ્ત થઈ હોય, તો તે રાજ્યમાં પ્રબળ રહેશે:

પરંતુ શરત એવી રહેશે કે આ ઉપખંડમાં રહેલું કંઈપણ, તે જ વિષય સંબંધે,

રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા આમ બનાવવામાં આવેલ કાયદામાં

ઉમેરો કરતો, તેમાં સુધારો કરતો, તેમાં ફેરફાર કરતો અથવા તેને રદ

કરતો કાયદો સહિત, સંસદને કોઈપણ સમયે કોઈપણ કાયદો

ઘડવામાં અટકાવશે નહીં. એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ

૩૦૯. સંઘ અથવા રાજ્યની સેવામાં રહેલા વ્યક્તિઓની ભરતી અને સેવાની શરતો – આ બંધારણની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, યોગ્ય વિધાનમંડળના અધિનિયમો સંઘ અથવા કોઈપણ રાજ્યના કારભાર સાથે સંબંધિત જાહેર સેવાઓ અને પદો પર નિયુક્ત કરવામાં આવેલા વ્યક્તિઓની ભરતી તથા સેવાની શરતોનું નિયમન કરી શકશે:

પરંતુ એવી જોગવાઈ રહેશે કે સંઘના કાર્યો સાથે સંકળાયેલી સેવાઓ અને હોદ્દાઓના મામલે રાષ્ટ્રપતિ અથવા તેઓ જે વ્યક્તિને નિર્દેશ કરે તે, અને રાજ્યના કાર્યો સાથે સંકળાયેલી સેવાઓ અને હોદ્દાઓના મામલે રાજ્યપાલ અથવા તેઓ જે વ્યક્તિને નિર્દેશ કરે તે, આ અનુચ્છેદ હેઠળ યોગ્ય વિધાનમંડળના અધિનિયમ દ્વારા અથવા તેના અધિનિયમ હેઠળ તે અંગે જોગવાઈ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, તેવી સેવાઓ અને હોદ્દાઓમાં નિયુક્ત થયેલ વ્યક્તિઓની ભરતી અને તેમની સેવાની શરતોનું નિયમન કરવા માટે નિયમો બનાવી શકશે, અને આમ બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમોને એવા કોઈપણ અધિનિયમની જોગવાઈઓના અધીન રહીને અસર થશે

બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિનો પરિચ્છેદ ૫

૫. અનુસૂચિત વિસ્તારોને લાગુ પડતો કાયદો .—(૧) આ બંધારણમાં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ જોગવાઈ હોવા છતાં, રાજ્યપાલ જાહેર અધિસૂચના દ્વારા નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો કે રાજ્યની વિધાનસભાનો કોઈ નિશ્ચિત

અધિનિયમ રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારને અથવા તેના કોઈ ભાગને લાગુ નહીં પડે અથવા રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારને અથવા તેના કોઈ ભાગને એવી અપવાદો અને ફેરફારોને આધીન રહીને લાગુ પડશે, જેમ તે અધિસૂચનામાં નિર્દિષ્ટ કરે, અને આ ઉપરિચ્છેદ હેઠળ આપવામાં આવેલો કોઈ પણ નિર્દેશ પૂર્વલક્ષી અસર ધરાવે તે રીતે આપી શકાય છે.

(૨) રાજ્યપાલ રાજ્યના એવા કોઈપણ વિસ્તારમાં, જે તે સમય માટે અનુસૂચિત વિસ્તાર હોય, શાંતિ અને સુશાસન માટે નિયમો બનાવી શકે છે. ખાસ કરીને અને ઉપરોક્ત સત્તાની સામાન્ય વ્યાપકતાને અદ્યુક્ત રાખીને, આવા નિયમો નીચે મુજબ હોઈ શકે છે—

(એ) તેવા વિસ્તારમાં અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યો દ્વારા અથવા તેમના પરસ્પર વચ્ચે જમીનના હસ્તાંતરણને પ્રતિબંધિત કરવું અથવા મર્યાદિત કરવું;

(બી) આવા વિસ્તારમાં અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યોને જમીનના ફાળવણીનું નિયમન કરવું;

(સી) આવા વિસ્તારમાં અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યોને ધિરાણ આપતા વ્યક્તિઓ દ્વારા સાહૂકારી તરીકે વ્યવસાય ચલાવવાનું નિયમિત કરવું.

(૩) આ પરિચ્છેદના ઉપ-પરિચ્છેદ (૨) માં ઉલ્લેખિત હોય તેવી કોઈપણ એવી વિનિયમાવલી બનાવતી વખતે, રાજ્યપાલ *** સંસદના અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળના કોઈપણ અધિનિયમને અથવા પ્રશ્નાધીન ક્ષેત્રમાં તે

સમયે લાગુ પડતા કોઈપણ વર્તમાન કાયદાને રદ કરી શકે છે અથવા તેમાં સુધારો કરી શકે છે.

(૪) આ ફરિયાદ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા તમામ વિનિયમો તાત્કાલિક રાષ્ટ્રપતિ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે અને, તેમના દ્વારા મંજૂરી આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તેમનો કોઈ પ્રભાવ રહેશે નહીં.

(૫) આ પરિચ્છેદ હેઠળ કોઈ નિયમન બનાવવામાં આવશે નહીં, જો સુધી તેવું નિયમન બનાવનાર રાજ્યપાલે, જ્યાં રાજ્ય માટે જનજાતિ સલાહકાર પરિષદ હોય તેવા કિસ્સામાં, આવી પરિષદ સાથે પરામર્શ કર્યો ન હોય.

૧૭.૨. અનુચ્છેદ ૨૪૬(૧) મુજબ, ઉપખંડો (૨) અને (૩) માં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં, સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ (સંઘ યાદી) માં ગણાવવામાં આવેલા કોઈપણ વિષય અંગે કાયદા બનાવવાની વિશિષ્ટ સત્તા સંસદને રહેશે. અનુચ્છેદ ૨૪૬(૨) મુજબ, ઉપખંડ (૩) માં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, સંસદને અને, ઉપખંડ (૧) ના આધીન રહીને, કોઈપણ રાજ્યની વિધાનસભાને પણ સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૩ (સમવર્તી યાદી) માં ગણાવવામાં આવેલા કોઈપણ વિષય અંગે કાયદા બનાવવાની સત્તા રહેશે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૫૪ મુજબ, જો કોઈ રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ, સંસદ જે કાયદો બનાવવામાં સક્ષમ છે તે સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ સાથે, અથવા સમવર્તી યાદીમાં ગણાવવામાં આવેલા વિષયોમાંના કોઈ એક વિષય સંબંધિત હાલના કાયદાની કોઈ જોગવાઈ સાથે, અસંગત હોય, તો ઉપખંડ (૨) ની જોગવાઈઓના આધીન રહીને,

તે રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદા પહેલાં કે પછી સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ કાયદો હોય, અથવા જે લાગુ પડે તે મુજબ હાલનો કાયદો હોય, તે પ્રભાવી રહેશે અને રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદો અસંગતતાની હદ સુધી અમાન્ય રહેશે. આ રીતે, ઉપરોક્ત બંધારણીય જોગવાઈઓ મુજબ, સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદો સર્વોચ્ચ છે અને પ્રભાવી રહેશે, અને દરેક રાજ્ય/રાજ્ય વિધાનસભા સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાથી બંધાયેલ છે. તેમ છતાં, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિનો પરિષદ ૫ એક અપવાદ છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ હોવા છતાં, જે સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાને સર્વોચ્ચતા આપે છે, રાજ્યપાલ નિર્દેશ આપી શકે છે કે સંસદનો અથવા રાજ્યની વિધાનસભાનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ રાજ્યની અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં લાગુ નહીં પડે, અથવા તે રાજ્યની અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં એવી અપવાદો અને ફેરફારોના આધીન રહીને લાગુ પડશે, જેમ તે જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરે. આ રીતે, “આ બંધારણમાં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં” એવો પ્રયોગ સંસદ અથવા રાજ્ય વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની સર્વોચ્ચતા સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે. આ પાસાનું નીચે અહીં, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષદ ૫(૧) સંબંધે અહિંના અપીલકર્તાઓ તરફથી કરવામાં આવેલી દલીલો પર વિચાર કરતી વખતે, ચર્ચા કરવામાં આવશે.

૧૭.૩. તેથી, આ અદાલતના વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો સંક્ષિપ્ત પ્રશ્ન એ છે કે, સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરિષદ ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓના

પ્રયોગમાં, રાજ્યપાલ અનુસૂચિત વિસ્તારો / જિલ્લાઓમાં ૧૦૦% અનામત માટે એવી જોગવાઈઓ કરી શકે કે નહીં, જે નાગરિકોને ભાગ ૩ હેઠળ, ખાસ કરીને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬(૨) હેઠળ ખાતરી આપવામાં આવેલા અધિકારોને અસર પહોંચાડી શકે? શું આવી અનામત ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩થી પ્રભાવિત ન ગણાય?

૧૮. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સમાન પ્રશ્ન વિચારણા માટે આવ્યો હતો. આ અદાલત સમક્ષ, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યના રાજ્યપાલે ભારતના બંધારણની ૫મી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને જી.ઓ. બહાર પાડ્યો હતો, જેમાં એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે અનુસૂચિત જનજાતિ વિસ્તારોમાં આવેલી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શિક્ષકોની જગ્યા, અમલમાં રહેલા કોઈપણ અન્ય આદેશ અથવા નિયમ અથવા કાયદામાં જે કંઈ જોગવાઈ હોય છતાં, માત્ર અનુસૂચિત જનજાતિઓ માટે જ અનામત રાખવામાં આવશે. અનેક પ્રશ્નો બંધારણીય પીઠને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યા હતા. અંતે વિચારણા માટે બંધારણીય પીઠ સમક્ષ નીચેના પ્રશ્નો ઘડવામાં આવ્યા હતા:

(૧) ભારતના બંધારણની અનુસૂચિ ૫ ના પરિચ્છેદ ૫(૧) નો વ્યાપ શું છે?

(એ) શું આ જોગવાઈ રાજ્યપાલને નવો કાયદો બનાવવા માટે સત્તાસંપન્ન કરે છે?

(બી) શું આ સત્તાનો વ્યાપ અધિનસ્ત વિધાન સુધી વિસ્તરે છે?

(સી) તેમાં પ્રદાન કરાયેલ સત્તાનો ઉપયોગ શું ભાગ ૩ હેઠળ બાંહેધરી

અપાયેલા મૂળભૂત અધિકારોને અતિક્રમી શકે?

(ડી) શું આવી સત્તાનો ઉપયોગ અનુચ્છેદ ૩૭૧ડી હેઠળ રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા સમાંતર રીતે કરવામાં આવતા સત્તાના કોઈપણ ઉપયોગને અતિક્રમિત કરે છે?

શું સંવિધાન હેઠળ ૧૦૦% અનામત માન્ય છે?

(૩) શું આ અધિસૂચના માત્ર અનુચ્છેદ ૧૬(૧) હેઠળ વર્ગીકરણનો જ વિચાર કરે છે અને અનુચ્છેદ ૧૬(૪) હેઠળ અનામતનો નહીં?

(૪) શું સૂચનામાં અનામતનો લાભ મેળવવા માટે પાત્રતાની શરતો (અર્થાત્, મૂળ અને કટ-ઓફ તારીખ) વાજબી છે?”

૧૮.૧. ઉપર અહીં સંદર્ભિત પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(એ), (બી), (સી) અને પ્રશ્ન ક્રમાંક ૩ અમારા હેતુ માટે પ્રાસંગિક છે.

૧૮.૨. સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ એટલે કે કલમ ૨૪૪, પાંચમી અનુસૂચિ પર વિચારણા કર્યા બાદ, પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(એ), એટલે કે શું આ જોગવાઈ રાજ્યપાલને નવો કાયદો બનાવવા સક્ષમ કરે છે, તે અંગે, બંધારણ પીઠ દ્વારા નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને ધારણ કરવામાં આવ્યું કે પાંચમી અનુસૂચિના પરા ૫(૧) ની સ્પષ્ટ ભાષાને ધ્યાનમાં લેતા રાજ્યપાલને નવો કાયદો બનાવવાની સત્તા ઉપલબ્ધ નથી, કારણ કે તે આવી સત્તાને માન્યતા આપતી નથી અથવા પ્રદાન કરતી નથી; પરંતુ માત્ર કાયદો લાગુ ન કરવાનો અથવા અપવાદો કે ફેરફારો સાથે લાગુ કરવાનો જ અધિકાર પ્રદાન કરે છે. (પરા ૫૧)

૧૮.૩. પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(બી) નો ઉત્તર આપતાં, અર્થાત્ શું આ સત્તાનો વ્યાપ

અધિનસ્ત વિધાન સુધી વિસ્તરે છે કે નહીં, એવું અવલોકિત કરવામાં આવે છે અને ધારણ કરવામાં આવે છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ની પરંતુકા હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમોને સંસદના અધિનિયમ અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળના અધિનિયમ તરીકે કહી શકાય નહીં. એવું અવલોકિત કરવામાં આવે છે અને ધારણ કરવામાં આવે છે કે બંધારણની અનુસૂચિ ૫ ના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તા સંસદના અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળના અધિનિયમોમાં ફેરફાર કરવા અથવા તેમને લાગુ ન કરવા સુધી મર્યાદિત છે. તેથી, અનુસૂચિ ૫ ના પેરા ૫(૧) હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને નિયમોમાં સુધારો કરી શકાયો હોત નહીં. વધુમાં એવું અવલોકિત કરવામાં આવે છે અને ધારણ કરવામાં આવે છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ની પરંતુકા હેઠળ બનાવાયેલા નિયમોને રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલ અધિનિયમન તરીકે કહી શકાય નહીં. (પેરા ૫૨ થી ૫૭).

૧૮.૪. પ્રશ્ન ૧(સી) નો જવાબ આપતાં, એટલે કે, પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ પ્રદત્ત સત્તાઓના ઉપયોગથી ભાગ ૩ હેઠળ ખાતરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારો ઉપર પ્રાધાન્ય મેળવી શકાય કે નહીં, તે બાબતે, આ અદાલતે કેસવાનંદ ભારતી વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળા, જેનો ઉલ્લેખ (૧૯૭૩) ૪ એસ.સી.સી. ૨૨૫ માં થયેલો છે; વામન રાવ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, જેનો ઉલ્લેખ (૧૯૮૧) ૨ એસ.સી.સી. ૩૬૨ માં થયેલો છે; આઈ.આર. કોએલો (મૃત) તેમના કાનૂની વારસદારો દ્વારા વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન., જેનો ઉલ્લેખ (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૧ માં થયેલો છે; એસ.આર. ચૌધુરી વિ.

પંજાબ રાજ્ય વિ. માં (૨૦૦૧) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૬માં અહેવાલિત; અજય હાસિયા વિ. ખાલિદ મુજબ સેહરાવદી માં (૧૯૮૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨માં અહેવાલિત; ઈ.પી. રોયપ્પા વિ. તમિલ નાડુ રાજ્ય માં (૧૯૭૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩માં અહેવાલિત; મેનકા ગાંધી વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં (૧૯૭૮) ૧ એસ.સી.સી. ૨૪૮માં અહેવાલિત; રમણા દયારામ શેટ્ટી વિ. ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય માં (૧૯૭૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૯માં અહેવાલિત; નીલિમા મિશ્રા વિ. હરિન્દર કૌર પેન્ટાલ માં (૧૯૯૦) ૨ એસ.સી.સી. ૭૪૬માં અહેવાલિત અને પીયરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કો. લિ. વિ. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા માં (૧૯૯૨) ૨ એસ.સી.સી. ૩૪૩માં અહેવાલિત નિર્ણયોમાં, અંતે એવું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું કે અનુસૂચિત વિસ્તારો બાબતે વ્યવહાર કરવા રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી સત્તા બંધારણ પર પ્રબળ થવા માટે નિર્ધારિત નથી. રાજ્યપાલની સત્તા સંસદ અને રાજ્યની વિધાન સત્તા સાથે સમકક્ષ છે. વિધાન સત્તાનો ઉપયોગ સંસદ અથવા રાજ્ય દ્વારા બંધારણના ભાગ ૩ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને કરી શકાય છે. તે પછી, અંતે એવું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું કે રાજ્યપાલની સત્તા બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ખાતરી અપાયેલા મૂળભૂત અધિકારોને અતિપ્રભાવી બનાવતી નથી. તેનો ઉપયોગ ભાગ ૩ તથા બંધારણની અન્ય જોગવાઈઓને આધીન રહીને જ થવો જોઈએ. વધુમાં એવું પણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું કે જ્યારે પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫ દ્વારા રાજ્યપાલને સત્તા સોંપવામાં આવે છે, ત્યારે તેનો અર્થ મનમાની સત્તા સોંપવાનો

નથી. બંધારણનો હેતુ ક્યારેય સંવિધાનિક સત્તાધિકારીઓને કોઈ મનમાની સત્તા સોંપવાનો હોઈ જ શકે નહીં. બંધારણના હેતુઓ અને જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આ સત્તાઓનો ઉપયોગ કાનૂની અને તર્કસંગત રીતે થવો જોઈએ. આ સત્તાઓ બંધારણીય હેતુઓ અને ઉદ્દેશ્યોના વિરોધમાં નહીં પરંતુ તેમના પ્રોત્સાહન માટે છે. (પેરા ૭૮). આમ નિર્ધારિત કરતાં, બંધારણીય ખંડપીઠે બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) માં વપરાયેલ નોન-ઓબ્સ્ટેન્ટે કલમના પ્રભાવનો પણ વિચાર કર્યો હતો. નોન-ઓબ્સ્ટેન્ટે કલમના પ્રભાવનો વિચાર કરતી વખતે, પેરા ૬૯, ૭૦, ૭૪ અને ૭૫ માં નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે:

“૬૯. સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિનો પરિચ્છેદ ૫(૧) અપ્રતિબંધ કલમથી શરૂ થાય છે. સંવિધાનની અન્ય જોગવાઈઓ પર લાગુપડતાની દૃષ્ટિએ આ અપ્રતિબંધ કલમનો શું પ્રભાવ છે? શું પરિચ્છેદ ૫(૧) ની જોગવાઈઓ સંવિધાનની બધી અન્ય જોગવાઈઓ ઉપર પ્રબળ રહે છે? શું સંવિધાનના ભાગ ૩ માંના મૂળભૂત અધિકારો લાગુ પડતા નથી અને તેમનું પાલન કરવું આવશ્યક નથી?

૭૦. પાંચમી અનુસૂચિની તે જોગવાઈ, જેની શરૂઆત “આ બંધારણમાં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં” એવા શબ્દોથી થાય છે, તેનું એવું અર્થઘટન કરી શકાય નહીં કે તે સુધારા કરવાની સત્તા પર રહેલી મર્યાદાઓથી પરની કોઈ જોગવાઈને દૂર કરે; અને તેનું અર્થઘટન બંધારણના આધારભૂત સિદ્ધાંતો તથા મૂળભૂત લક્ષણોને અનુરૂપ, સુસંગત અને સુમેળપૂર્ણ રીતે કરવું આવશ્યક છે.

XXXXXXXXXXXXX

૭૪. સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પરા ૫(૧) માં સમાવાયેલ અપ્રતિબંધક કલમનો અર્થ એવો થાય છે કે રાજ્યપાલ સંવિધાનના અનુચ્છેદ રજૂ માં સમાવાયેલ એવી જોગવાઈઓ હોવા છતાં સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે, જે સંસદ અને રાજ્યની વિધાનસભાને કાયદા બનાવવાની સત્તા અર્પે છે. સંસદને કાયદો ઘડવાની સત્તા છે. તે કાયદાને પ્રદેશબાહ્ય અમલ થશે તે આધાર પર પ્રશ્નાસ્પદ ઠરાવી શકાય નહીં.

૭૫. અપ્રતિબંધક ઉપવાક્યનો પણ સુશ્રી પરાચંકંડીયલ એરાવથ કનાપ્રવન કલ્પિયાણી અમ્મા તથા અન્ય વિ.

કે. દેવી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૧૯૬૩. જે હેતુ અને પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં તેને અલગ કરીને નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, તેના પરિપ્રેક્ષ્યમાં તેના વ્યાપનો વિચાર કરવો જરૂરી છે.”

૧૮.૫. ઉપર અહીં નોંધ્યા મુજબ, અમારો પણ એવો મત છે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૪૪ અને ૨૪૫ હોવા છતાં, બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) માં સમાવાયેલ અગ્રતા ઉપબંધનું વાચન રાજ્યપાલને સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાને સ્થગિત કરવા અને/અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા સંબંધે કરવું જોઈએ. બંધારણના ભાગ ૩ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓ હોવા છતાં, તેનું એવું વાચન કરી શકાતું નથી કે તે રાજ્યપાલને પરમ સત્તા અને/અથવા અશરત સત્તા પ્રદાન કરે છે.

૧૯. પ્રશ્ન ક્રમાંક ૨ નો ઉત્તર આપતાં, અર્થાત્ સંવિધાન હેઠળ ૧૦૦%

અનામત માન્ય છે કે કેમ, આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ૧૦૦% અનામત અંગેના વિવિધ નિર્ણયોને ઉલ્લેખીને અને/અથવા વિચારણા કરીને તેમજ કલમો ૧૪, ૧૫ અને ૧૬ તથા અન્ય સંબંધિત સંવિધાનિક જોગવાઈઓનું અવલોકન કરીને અને ઈન્દ્રા સાહ્ની (ઉપરોક્ત) કેસમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લઈને, અંતે એવું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે રક્ષણાત્મક ઉપાયરૂપે માન્ય એવી અનામતને ૧૦૦ ટકા બનાવવાથી તે ભેદભાવપૂર્ણ અને અમાન્ય બની જાય છે. વધુમાં એવું પણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જાહેર રોજગારની તક પદાધિકારીઓને અયોગ્ય રીતે નકારી શકાય નહીં, અને તે થોડાંક લોકોનો વિશેષાધિકાર નથી. નાગરિકોને સમાન અધિકારો છે, અને એક વર્ગ માટે તક ઊભી કરીને અન્ય બધાનો સંપૂર્ણ બહિષ્કાર કરવો એવો વિચાર ભારતના સંવિધાનના રચયિતાઓએ કર્યો નહોતો.

૧૮.૧. આથી, ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) માં રાજ્યપાલને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓ સહિત સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓનો વિગતવાર વિચાર કર્યા બાદ, અંતે નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે: " ૧૬૬. અમને સંદર્ભિત કરાયેલા પ્રશ્નોના અમે નીચે મુજબ ઉત્તર આપીએ છીએ:

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧: રાજ્યપાલ, બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતાં, સંસદના અથવા રાજ્યની વિધાનસભાના

કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ સંબંધિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે. રાજ્યપાલ એવો નિર્દેશ આપી શકે છે કે એવો કાયદો અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાં લાગુ પડશે નહીં. રાજ્યપાલને એવી સત્તા અપાયેલ છે કે તે એવો કાયદો રાજ્યના અનુસૂચિત વિસ્તારમાં અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાં, તે જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરે તેવી અપવાદો અને ફેરફારોના આધીન રહી, લાગુ કરી શકે અને તે પૂર્વલક્ષી અસરવાળું જાહેરનામું પણ બહાર પાડી શકે છે.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(એ): રાજ્યપાલને બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ એવો નિર્દેશ આપવાનો અધિકાર છે કે સંસદનો અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ અનુસૂચિત વિસ્તારમાં લાગુ પડશે નહીં અથવા તે જ અપવાદો અને ફેરફારો સાથે લાગુ પડશે. રાજ્યપાલ સંસદના અધિનિયમ અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળના અધિનિયમમાં સુધારા/ફેરફારના પરિમાણોની અંદર જોગવાઈ કરી શકે છે. નવા કાયદા/વિનિયમો બનાવવાની સત્તા, તેમાં ઉલ્લેખિત હેતુ માટે, ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ નહીં પરંતુ પેરા ૫(૨) હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવી છે.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(બી): બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિમાં પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તા અધીનસ્ત વિધાન સુધી વિસ્તરતી નથી; તે સંસદ અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળ દ્વારા સર્વભૌમ કાર્યના નિર્વહમાં બનાવવામાં આવેલા અધિનિયમ અંગે છે, જેના સંબંધમાં કાર્યવાહી કરી શકાય છે.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧(સી): બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તા કેટલીક મર્યાદાઓના આધીન છે, જેઓ કાયદો બનાવતી

વખતે સંસદ અથવા રાજ્યની વિધાનસભાએ અનુસરવાની હોય છે અને તે બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ ખાતરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારોને અતિક્રમિત કરી શકતી નથી.

પ્રશ્ન નં.૧(ડી): ભારતના સંવિધાનની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરતા રાજ્યપાલ, અનુચ્છેદ ૩૭૧ડી હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા જારી કરાયેલી અધિસૂચનાને અવગણી શકતા નથી. આવી સત્તાનો ઉપયોગ અનુચ્છેદ ૩૭૧ડી હેઠળ જારી કરાયેલા એવા આદેશ સાથે સુસંગત રીતે થવો જોઈએ, અને તેની વિરુદ્ધ નહીં.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૨: ઇન્દ્રા સાહ્ની (ઉપરોક્ત) માં નિર્દિષ્ટ મુજબ ૧૦૦ ટકા અનામતની જોગવાઈ કરતી જી.ઓ.એમ્સ. ક્રમાંક ૩/૨૦૦૦ બંધારણ હેઠળ અનુમેય નથી, તેની બાહ્ય મર્યાદા ૫૦ ટકા છે.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૩: વિવાદિત અધિસૂચનાને અનુચ્છેદ ૧૬(૧) હેઠળ કરવામાં આવેલ વર્ગીકરણ તરીકે માનવામાં આવી શકતું નથી. એકવાર અનુચ્છેદ ૧૬(૪) હેઠળ અનુસૂચિત જનજાતિઓને અનામત આપવામાં આવી ગઈ હોય, ત્યારબાદ આવી કોઈ સત્તાનો ઉપયોગ અનુચ્છેદ ૧૬(૧) હેઠળ કરી શકાય નહીં. આ અધિસૂચના ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદો ૧૪ અને ૧૬(૪) નું ઉલ્લંઘન કરતી છે.

પ્રશ્ન ક્રમાંક ૪ : અનામતના લાભો મેળવવા માટે ૨૬-૧-૧૯૫૦ જેવી કપાત-તારીખ નિર્ધારિત કરીને અધિસૂચનામાં મૂકવામાં આવેલી પાત્રતાની

શરતો અચુકિતસંગત અને મનસ્વી છે.”

૨૦. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કાયદાને હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ કરતાં, સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/ વિસ્તારોના માત્ર સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત જોગવાઈ કરતી વિવાદિત આદેશ/ અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ના આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ ને માત્ર એટલું જ કહી શકાય કે તે

(૧) ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓની હદ અને વ્યાપથી બહાર;

(૨) માત્ર સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે જ ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરવી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૨)નું ઉદ્દેશનકારક ઠરે અને ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ બિન-અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના અન્ય ઉમેદવારો/નાગરિકોને બાંહેધરી અપાયેલા અધિકારોને અસર કરે;

(૩) ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧) હેઠળ રાજ્યપાલ દ્વારા ભરતી નિયમો, ૨૦૧૫ માં કરવામાં આવેલો ફેરફાર, જે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડાયેલા છે અને જેને અનુગામી વિધાન કહી શકાય અને જેને સંસદ અને/અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ અધિનિયમ અથવા કાયદો કહી શકાય નહીં, તે ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પેરા ૫(૧)

હેઠળ રાજ્યપાલની સત્તાના વ્યાપ અને પરિધિની બહારનો છે.

૨૧. અપીલકર્તાઓ અને રાજ્ય તરફથી કરવામાં આવેલી એ રજૂઆત કે ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતનો નિર્ણય વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે ઉક્ત કેસમાં અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો માટે ૧૦૦% અનામત રાખવામાં આવ્યું હતું, જેને અન્ય અનામત વર્ગના ઉમેદવારોના અધિકારોનું પણ ઉદ્ધન કરનાર ગણવામાં આવ્યું હતું, તેમજ ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયનો પુનર્વિચાર થવો જરૂરી છે, તે રજૂઆતમાં કોઈ તત્વ નથી. વિચારવાનું જે આવશ્યક છે તે છે નિષ્કર્ષનું તત્વ અને આ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદો. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠ દ્વારા સ્પષ્ટ કાયદો પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો છે. સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ તથા આ અદાલતના અનેક નિર્ણયોનો વિચાર કર્યા બાદ આપવામાં આવેલ બંધારણીય ખંડપીઠનો નિર્ણય અમારે માટે બંધનકારક છે. એવું કહી શકાય નહીં કે સંબંધિત બંધારણીય જોગવાઈઓ અને/અથવા આ અદાલતના બંધનકારક નિર્ણયોનો આ અદાલતે વિચાર કર્યો નથી અને/અથવા તેમનું નિરાકરણ કર્યું નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠનો નિર્ણય પણ આ અદાલતના કોઈપણ બંધનકારક નિર્ણયની અવગણના કરીને અને/અથવા તેના વિરુદ્ધ મત અપનાવવાથી આપેલો હોવાનું, એટલે કે અવિચારી રીતે આપેલો હોવાનું, કહી શકાય નહીં. તેથી, અને જેમ ઉપર નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે તેમ, અમે ફરી દોહરાવીએ છીએ કે આ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાથી, વિશેષ કરીને આ

અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠના નિર્ણયથી, અમે બંધાયેલ છીએ. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની બંધનકારક બંધારણીય ખંડપીઠના નિર્ણયનું અનુસરણ ન કરવાની કોઈ કારણભૂત સ્થિતિ અમને દેખાતી નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે અપનાવેલા મતથી ભિન્ન મત લેવા માટે પણ અમને કોઈ કારણ દેખાતું નથી. અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના ઉમેદવારો એવા અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા કેટલાક વકીલો દ્વારા કરાયેલી પ્રાર્થના મુજબ આ મામલાને વધુ વિશાળ ખંડપીઠ સમક્ષ મોકલવા માટે પણ અમને કોઈ કારણ દેખાતું નથી.

૨૨. રાજ્યની તરફેથી વડી અદાલત સમક્ષ હાજર રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી બીજી એક રજૂઆત એવી હતી કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં માનવ વિકાસના નીચા સૂચકાંકો, પછાતપણું, ગરીબી વગેરે જેવા પરિબલોને દૂર કરવા તથા સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવા માટે, અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં રહેવાસીઓના હિતોની રક્ષા કરવા રાજ્યપાલે આ અધિસૂચના બહાર પાડી હતી. વધુમાં, અનુસૂચિત જિલ્લાઓમાં શાળાએ જતાં બાળકોને, સ્થાનિક ભાષામાં પૂરતા પરિચિત ન હોઈ શકે એવા બહારથી આવેલા શિક્ષકોની સરખામણીએ, જો તેમને પોતાના જ આદિવાસી ભાષામાં સ્થાનિક શિક્ષકો દ્વારા ભણાવવામાં આવે તો તે તેમના માટે અત્યંત લાભદાયી સાબિત થાય. પ્રારંભમાં જ નોંધવું આવશ્યક છે કે આવી રજૂઆતને વડી અદાલત સમક્ષ અપીલકર્તાઓની તરફેથી હાજર રહેલા કોઈપણ વકીલ દ્વારા ખાસ ભારપૂર્વક આગળ ધપાવવામાં આવી ન હતી. તેમ છતાં, નોંધવું જરૂરી છે કે ચેબ્રોલુ લીલા

પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે પણ આ જ રજૂઆત પર વિચાર કર્યો હતો અને ફરરા ૧૩૦ અને ૧૩૧ માં નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કરીને તેને નામંજૂર કરી હતી:

“૧૩૦. કોઈ કાયદો એવો ફરજિયાત કરતો નથી કે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં માત્ર આદિવાસી શિક્ષકો જ ભણાવી શકે; તેથી, આ કાર્યવાહી તર્કને અવગણે છે. આપેલું બીજું કારણ એ છે કે શાળાઓમાં શિક્ષકોની અસાધારણ ગેરહાજરી રહે છે. તે કારણથી તે વિસ્તારોમાં આદિવાસી શિક્ષકોને ૧૦૦ ટકા અનામત આપવાનો આધાર બની શક્યો હોત નહિ. એવું કેસ નથી કે અન્ય શ્રેણીના હોદ્દેદારો તે વિસ્તારોમાં ઉપલબ્ધ નથી. જ્યારે રોજગાર માટે જિલ્લો એક એકમ હોય છે, ત્યારે અસાધારણ ગેરહાજરીના આધારે અનામત આપવાનો જે આધાર અપનાવવામાં આવ્યો છે તે અસંગત છે અને ૧૦૦ ટકા અનામત આપવાનો આધાર બની શક્યો હોત નહિ. ગેરહાજરીની સમસ્યાનો ઉકેલ વધુ સારી સુવિધાઓ અને અન્ય પ્રોત્સાહનો આપી શકાય તેમ હતો.

૧૩૧. આરક્ષણ શિક્ષણ ક્ષેત્રે અનુસૂચિત વિસ્તારોમાં પ્રેરક બળ પૂરું પાડવા અને શૈક્ષણિક માળખાને મજબૂત બનાવવા માટે હતું એવો આપવામાં આવેલ કારણ પણ સમાન રીતે તત્વહીન છે. અન્ય લોકોને અવસરથી વંચિત રાખીને, વિદ્યાર્થીઓના હિત અને અસરકારક શિક્ષણના હેતુને કોઈ પ્રેરણા મળી શકી હોત અને હવે તેને મજબૂત બનાવી શકાઈ હોત એવું કહી શકાય નહીં. ૧૦૦ ટકા આરક્ષણની જોગવાઈઓ પ્રતિભાની અવગણના કરે

છે. તેથી, તે શૈક્ષણિક માળખાને, તેમજ શાળાઓમાં આપવામાં આવતા શિક્ષણની પ્રતિભા અને ધોરણને નબળું પાડશે. વિદ્યાર્થીઓનો શૈક્ષણિક વિકાસ માત્ર આરક્ષણ આપી નિમણૂક કરાયેલા કોઈ વિશિષ્ટ વર્ગના શિક્ષકો દ્વારા, પ્રતિભાને સંપૂર્ણપણે અવગણીને, કરી શકાતો નથી. આદર્શ અભિગમ એવો હોવો જોઈએ કે શિક્ષકોની પસંદગી પ્રતિભાના આધારે થાય.”

૨૨.૧. અન્યથા પણ, નોંધવાનું એ છે કે પ્રાથમિક શિક્ષણના મૂળભૂત સ્તર સુધી (પ્રાથમિક વિભાગના સ્તરે) આ વાત સાચી હોઈ શકે છે કે વિદ્યાર્થીઓને તેમની પોતાની આદિવાસી ભાષામાં શિક્ષણ આપવામાં આવે તો તે પ્રાથમિક સ્તરેના વિદ્યાર્થીઓને (મૂળભૂત શિક્ષણ આપતી વખતે) મદદરૂપ થઈ શકે. પરંતુ જ્યારે પ્રશ્ન ઉચ્ચ સ્તરે, અર્થાત્ પમા ધોરણથી ઉપરના સ્તરે શિક્ષણ પૂરું પાડવાનો હોય ત્યારે એ જ સિદ્ધાંત લાગુ પડી શકે તેમ નથી. તેથી, જો અન્ય વિસ્તારોના (બિન-અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના) ઉમેદવારોને શિક્ષણ આપવાની તક આપવામાં આવે, જેઓ અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના ઉમેદવારો કરતાં વધુ ગુણવત્તાસભર હોઈ શકે, તો તે અનુસૂચિત વિસ્તારોના વિદ્યાર્થીઓ માટે વધુ હિતાવહ રહેશે અને તેમના શિક્ષણની ગુણવત્તામાં નિશ્ચિતપણે સુધારો થશે. શાળામાં જતાં બાળકોના શિક્ષણની ગુણવત્તા સાથે સમજૂતી કરી શકાય નહીં, માત્ર એ જ/કેટલાક જિલ્લાઓના શિક્ષકોના પક્ષે ૧૦૦% આરક્ષણ આપીને અને વધુ ગુણવત્તાસભર શિક્ષકોની નિમણૂક પર પ્રતિબંધ મૂકી.

૨૩. આ તબક્કે, એ નોંધવું આવશ્યક છે કે તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬નો વિવાદિત

આદેશ/અધિસૂચના તથા સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરતી જાહેરાત પણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩નું ઉલ્લંઘન કરતી ગણાવી શકાય છે. ઉપર અહીં અવલોકિત કર્યા મુજબ, સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત કરતી વિવાદિત આદેશ/અધિસૂચના ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૨)નું ઉલ્લંઘન કરે છે, કારણ કે તે ભારતના બંધારણના ભાગ ૩ હેઠળ અનામત ન હોય તેવા વિસ્તારોના ઉમેદવારોને બાંયધરાયેલા મૂળભૂત અધિકારોને અસર કરે છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩ અનુસાર, રાજ્ય એવો કોઈ કાયદો બનાવશે નહીં જે આ ભાગ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલા અધિકારોને હરણ કરે અથવા સંકુચિત કરે અને અનુચ્છેદ ૧૩(૨)ના ભંગમાં બનાવવામાં આવેલો કોઈપણ કાયદો, તે ભંગની હદ સુધી, શૂન્ય ગણાશે. તેથી, સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત કરતી વિવાદિત અધિસૂચના/આદેશ/જાહેરાત પણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩થી પરે ગણાશે અને શૂન્ય રહેશે.

૨૪. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) હેઠળ પણ, કોઈ રાજ્ય અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની સરકાર હેઠળ, અથવા તે રાજ્ય અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની અંદરની કોઈ સ્થાનિક અથવા અન્ય સત્તા હેઠળની નોકરીના અથવા પદ પરની નિમણૂકના કોઈ વર્ગ અથવા વર્ગો અંગે, તેવી નોકરી અથવા નિમણૂક પહેલાં તે રાજ્ય અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની અંદર નિવાસ અંગેની કોઈ આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરતો કાયદો બનાવવાનો અધિકાર માત્ર સંસદને જ

સોંપાયેલો છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૫ મુજબ, બંધારણમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, અનુચ્છેદ ૧૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ સંસદ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદાથી જે બાબતો માટે જોગવાઈ કરી શકાય તેવી હોય, તે બાબતો સંબંધે કાયદા બનાવવાની સત્તા સંસદને રહેશે અને રાજ્યના વિધાનમંડળને આવી સત્તા રહેશે નહીં. તેથી, સંબંધિત અનુસૂચિત વિસ્તાર/ જિલ્લાઓના સ્થાનિક નિવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામત (નિવાસના આધારે અનામત) આપતી વિવાદિત અધિસૂચના/ આદેશ, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૫ વાંચિત અનુચ્છેદ ૧૬(૩) વિરુદ્ધ સત્તાતીત છે.

૨૫. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલ કાનૂન લાગુ કરતાં તથા ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં અને ઉપર દર્શાવેલ કારણોસર, સંબંધિત અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોના સ્થાનિક રહેવાસીઓ માટે ૧૦૦% અનામતની જોગવાઈ કરતી રાજ્ય સરકારે જારી કરેલ ૧૪.૭.૨૦૧૬ તારીખની અધિસૂચના ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૩(૨), ૧૫ અને ૧૬(૨) ના વિરુદ્ધ તથા અધિકારપાર છે એવું નિષ્કર્ષ કાઢવામાં અને ઠરાવવામાં વડી અદાલતે કોઈ ભૂલ કરી નથી. યોગ્ય રીતે નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે અને ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ઉક્ત અધિસૂચના અને આદેશ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-૧) નો પણ ભંગ કરશે. વડી અદાલતે વધુમાં યોગ્ય રીતે નિરીક્ષણ કરીને ઠરાવ્યું છે કે ઉપરોક્ત અધિસૂચના અને આદેશ ભારતના બંધારણની પાંચમી અનુસૂચિના પરિચ્છેદ ૫(૧) ના પણ અધિકારપાર છે. વડી અદાલતે લીધેલ

દષ્ટિકોણ સાથે અમે સંપૂર્ણપણે સહમત છીએ.

૨૬. હવે, અત્રેના સંબંધિત અપીલકર્તાઓ તરફથી કરવામાં આવેલી તે પ્રાર્થના અંગે, કે જે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ / વિસ્તારોના ઉમેદવારો છે, જેઓને અગાઉથી જ નિમણૂક આપવામાં આવી હતી અને જેમની નિમણૂક ગેરકાયદેસર હોવાનું ઠરાવવામાં આવી છે, તથા તેમની તે દલીલ અંગે કે વડી અદાલતનો ચુકાદો ભાવિ અમલથી લાગુ કરવામાં આવે, તે સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે પસાર કરેલા આદેશ પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, જેના દ્વારા આ અદાલતે અગાઉથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને પણ બચાવી રાખી હતી, અને આ અદાલતના કૈલાશ ચંદ શર્મા (ઉપરોક્ત) ના કેસના બીજા નિર્ણયના સંદર્ભમાં પણ, આવી પ્રાર્થના સ્વીકારવાની નથી. એકવાર તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ની સૂચના/આદેશને અધિકારાતિક્રમિત ઠરાવવામાં આવે, ત્યારે આવશ્યક પરિણામ સ્વરૂપે, આવી અસંવિધાનિક સૂચના/આદેશના અનુસંધાને કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદ કરવી જ પડશે અને આવી નિમણૂકોને તે રીતે નિયમિત કરી શકાતી નથી. સેક્રેટરી, સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક એન્ડ ઓર્સ. વિ. ઉમાદેવી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું અને ઠરાવ્યું છે તેમ, ગેરકાયદેસર અને અનિયમિત નિમણૂક વચ્ચે ભેદ છે અને પ્રથમ પ્રકારની નિમણૂક નિયમિત કરી શકાતી નથી.

૨૬.૧. હવે, ચેબ્રોલુ લીલા પ્રસાદ રાવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે આપેલા નિર્ણય/આદેશ પર મૂકવામાં આવેલ આધાર જેટલો પ્રશ્ન છે ત્યાં સુધી (પરા ૧૬૭ થી ૧૬૯) અંગે ચિંતિત છે, તો પ્રારંભમાં નોંધવું આવશ્યક છે કે આ

અદાલત સમક્ષ નિમણૂકો ૧૯૮૬ પછીથી કરવામાં આવી હતી અને આવી નિમણૂકો કેટલાય વર્ષો સુધી ચાલુ રહી હતી અને તેથી, આ અદાલતે પહેલેથી કરવામાં આવેલી અને કેટલાય વર્ષો સુધી ચાલુ રહેલી નિમણૂકોને જાળવી રાખી હતી. પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને જાળવી રાખતાં (જે વાસ્તવમાં ગેરકાયદેસર હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું), આ અદાલતે વિશેષરૂપે અવલોકન કર્યું હતું કે “વિશિષ્ટ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, જેમની નિમણૂક કરવામાં આવી છે તે હોદ્દાદારોને દોષી ગણાવી શકાય નહીં અને તેઓ અનુસૂચિત જનજાતિઓના છે”. નિમણૂકોને જાળવી રાખવું પણ પરા ૧૬૮માં અવલોકન કરાયા મુજબ શરતાધીન હતું.

૨૬.૨. હવે, આ અદાલતે કૈલાશ ચંદ શર્મા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર, વડી અદાલતનો ચુકાદો ભાવિ અસરથી લાગુ કરવાની અને/અથવા પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને બચાવવાની પ્રાર્થનાના સમર્થનમાં જે આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે, તે અંગે નોંધવું જરૂરી છે કે ઉક્ત ચુકાદામાં પણ પરિચ્છેદ ૪૭ માં આ અદાલતે ખાસ કરીને નોંધ્યું છે કે અદાલતે, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ આ અદાલતને સોંપાયેલ સત્તાઓના માળખામાં રહી, કેસના વિશેષ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લઈને રાહતને ઘડી હતી. વધુમાં એવું પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે એવો ચુકાદો ભવિષ્યમાં ઉપસ્થિત થનાર કોઈપણ કેસમાં બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય તરીકે ગણવામાં ન આવે. તેથી, જ્યારે આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે નોંધ્યું છે કે ઉક્ત ચુકાદો ભવિષ્યમાં ઉપસ્થિત થનાર કોઈપણ કેસમાં બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય તરીકે ગણવામાં ન આવે, ત્યારે અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉક્ત ચુકાદા પર આધાર રાખવો યોગ્ય નહોતો.

૨૬.૩. વર્તમાન મામલામાં, આક્ષેપિત જાહેરનામું / આદેશ વર્ષ ૨૦૧૬નું છે. ટીજીટીની ભરતી પ્રક્રિયા તા. ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ની જાહેરાત દ્વારા, જે તા. ૦૪.૦૨.૨૦૧૭ના રોજ સુધારવામાં આવી હતી, પ્રારંભ કરવામાં આવી હતી અને એ જ ભરતી પ્રક્રિયા વર્ષ ૨૦૧૭ દરમિયાન, એટલે કે ભરતી પ્રક્રિયા પ્રલંબિત હતી ત્યારે જ, પડકારવામાં આવી હતી. આ પણ નોંધવું આવશ્યક છે કે તા. ૨૧.૨.૨૦૧૮ના આદેશથી વડી અદાલતની ડ્રિ-ન્યાયાધીશ ખંડપીઠે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે રિટ અરજાની સ્થાપના અંગે વ્યાપક પ્રસાર ધરાવતા દૈનિક અખબારોમાં જાહેર સૂચના પ્રકાશિત કરવામાં આવે જેથી રસ ધરાવતી વ્યક્તિ રિટ અરજામાં દરમિયાનગીરી કરી શકે. આવી સૂચના અનુસરે, અનેક આંતરવર્તી અરજીઓ/દરમિયાનગીરી અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી, જેને વડી અદાલતે મંજૂર કરી હતી. ત્યારબાદ, તા. ૧૮.૦૮.૨૦૧૮ના આદેશ દ્વારા, મામલાઓમાં સંકળાયેલા બંધારણીય મહત્વના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લઈને, વડી અદાલતની ડ્રિ-ન્યાયાધીશ ખંડપીઠે આ મામલો વિશાળ પીઠ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તે માટે મોકલ્યો હતો. એ જ તા. ૧૮.૦૮.૨૦૧૮ના આદેશથી, વડી અદાલતે તા. ૧૪.૭.૨૦૧૬ના આક્ષેપિત જાહેરનામું ક્રમાંક ૫૯૩૮ અને આદેશ ક્રમાંક ૫૯૩૯ના વધુ અમલીકરણ અને અમલને, જો કોઈ નિમણૂકો પહેલેથી કરવામાં આવી હોય તો તે આધિન રાખીને, સ્થગિત કર્યા હતા. તેથી, ઉપરોક્તમાંથી જોઈ શકાય છે કે મૂળ રિટ અરજદારો હંમેશા સચેત અને સતર્ક રહ્યા છે અને તેમણે પ્રથમ ઉપલબ્ધ અવસરે વડી અદાલતનો અભિગમ કર્યો હતો. અનુસૂચિત જિલ્લાઓ / વિસ્તારોમાં નિમણૂક માટે તેમના મામલાઓ વિચારણા માટે લેવાનો

તેમનો મૂલ્યવાન હક છીનવી લેવાયો છે. તેઓ વડી અદાલત સમક્ષ સફળ રહ્યા છે. તેથી, આ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ, જે વડી અદાલતે આપ્યો છે, તેને ભવિષ્યલક્ષી અસરથી લાગુ કરવા માટે અપીલકર્તાઓ તરફથી જે નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે, તે હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં. આ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, અપીલકર્તાઓ તરફથી કરવામાં આવેલી આ પ્રાર્થના કે વડી અદાલત દ્વારા અપાયેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશને ભવિષ્યલક્ષી રીતે લાગુ કરવામાં આવે, નકારવા યોગ્ય છે અને તદનુસાર નકારવામાં આવે છે.

૨૭. તેમ છતાં, તે જ સમયે અને આ કેસના તથ્યો તથા પરિસ્થિતિઓમાં, અને વિશેષ કરીને, પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરવામાં આવે તો વધુ જટિલતાઓ ઊભી થવાની સંભાવના છે, જે વ્યાપક જાહેર હિતમાં નહીં હોય. તેથી, અમારું મત છે કે આ રાહતને યોગ્ય રીતે ઘડવાનો યોગ્ય કેસ છે. આ હકીકત ઉપરાંત કે અહીંના અપીલકર્તાઓ – અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોને સંબંધિત પસંદ થયેલા ઉમેદવારો – છેલ્લા લગભગ ત્રણ વર્ષથી કાર્યરત છે, જો પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોનું સંરક્ષણ ન કરવામાં આવે, તો ઝારખંડ રાજ્યની હજારો શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહી જશે અને તેનો અંતિમ ભોગ આદિવાસી વિસ્તારોના બાળકો બનશે. વડી અદાલતે આપેલા પડકારાયેલા ચુકાદા અને આદેશને ધ્યાનમાં લેતા, જેના દ્વારા વડી અદાલતે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં કરવામાં આવેલી તમામ નિમણૂકોને ગેરકાનૂની ઠેરવી છે અને વધુમાં નવી ભરતી કરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપ્યા છે, રાજ્યને નવી ભરતી પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવું પડશે, જેમાં

નોંધપાત્ર સમય લાગી શકે છે અને તે દરમિયાન જગ્યાઓ ખાલી રહેશે તથા આદિવાસી વિસ્તારોની અનેક શાળાઓ શિક્ષકો વિના રહેશે. તેથી, અદાલતે મૂળ રિટ અરજદારોના હકો તેમજ પહેલેથી નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓ/શિક્ષકો (જેઓની નિમણૂકો ગેરકાનૂની ઠેરવવામાં આવી છે) ના હકો અને જાહેર હિત વચ્ચે સંતુલન સ્થાપવું જરૂરી છે. તેથી, અમારું મત છે કે રાહતને ઘડતી વખતે, નવી ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ કરવાની બદલે, સુધારેલ મેરીટના આધારે અને સંબંધિત વર્ગો સામે દરેક ટી.જી.ટી. વિષયમાં છેલ્લે પસંદ થયેલા ઉમેદવાર દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલા અગાઉથી પ્રસિદ્ધ કરાયેલા કટ-ઓફના આધારે નવી પસંદગી યાદી તૈયાર કરવા માટે દિશાનિર્દેશો આપવામાં આવે, તો તે ન્યાયના હેતુઓ પૂર્ણ કરશે અને પરસ્પર સ્પર્ધા હકો વચ્ચે સંતુલન સ્થાપશે, જેથી પહેલેથી નિમણૂક પામેલા વ્યક્તિઓને તેમની નોકરી/રોજગાર ગુમાવવાનો વારો ન આવે અને તે જ સમયે અનુસૂચિત ન હોય તેવા જિલ્લાઓ/વિસ્તારોને સંબંધિત ઉમેદવારોને પણ અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં ગુણક્રમના આધારે શિક્ષક તરીકે નિમણૂક મેળવવાની તક મળી શકે. અમારું માનવું છે કે પડકારાયેલા ચુકાદા અને આદેશમાં વડી અદાલતે આપેલા દિશાનિર્દેશ મુજબ નવી/નવેસર ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવાથી કોઈ ઉપયોગી હેતુ સિદ્ધ થવાનો નથી.

૨૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લઈ અને ઉપર જણાવાયેલા કારણોસર, અમે વડી અદાલતે આપેલો સામાન્ય આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ, જેના દ્વારા તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ની આક્ષેપિત સૂચના/આદેશને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૬(૨), ૧૬(૩) અને ૩૫(અ-ઇ)ના ઉલ્લંઘનરૂપ અને અધિકારપાર જાહેર કરવામાં આવ્યો છે, તેને ચથાવત્ રાખીએ છીએ. વડી અદાલતે અપનાવેલો

અભિપ્રાય સાથે અમે સંપૂર્ણ સહમત છીએ. વડી અદાલતે આપેલા આક્ષેપિત સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશને પડકારતી હાલની અપીલો ઉપરોક્ત મર્યાદા સુધી અત્રે ફગાવવામાં આવે છે.

તેથી છતાં, એ જ સમયે, તા. ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ની સૂચના/આદેશ અને તા. ૨૮.૧૨.૨૦૧૬ ની જાહેરાત ક્રમાંક ૨૧/૨૦૧૬, જે તા. ૦૪.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ સુધારવામાં આવી હતી, તેના અનુસંધાને કરવામાં આવેલી તમામ નિમણૂકોને રદ કરતાં અને અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓ માટે નવી/દે નવો ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવા બાબતે વડી અદાલતે આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશમાં આપેલા નિર્દેશોમાં અત્રે સુધારો કરવામાં આવે છે. હવે એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે અનુસૂચિત જિલ્લાઓ/વિસ્તારોમાં અગાઉથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરીને નવી/દે નવો ભરતી પ્રક્રિયા હાથ ધરવાના બદલે, રાજ્ય સમગ્ર રાજ્યના સંદર્ભમાં સંબંધિત વર્ગો સામે દરેક ટી.જી.ટી. વિષયમાં છેલ્લે પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારોએ મેળવેલા અગાઉથી પ્રકાશિત કટ ઓફના આધારે ગુણચાટીનું પુનરીક્ષણ કરશે અને અનુસૂચિત ન હોય તેવા વિસ્તારો તથા અનુસૂચિત વિસ્તારો (જિલ્લાઓ) ના સંબંધિત ઉમેદવારોને ઉમેદવારોની વ્યક્તિગત પ્રતિભાના આધારે તે મુજબ સમાયોજિત કરવામાં આવશે. વર્તમાન નિર્દેશો કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અને વિશેષ કરીને રાજ્યમાં (અનુસૂચિત તથા અનુસૂચિત ન હોય તેવા બંને વિસ્તારોમાં) શિક્ષકોની જગ્યાઓ પહેલેથી જ ખાલી હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં લઈને આપવામાં આવે છે. અમારો એવો મત છે કે જો પહેલેથી કરવામાં આવેલી નિમણૂકો રદ કરવામાં આવે અને આવી જગ્યાઓ માટે

નવી દે નવો ભરતી પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવે, તો અનુસૂચિત વિસ્તારોની અનેક શાળાઓ કોઈપણ શિક્ષક વિના રહી જશે, જેનો અંતે વ્યાપક જાહેરહિત તથા અનુસૂચિત વિસ્તારોના સંબંધિત બાળકોના શિક્ષણ પર પ્રતિકૂલ પ્રભાવ પડી શકે છે।

હાલનો નિર્દેશ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાઓના પ્રયોગમાં, અનુસૂચિત વિસ્તારો/જિલ્લાઓના વ્યાપક જાહેર હિતમાં, જારી કરવામાં આવે છે.

અહીં ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ પડકારાયેલ સંયુક્ત ચુકાદા અને આદેશમાં સુધારો કરીને, હાલની અપીલો ઉપરોક્ત હદ સુધી આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ કરવામાં આવશે નહીં.

અપીલો અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવી.

*This judgment has been translated using AI Tool
– M/s. Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણઃ સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.